

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 2 (494), serie nouă. Miercuri, 17 ianuarie, 2001. Preț: 6.000 lei

Romanele lui Dan Stanca - fie că sunt Rinspirate din atmosfera din timpul regimului de dictatură comunistă, fie din cea tulbure,

mâloasă, a revenirii căznite și încâlcite la un capitalism care se lipește greu pe spiritul unor popoare cu psihologie asiatic-feudală - sunt străbătute de acea rază neagră a dezolării, a lipsei de speranță. Mizeria domnește pretutindeni, iar izbăvirea de mizerie se face la Dan Stanca pe calea fantasticului.

(Radu Voinescu)

pag. 4

shaul carmel

Mușc

Mușc din miezul nopții
Ca din pâine,
Flămând de-a o trăi
Scriind
Și de-a rodi ideile lăsate,
La malul revărsării noastre,
Când trupurile
Prinse-n flăcări
Ardeau ca două jertfe
Sacre
Pe-altarul ultimilor zei.

Mușc, scriind,
Că nopțile sunt scurte
Și zilele puține,
Prea puține.
Și liniștea totală,
Până vine,
De undeva, de-aproape,
Prea aproape.

mircea
constantinescu:

DISCURSUL DE RECEPȚIE

Aceștia sunt, într-adevăr, doi super-grei și, dați-mi voie să presupun că le urmează, la aceeași categorie, Salmon Rushdie (pe Llosa, candidat la președinția patriei, văd că-l ocoliți suflându-le în urechea celor care prețuiesc premiul „Cervantes“ să i-l înmânezé). Chiar dacă Rushdie n-are cum să poposească personal ca să-și înhațe koroanele, căci dacă-i cereți asta, e totuna cu a-i pretinde să vină personal ca să-și încaseze glonțul promis! Apropo: v-ați dumirit, între timp, cine ar fi trebuit să vă ridice premiul „În numele“ lui Șolohov...? Doar n-ați rămas, cred, pe meterezul bolnav al convingerii că „chiar el“, un puștan de circa 19 ani, ar fi putut să compună dureroasa trilogie a Donului cinic de liniștit?!...

În fiecare seară trăiesc alături de Grég câteva clipe de încântare sufletească. După ce îi citesc o poveste, sting lumina iar el îmi spune: „Poți să rămâi cu mine?“. Mă așez pe covor lângă patul lui, pun capul pe pernă alături de el și aștept să coboare în somn. La început se mișcă, încearcă să-și găsească un loc mai bun, dar tot timpul păstrăm contactul dintre noi: mâna lui așezată în palma mea. Momente de relaxare, liniște, împlinire, seninătate și iubire. Fără nici un gând. Trăiesc doar clipa! Îi ascult respirația. Știu că a adormit fără să-l privesc după felul în care respiră. Mă ridic de lângă el cu mișcări încete și prudente pentru a nu face

nici cel mai mic zgomot. Înainte de a ieși din cameră, întorc privirea spre el: chipul lui pare iluminat de o fericire nepământească.

bujor
nedelcovici

PENURIE ÎN UMOR

Probabil, în toată lumea, cu ocazia schimbărilor de ani - și chiar de milenii, cum s-a întâmplat recent - cititorul, spectatorul, telespectatorul și ascultătorul vor să se amuze, să se relaxeze, aruncându-și privirile spre o caricatură sau ascultând o partitură ingenioasă. În aceste condiții, sunt scoși de la naftalină unii așa-ziși umoriști de profesie - că în timpul anului cam șomează, lăsând locul analiștilor de show-uri - sau sunt distribuiți în scenete comicii vestiți (!) ai ecranelor. Că doar avem și profesioniști sezonieri și se apelează la ei când interesele o cer! * Cu textierii de gen, cândva înfloritor, fiindcă și bancurile erau la modă, iar ascultătorii acestora, chiar dacă tremurau de frică, nu ezitau să intre în friguri, când caloriferele le creau un mediu ambiant, povestea e mai complicată. Unii profesioniști ne-au părăsit, alții, în curs de formare nu ne prea amuză, destui se tem că ținta lor se află în ceață, și-atunci ezită să intre în arenă. Considerat *neserios* sau *facil*, umorul nu-i stimulează pe noii veniți în literatură, convinși că-și irosesc timpul în zadar, când urgențele sunt altele. Sântimbreanu, Vlad Mușatescu, Valentin Silvestru, Tudor Popescu, Rodica Tott nimeriau, uneori, texte hazoase și, nu în puține rânduri, puteau fi ascultați cu plăcere. Erau și subiecte generoase, e adevărat, dar acum nu-s? Firește că da, dar ne sunt oferite *in nuce* la sesiuni parlamentare și la schimbările de guverne. * Penuria de texte i-a stimulat chiar pe comici (actorii ad hoc), care n-au întârziat să improvizeze tot felul de scheciuri, mai mult sau mai puțin inspirate. În prima linie îi întâlnim pe Nae Lăzărescu și Vasile Murariu, pe Doru Octavian Dumitru și Romică Țociu, nemaivorbind de faimosul Garcea (numele real nu-i prea bine cunoscut) și patrula sa de la *Vacanța Mare*. O fi sau nu o fi bine, cei mai îndreptățiți să spună sunt consumatorii de umor, dar nici noi, privitorii la astfel de emisiuni, nu putem să tăcem.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor
din România

■ Fundația Luceafărul

Apare cu ajutorul Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Simona Galațchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,

telefon 659.67.60,

fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala

sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:

FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

ROMANCIERUL FACE ISTORIE

de HORIA GÂRBEA

Sunt conștient că **Istoria dramaturgiei române contemporane** de Mircea Ghițulescu (Editura Albatros) merită și va avea desigur un spațiu mult mai mare decât această rubrică. Aici îmi propun doar să semnalez că, după numărul atât de substanțial al „Luceafărului“ despre istoriile literare, lansarea ei vine ca o replică fericită într-o piesă de succes. Apărut cu destule dificultăți, din motive financiare, neaducând nici un profit material autorului, **Istoria...** lui Mircea Ghițulescu arată că se poate. Este posibil ca, după ani de muncă, e drept, un singur om să scrie o astfel de lucrare, căreia cuvântul monumentală i se potrivește chiar dacă autorul nu e deloc un „clasicizant“ și un retor.

Așadar Mircea Ghițulescu a avut vreme, printre romanele pe care le-a scris, printre sute de cronici teatrale și alte activități obligatorii, să scrie o **Istorie**. Viața (literară) nu l-a răsfățat pe Mircea Ghițulescu cu sinecure, subvenții și sponsorizări ca să-și implinească opera. Iar apariția ei, cum spuneam, nu l-a îmbogățit cum, cred eu, ar merita oricine se învrednicește de asemenea fapt.

În paranteză: nici domnul Abăluță nu s-a umplut de bani de pe urma antologiei sale care, văd eu din „Luceafărul“ și nu înțeleg, l-a iritat pe domnul Marin Mincu. Nu știu ce are poetul Mincu cu poetul Abăluță. Știu numai că pentru antologii (ca ale dumnealor) e loc destul în literatură iar de istorii ca a lui Mircea Ghițulescu încă și mai mult, e un loc larg cât Sahara.

Istoria... la care mă refeream o ia de la 1900 și încheie în anul 2000 trecute fix. E concepută pe autori dramatice pe care Mircea Ghițulescu i-a citit cu temei mărturisind că-i place mai mult să citească teatru decât să vadă pe scenă. Aici am bățut în lemn în numele meu și al confracților, dorindu-i istoricului să ne „vadă“ mai des decât ne citește. Autorul volumului scrie despre fiecare dramaturg, unii nedrept de puțin cunoscuți, cu înțelegere, inteligență și mai ales cu farmec literar. Lucru esențial: el judecă autorul în contextul epocii asumându-și premisele lui. Altfel, pentru perioada 1945-1989, multe fișe s-ar transforma în rechizitorii sau pamflete. Fără a fi conștient, Mircea Ghițulescu „istorisește“, nu acuză.

De mare interes pentru mine au fost paginile despre teatrul scris după '90. Istoricul s-a străduit să-l cunoască și cred că este criticul care a dat judecățile cele mai corecte și mai profunde. Concluzia cărții masive a lui Mircea Ghițulescu este că în literatura română (din secolul al XX-lea) dramaturgia nu este un gen marginal, că mulți autori importanți au fost și dramaturgi, piesele contribuind la definirea lor ca scriitori (Camil Petrescu, Sebastian, Rebreanu, apoi Breban, Sorescu, D. R. Popescu). O altă concluzie: și înainte de '89, cu toată apăsarea teribilă a cenzurii, dar mai ales după '89, dramaturgia română există ca parte importantă a literaturii noastre.

Cred că trebuie să fim conștienți de importanța și dificultatea lucrării lui Mircea Ghițulescu și să înțelegem că, multe decenii de-acum, ne vom raporta inevitabil la ea și o vom consulta mereu ca pe o operă de referință utilă și valoroasă.

acolade

REGRUPAREA INTELECTUALILOR (IV)

de MARIUS TUPAN

La întrunirea despre care scriam (în primul episod al acestui serial), criticul orădean Ion Simuț făcea o afirmație pe cât de surprinzătoare, pe atât de riscantă. Susținea, fără însă a exemplifica - metodă întâlnită și pe la alte case - că marii scriitori n-ar fi apți pentru a realiza reviste interesante, în schimb, autorii de rafturile doi și trei ar fi mai competitivi. Bănuind noi la cine făcea aluzie, căci în sală se afla un cirac al aceluia „mare scriitor“ și spre el si-a îndreptat privirile Ion Simuț, ne simțim obligați să ne despărțim de domnia sa din mai multe motive. În primul rând, personalitatea unui creator autentic se manifestă în tot ceea ce întreprinde, având însușirile regelui Midas. Iar, în al doilea, chiar dacă ar fi așa cum susține orădeanul, un singur exemplu nu stabilește o regulă. Prefăcându-ne noi că nu știm unde băteau cuvintele lui Ion Simuț (poate se va hotărî într-o zi să ajungă și la nominalizări), trecem (strategic!) la partea a doua a enunțului său, apelând și la exemple. După buimăceala din decembrie, destui creatori, de mai mică sau mai mare anvergură, au putut (și chiar au îndrăznit) să întemeieze reviste și să le asigure direcții con-

venabile, în funcție de harul și instrucția lor ambiționați să schimbe chiar ierarhiile literare, despre care promitem să scriem cu altă ocazie. Intențiile lor, inițial, nobile s-au izbit de multe impedimente, încât unii au renunțat la editare, alții își publică revistele cu intermitență și nu puțini se zbat și chiar reușesc să le asigure o periodicitate de invidiat, ignorând chiar reacțiile negative ce le stârnesc în mass-media. Cu toate astea, demersurile lor merită aplaudate, indiferent ce rezultate au, fiindcă nu-i deloc ușor acum să investești în cultură. Grav e altceva; acolo unde unii, datorită hazardului sau conjuncturilor, au ocupat fotolii de conducători iar eșecurile lor erau previzibile. Un textier în dramaturgie, fără vreo contribuție notabilă în spațiul publicistic, altfel spus, încadrabil în cea de-a doua categorie a lui Ion Simuț, Mihai Ispirescu, a reușit, într-un timp record, să împingă în anonim o publicație care se bucura cândva de o reală considerație. Nu vorbim despre existența acesteia în vremea lui Caragiale, ci de *Urzica*, transformată în *Moftul Român*, gazetă care deține acum capul de afiș al umorului involuntar. Dar, mai pe larg, în numărul viitor.

CULTURA CA REVOLUȚIE

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

O reprezentare ca **Cinna**, de Pierre Corneille, la Comedie Française este o capodoperă în același timp zguduitoare emoțional, perfectă estetic și - aspect greu de anticipat - de un realism al trăirilor și de o infinită obiectivitate a condiției psihologice redată, pe care nu le poți obține sau percepe, într-un spectacol realizat pe nici o altă mare scenă. Aparținând celebrei „tetralogii clasice” a autorului francez - împreună cu **Le Cid**, **Horace** și **Polyencte** - **Cinna** ar fi putut să fie socotită un model de tratare formală a unui subiect dramatic care, în plus, se sustrage, într-un chip exagerat de înduioșător și poate fals, evoluției finale tragice, și totuși participarea afectivă a spectatorului se încarcă de acele note pe care Aristotel le atribuie publicului antic în perioada nașterii și culminației tragediei. Trebuie observat că oricâte defecte ar fi fost socotite proprii scrisului dramatic în perioada clasicismului francez, oricât de artificial ar fi fost apreciat produsul acestui scris, el are o înălțime spirituală, și deci metafizică, de care omul actual, dacă se lipsește, nu face decât să piardă o parte esențială a ființei sale potențial complete, așa cum aceasta ar avea să fie pentru integralitate. Cel puțin două sunt nentele dramei acelei epoci, de natură să o recomande pentru o apreciere dincolo și mai presus de ceea ce poate da simpla judecată de gust: este vorba, în primul rând, de tonusul susținut al versului, al frazării și, apoi, de un sentiment de pură și autentică violență umană, de erupere, înspre noi, a unei încurajatoare și proaspete voințe - voință dintotdeauna omenească și pentru totdeauna neîmbălbânțită. Intră însă în joc, pentru a face din textul dramatic o suverană valoare estetică, arta actorului

care nu este altceva decât transfer al ideii în ideal, în sens kantian - ideea capătă trup, căci idealul este chiar acest lucru: idee întrupată. Marii actori de la Comedie Française sunt pe scenă nimic mai puțin decât niște nobile idei întrupate. Acestei desăvârșiri, de natură spirituală și totodată plastică, nu i se poate adapta (potrivi) nici un termen mai bine decât acela de impresionism transcendențial. **Cinna** lui Pierre Corneille, reprezentată în Sala Richelieu din Paris, este un model al formei supreme de artă pe care am numit-o impresionism transcendențial.

Am crezut că se mai poate aplica acest concept unor alte mari realizări estetice: acelea ale picturii marcată încă de spiritualitatea Evului Mediu și a Renașterii timpurii, pe de o parte și, pe de altă parte, de aspirația la reprezentarea integrală a omului este vorba, de exemplu, de portretele realizate de Filippo și Filipino Lippi, de Botticelli. Nu trebuie să încerci să afli în ele realismul puternic al unui Rafael Sanzio, al unui Tiziano Vecello și nici perceperea davinciană directă a universului angelic, ci să vezi fața umană iluminată, pentru o clipă care se prelungește în eternitate, de lumina transcendențială a ideii.

Factorul central în toate aceste inegalabile creații de artă rămâne însă unul punctat aici pe cât s-a putut de exact: voința dedicată unei lumi diferite de cea aflată sub privirile noastre, sau în ființa noastră, în corpul și în sângele nostru, în întregul univers - voința ca violență împotriva a ceea ce există, căci tot ceea ce există, există împotriva oricărei rațiuni, suficientă sau chiar insuficientă, împotriva oricărui sens, a indiferentă cărei speranțe de autentică regăsire de sine a umanului sau

divinului. Sentimentul cel mai profund al oricărui om nu este decât în chip secundar cel al inocenței postulată de Albert Camus, ci unul de neîndreptățire a lumii; lumea în care (și din care) se nasc sentimentele noastre este cea mai antileibniziană dintre toate lumile posibile - una în care a dispărut sau nu a existat niciodată motivația ființei, persistenței și logosului (Cuvântul „... era în lume și lumea a fost făcută prin El, dar lumea nu l-a cunoscut”, „A venit la ai săi, și ai Săi nu L-au primit”). Violența aceasta, voința aceasta, ce alt nume poate primi decât acela de revoluție? Inocența simțită de fiecare în el însuși, după credința lui Camus, este tocmai efectul convingerii că lumea nu poate fi acceptată și că prin raportare la această lume el, subiectul, nu poate fi decât pur.

La contactul cu o operă de artă precum **Cinna**, îți vei spune, profund convins, înțelegând lucrurile până la capăt, că Revoluția Franceză și, de fapt, marea revoluție a lumii moderne, a început nu o dată cu Iluminismul ci, mult înainte, în plin secol al XVII-lea, prin elanul culturii și literaturii clasice. **Cidul** poate fi încă un argument pentru o astfel de concluzie și tot argumente sunt tragediile raciniene. Relativa complezență monarhică a marilor poeți tragici ai vremii nu introduce mai mult decât o nuanță în această idee. Arta lui Molière confirmă, în chip decisiv, originea clasică, atât a Iluminismului cât și a Revoluției. Dar aflat pe un astfel de palier al reflecțiilor te vei întreba de îndată: ce altceva este poezia trubadurilor decât ruptură de lume a unor aspirații omenești și ce este **Tristan și Isolda** decât neacceptare a lumii, așa cum neacceptare a existenței este scrisul lui Celine și al lui Sartre, al lui Dickens și al lui Hugo, al lui Gide, Hemingway, Rebreanu? Și atunci mai rămâne să ne punem încă o problemă, de un perfect firesc: este cultura diferită de revoluție - este principiul creației diferit de acela al voinței spirituale radical violentă, nu în planul fizic al inutei uzuri, ci în zona fundamentelor ontice.

minimax

LINIȘT(IR)EA DINTRU ÎNCEPUT DE AN... DECENIU, SECOL ȘI MILENIU de ȘERBAN LANESCU

Printr-o cunoaștere a cartea lui Arend Lijphart **Modele ale democrației. Forme de guvernare și funcționare în treizeci și șase de țări** (Polirom, 2000), în evoluția politică post-comunistă a României se vedește parcurgerea discretă, adică *pe șestache*, a unui proces de translație și transformare instituțională, urmărită fiind împăcarea caprei cu varza, așa cum s-a și performat (!) prin rezultatul, de altfel previzibil, al ultimelor alegeri. Varza în cancelariile occidentale, care folosesc testul dublei alternanțe (Huntington) România va fi fost bifată ca o democrație consolidată¹⁾. Capra dominația PDSR & comp. este acum bătută-n cuie precum capacele de... (se completează după preferințe și imaginație) pentru cel puțin două legislaturi, după care... om trăi și-om mai vedea. Pe scurt, și inerent simplificat, este vorba de translația spre un model instituțional similar/apropiat celui britanic, singular în Europa, astfel încât prin chiar *regula jocului* să se asigure dominația absolută a majorității în relația cu minoritatea (minoritățile), adică tendința perpetuării la guvernare a unui partid/bloc politic, de unde și calificarea acestui tip/model de democrație, calificare aparținând unui lord (Hailsham), cum c-ar fi o „dictatură electorală”. Pentru a o înțelege însă, căci este finuță, lucrătura (evitând golănescul

mânărie), trebuie neapărat citită cartea, prilej cu care, totodată, poate fi lesne sesizat cât de bine au conlucrat viclenia și prostia disimulate în spatele unor principii și deziderate presupus democratice afirmate cu aplomb de către ai noștrii lideri și/sau analiști politici, bașca editorialiști, moderatorii de *talk-show*-uri ș.a. VIP-uri care ne dau direcția. Oricum, ceea ce are importanță, iar prin lectura cărții menționate poate fi înțeles o dată mai mult, este că PDSR & comp. beneficiază acum, dar și își desăvârșește, **instituțional**, o guvernare discreționară, probabilitatea alternanței fiind așadar minimă într-o perspectivă îndelungată.

În această situație, înainte schițată, categoria până mai deunăzi suspectă a intelectualilor (un fel de grup în sine i s-ar putea spune (re)folosind limbajul hegelian/marxist) a scăpat acum, în fine și har Domnului!, la larg, căci fiecare și toți laolaltă (sau, mă rog, aproape toți, însă excepțiile nu contează într-o judecată statistică decât, eventual, spre confirmarea «normalității») intelectualii pot reveni, într-o împăcare, la matcă și la mai vechile obiceiuri (tehnici de viață!) după un penibil ocol de unsprezece ani cu final grotesc în decembrie trecut. Împăcarea fiecăruia cu/în sinea-i (nimic despre relația **sinelui** cu **sinea!**), la fel după cum, și încă mai fericită,

împăcarea confracților întrolaltă, că doar una-s. Păi dacă pe termen *sine diae* se dovedește puțin probabilă, ori chiar imposibilă, o răsturnare politică, ce rost mai poate avea să faci pe Gică contra?! Participare la viața politică? Sigur că da, însă de ce să nu te așezi bine și frumos (care cum poate) de partea profitabilă, sau, într-un fel original, **corect politic** pe românește? Adică, bineînțeles, de partea profitabilă, nu, vai, în sens moral peiorativ, ci profitabil într-o desăvârșire a Operei artistice, științifice etc., ceea ce, implicit, înseamnă profitabil pentru societate, pentru țară și, de ce nu?, pentru omenire. Cu atât mai mult cu cât acum, orice s-ar spune, nu-i așa?, PDSR cu Ion Iliescu, A. Năstase ș.a.m.d., toată garnitura, oricât, înseamnă altceva (barem deocamdată) decât erau înainte Partidul cu N. și E. Ceaușescu. Bașca fericirea de a mai și putea cârți, drept care, cum bine mi-a sugerat cineva, pe tărâm literar, n-ar fi deloc exclusă renașterea stilului esopic.

1) În viziunea lui Huntington, Samuel P. (preluată s-ar părea și în practica diplomatică occidentală, drept care PDSR a cedat tactic puterea în 1996), „o democrație poate fi considerată consolidată dacă partidul sau grupul care vine la putere la primele alegeri din cadrul tranziției (spre democrație) pierde alegerile următoare și cedează puterea celor care câștigă alegerile, și dacă acești câștigători cedează mai apoi puterea câștigătorilor algerilor ulterioare” (în **The Third Wave: Democratization in The Late Twentieth Century**, adică **Al treilea val: democratizarea în ultima parte a secolului al XX-lea**). Or, așa cum remarcă Lijphart, vizându-se perioada de după al doilea război până în 1996, la testul dublei alternanțe pică țări precum Germania, Olanda, Elveția, Belgia sau Italia, și nu numai.

SFÂȘIEREA METAFIZICĂ (I)

de RADU VOINESCU

PROFEȚIE ȘI DAMNARE

ar un spirit atât de dramatic lucid și atât de pătimăș inflammat împotriva relelor lumii precum Dan Stanca. Exaltarea cu care scrie poate să pară multora dintre noi anacronică. Înverșunarea cu care penița lui susține tradiția, energiile elogiilor aduse mentalității sacramentale, diatribele acide la adresa lumii moderne îl singularizează între romancierii contemporani de la noi și probabil că și de aiurea. Eserile pe care le-a risipit prin reviste adunându-le apoi, în parte, într-un volum cu titlu elocvent pentru ceea ce urmează (**Veninul metafizic**) sunt pline de tumultul afirmării unui crez cel puțin ciudat în atmosfera de prag dintre milenii unde tehnologia pare să guverneze într-un mod determinant viața unui număr din ce în ce mai mare de locuitori ai planetei.

Lumea se adâncește într-o tot mai profundă criză, afirmă Dan Stanca urmând exemplul lui René Guénon pe care l-a descoperit probabil tocmai la momentul cel mai puțin potrivit, adică la vârsta când conștiința pură și însetată ca o iască a adolescentului este gata să se îmbibe de cele mai incendiare sau de cele mai sceptice concepții. Extreme în orice caz. Este timpul când se formează revoluționarii de profesie sau când marii asceți își întrezăresc drumul desăvârșirii de sine printre cețurile și stâncile tentațiilor. Este perioada când amprenta unei gândiri seducătoare prin cheia pe care pare că o promite pentru dezlegarea tuturor întrebărilor fără răspuns se încrustează pentru totdeauna croind destine sau năruindu-le. Criza lumii moderne. Romantismul pesimist al celor mai mulți dintre tineri poate rezona până în străfunduri la astfel de mesaje primite din partea unor autorități creditabile în ochii inocenți ai celor nedepriși cu lumea. Și poate prea puțin apti să se angajeze ca toți ceilalți în ceea ce Darwin sintetiza în expresia *struggle for life*. Acești tineri rămân să poarte însă războaiele lor. Ca profeții biblice. Cu verb ardent, cu forță de sugestie, cu darul fascinației pot să înfiore pe oricine vorbind despre raclele și păcatele contemporanilor. Despre decăderea la care s-a ajuns, despre damnarea omului.

Oare nu trebuie să concedem că fiecare perioadă și-a avut „criza” ei? Că, într-un fel sau altul, și timpul lui Ieremia, și al lui Osea, și al lui Savonarola, și al lui Eminescu au putut părea decedente în comparație cu cele care le-au precedat, văzute idealizat, prin optica reduționistă care aureolează tot ce înseamnă amintire sau trecut în general? De la maestrul său, Guénon, pe care l-a cunoscut prin intermediul unui cerc de studiu întemeiat de Vasile Lovinescu, a putut Dan Stanca să-și însușească punctul de vedere că ne aflăm sub imperiul unor semne care prevestesc sfârșitul unei lumi. Cum toate acestea s-au mai spus - de amintit acțiunile și predicile profeților biblici -, cum ne aflăm chiar la o trecere dintr-un mileniu într-altul, cum la fiecare mie de ani pare că spectrul Apocalipsei se va năpusti peste pământeni, Dan Stanca nu face, în această privință, decât să se înscrie, conștient mai mult sau mai puțin, într-o tradiție. Care are, natural, corsetul ei. Romanele lui sunt

dominate de o atmosferă sumbră, rău prevestitoare, personajele lui teoretizează trecerea lumii prin Kali Yuga, iau în derâdere artefactele civilizației, mașinile care simplifică viața omului, vituperează împotriva științei, sociologia o găsește pernicioasă, matematica e statistică și, prin aceasta, iluzorie, psihanaliza e un pericol mortal, artele sunt corupte, religia s-a vulgarizat, sacerdoțiul și-a pierdut misterul.

Îi este profetismului propriu un radical revoluționarism dacă mă pot exprima așa. Oricât de frumoase sau de spectaculoase în expresie cuvântările, pericolul pânđește dincolo de ele. A fi luat în serios articolele lui Mircea Eliade care exaltau spiritul legionarist ar fi avut același efect ca și lectura, cu aproape o sută de ani mai devreme, a **Manifestului Partidului Comunist**. Jerbele de artificii pe care le lansează Cioran în **Schimbarea la față a României** ce sunt altceva decât expresia unui profetism fără frâne, a unei turbulente porniri de a schimba lumea înfruntând, de fapt, logica ei intimă, legile pe care i s-a clădit istoria (nu comentez acum cât de bună sau de rea, dar poate ceva mai blândă fără profeți și profetism)?

Neîndoielnic, bune sunt intențiile profeților. Dar să ne ferim de mijloacele de a face acest bine care nu alege! Ca literatură, aceasta poate fi interesant. Poate chiar să aibă motivație în cruzimea vieții reale. Romanele lui Dan Stanca - fie că sunt inspirate din atmosfera din timpul regimului de dictatură comunistă, fie din cea tulbure, măloasă, a revenirii căznite și încălците la un capitalism care se lipește greu pe spiritul unor popoare cu psihologie asiatic-feudală - sunt străbătute de acea rază neagră a dezolării, a lipsei de speranță. Mizeria domnește pretutindeni, iar izbăvirea de mizerie se face la Dan Stanca pe calea fantasticului. El știe bine, totuși, de la Guénon, că nu e adevărat nici un sfârșit, că acesta e numai turmanta către un alt început. Balansul dialectic între spiritual și material face ca una sau alta dintre cele două dimensiuni să prevaleze. Dar asta numai o conștiință idealistă de nevindecat poate accepta. Pentru că tot ce vorbim în chip de explicație nu e decât construcție teoretică, model didactic, precum mulajele care imită atomul din laboratoarele de fizică.

Pentru că ni-l cunoaștem atât de bine, veacul nostru nu ne mai pare dintre acelea de care s-ar putea învrednici „cronicarii și rapsozii”. Trăim oroarea în priză directă, vedem morți adevărate pe ecranul televizoarelor (chiar și anunțate; nu-mi iese din minte zguduitorul întâmplare a unui femei care și-a dat foc în Piața mare a Craiovei în timp ce soțul ei împiedica mulțimea care sărise, din reacție instinctivă, omencască, să o salveze, să se apropie de ea), realitatea lumii noastre arată terifiant precum corpurile omenești dezgolite de piele și plastifiate organ cu organ, fascicol de mușchi cu fascicol de mușchi de profesorul Gunther von Hagens.

Literatura lui Dan Stanca este și ea produsul acestui veac (în sens generic, nu strict calendaristic). Ca scriitor, reacția lui este promptă, vie,

sensibilă, puternică. Direcția ei însă nu știu dacă este cea bună. Nu e vorba aici de literatură în sensul realismului socialist și nici de tezele revoluției culturale. Scriitorul român, autor al **Aripilor Arhanghelului Mihail** și al **Mormintelor străvezii**, vede peste tot înfățișările Fiarei apocaliptice, identifică America cu Marea Prostituată, așa cum alții au făcut-o cu Roma, așa cum un personaj din **Război și pace** utilizează un calcul matematic naiv pentru a asocia numelui lui Napoleon numărul Fiarei. Nu este o probă de scrântală, avem de-a face cu un autor care își urmărește programul până-n pânzele albe. Până acolo încât devine un narator prea implicat. Care în **Ritualul nopții** pune în seama unui personaj feminin teoria pe care a dezvoltat-o el însuși într-un eseu apărut acum vreo șapte-opt ani într-o revistă și intitulat „Continentele Apocalipsului”.

Nu am posibilitatea să-mi dau seama cât și cum este inițiat Dan Stanca. Toate cărțile lui, de la cea de debut, **Vântul sau țipătul altuia**, până la cea mai recentă, **Domnul clipei**, mustesc de referințe la literatura ezoterică, la simboluri ale Tradiției. Pe o singură pagină din **Ritualul nopții** pot fi întâlnite nu mai puțin de nouă titluri din această literatură, între care **Zodiacul** lui André Barbault, **Rosicrucianismul** lui Frances Yeates, **Yoga tantrică** de Evola, **Islamul și Graalul**, de Pierre Ponsoye, **Noua gnoză** a lui Abellio. Și tot a informații aproape luxuriante despre ordinele cavalierești și lojile masonice care s-au întemeiat sau și-au avut sediul la Lyon. Pentru cine-i citește literatura, Dan Stanca apare ca un obsedat de metafizică, dar și de pulsația materiei. Între **Purușa și Prakriti** - sfâșierea unei conștiințe pentru care epoca în care trăiește este rezultatul acumulărilor de sfârșit de ciclu cosmic.

De proporții uriașe este și dezolarea tragică din romanele lui Dan Stanca. Nu este de așteptat să creadă cineva că trăiești în cea mai bună dintr-un lumile posibile locuind într-un București aflat sub teroarea câinilor cu și fără stăpân, amenințat la orice pas de o posibilă vizită a hoților în propria ta casă, de a fi tâlhărit în plină stradă, de a fi victima sadismului ludic și criminal al vreunei bande de puștani, amenințat de imposibilitatea de a asigura familiei hrana zilei de mâine, îngreșat de fardoselile ipocrite a tot felul de politicieni autohtoni și de emisari politici de prin alte părți, fără speranță, fără lumină. Dar Dan Stanca împinge totul cu adevărat la proporții apocaliptice. Până și personajul-narator poate fi un monument de abjecție, cum se întâmplă cu cel din **Ultimul om** sau cu cel din **Domnul clipei**. Nu e de așteptat să apară mântuirea în vreun fel. Tema fantastică, prezentă în toate cărțile lui Dan Stanca, până la saturație, până la manierism, nu e o modalitate de evadare din real, ci expresia amenințătoare a forțelor întunericului, care tind să ia lumea în stăpânire. Avem de-a face cu un profet sumbru care-și ridică avertismentul cu atât mai înspăimântător cu cât vocea lui nu izbucnește din instinctul primitiv, al vechilor iluminați din pustiul Sinaiului, ci dintr-o cunoaștere pe jumătate intuitivă, pe jumătate rațională. Care are viziuni îmbrăcate în doctrinele brahmanice dar și în simbolismul elaborat, sofisticat, al Kabbalei și în acela al misticii creștine.

„...Acel bărbat întins în coșciug era mai viu decât toți viii din jur. Pe cer, oasele sale nenumărate construiau deja scara pentru a urca spre pajștiile arse de iubire ale Paradisului...” Astfel se încheie **Domnul clipei**, cel mai sumbru dintre romanele lui Dan Stanca. Mântuirea este posibilă. Dar numai prin suferință și moarte.

MEDITAȚIA TRANSCENDENTALĂ ÎN ROMAN

de ROMUL MUNTEANU

Istoria sistemului totalitar din țara noastră este marcată de cele mai variate evenimente tragice și absurde, uneori confuze și contradictorii, dar întotdeauna aducătoare de urmări nefaste. Cine observă motivele duratei îndelungate a socialismului real în România constată că acesta s-a întemeiat pe o relație prestabilită între individ și sistem. Întotdeauna restrâns, pe netrul libertății de acțiune și opinie nu putea depăși limitele stabilite de putere. Iar când temerarii încercau să iasă din acest corset sufocant erau penalizați în cele mai variate forme, începând cu decăderea din funcții și societate și extrapolarea lor în anumite universuri concentraționale, menite ori să-i nimicească, ori să-i domesticească, aducându-i, prin frică și silnicie, pe calea cea bună a supunerii. Scriitorii români nu au întârziat să observe aceste fenomene nocive, dar să nu uităm că și ei se găseau într-o stare de *libertate supravegheată*. Singura lor alternativă era să-și proiecteze spiritul critic asupra primelor decenii ale socialismului românesc, constituit după model sovietic. Romanicierii *întunecatului deceniu* ca Dinu Săraru, Constantin Țoiu, ba chiar și Marin Preda s-au simțit obligați să despartă istoria socialismului românesc în două etape distincte: prima fiind împovărată de erori și acte de cruzime și a doua marcată de deschidere și cultul personalității. Abia după 1990, când literatura română a început să se liberalizeze, scriitorii români s-au străduit să dea o viziune globală asupra sistemului, scoțând în evidență în aceeași măsură abuzurile puterii „din epoca de aur”.

Un exemplu ilustrativ în acest sens ne este oferit de romanul lui Sebastian Sârcă, **Martorii lui Seninu** (Editura Hiparion, Cluj-Napoca, 2000), cartea amintită fiind grefată cu precădere pe deceniul nouă din secolul trecut. Din sfera acestuia este scoasă în relief mișcarea cunoscută sub numele de *Meditația transcendentă* (1982). Evenimentul acesta, cu toate consecințele lui stupide, este extrapolat de autor pentru a demonstra cum s-a produs contactul dintre o *societate închisă* și un fascicol de idei ciudate aduse din afară. Astăzi, sunt puțini

martorii care-și mai amintesc în mod exact de dimensiunile acestui fenomen. Mulți dintre cei tineri nici n-au auzit vreodată de el. De aceea, memorăm doar câteva elemente componente. Este vorba de o mișcare parapsihologică, propovăduită în toată țara, cu aprobarea unor instituții supreme, de către profesorul Stoian, un psiholog cu anumită pregătire în științele oculte și exercițiile de yoga. Ea se întemeia pe capacitatea de fortificare interioară a voinței, prin concentrare și eliberarea de anumite suferințe printr-o puternică capacitate de detașare. Nu erau lipsite de interes nici unele experimente de levitație. Psihologii români și tinerii de odinioară din universități erau familiarizați cu unele fenomene de acest gen din lectura unor cărți ale lui Mircea Eliade despre yoga și yoghism. Din această cauză, presupunem că cele câteva conferințe ale aceluia ciudat *guru* venit din Occident au avut rezonanță mai ales în rândurile intelectualilor din Capitală și a psihologilor și scriitorilor. Nu putem ști ce-au dorit să afle autoritățile noastre la început prin acceptarea acestor exerciții de meditație transcendentă, soldată cu numeroși adepți.

Fenomenul a fost, însă, curmat subit. *Guru* a fost invitat să plece din țară, mișcarea lui fiind considerată un mod de subminare a statului socialist în favoarea unui guvern mondial. Misterul s-a rupt, adepții cu adeziuni scrise au fost scoși din partid și din instituțiile în care lucrau și trimiși la munca de jos. Reabilitarea lor a fost lentă și încărcată de multe extrapolări din viața publică.

Acesta este nucleul epic fundamental pe care se întemeiază romanul panoramic **Martorii lui Seninu**. Perspectiva asupra deceniului nouă al secolului trecut rămâne însă mult mai cuprinzătoare, meditația transcendentă fiind un fenomen corelat cu viața din diverse instituții patronate de putere, ca și cu starea de spirit din rândurile tineretului universitar, a profesorilor și specialiștilor din diferite domenii, situați cu toții sub cupola puterii.

Panoramarea caleidoscopică a celor mai multe aspecte eterogene din deceniul trecut a fost cu putință prin renunțarea programatică a autorului la acțiunea liniară și causal-progresivă și prin adoptarea unei intrigi sinusoidale, fundamentată pe nuclee diferite de întâmplări, situate de asemenea în medii variate. Devine evidentă constatarea că într-un gen de roman cu ramă, Sebastian Sârcă face apel la numeroase tehnici narative ce trimit spre romanul politic și de moravuri, ca și spre romanul de familie și de idei. Aceste tehnici narative, distribuite pe mai multe culoare se justifică și prin crearea unui personaj central polimorf (Seninu Gheorghiu proiectat cu precădere în spațiile unui *bildungsroman*).

Autorul nu-i conferă lui Seninu un caracter prefixat. Dimpotrivă, îl lasă să fluctueze între necesitate și hazard, între solicitările vremii și impulsurile statornice spre adevăr și dreptate. Din aceste motive, îl considerăm pe Seninu Gheorghiu, după expresia lui M. Bahtin, un erou al *încercării*, confruntat cu numeroase situații limită, atât în viața intimă, cât și în cea profesională.

Copil sărac, dintr-o fundătură de mahala, ispitit de mirajul levitației și al experimentelor paranormale spre care îl încurajează o tânără prietensă căzută în anonimat, Seninu își caută identitatea în studiul filosofiei, apoi în confruntarea cu erosul și presiunile puterii. Căsătoria prematură cu Nevada nu-i aduce fericirea. Soția lui este plină de complexe, rezultate din statutul unui copil cu origine incertă. Aceasta este doar o explicație care deschide un fragment de roman anchetă, urmat de un divorț spectacular, unde abundă în fața justiției acuzațiile tenebroase și vulgare ale socrului, el însuși avocat. Refuzat de o existență-pereche, Seninu își caută satisfacțiile în relațiile de prietenie cu colegii și oamenii mai vârstnici, dar și cu fetele de vârstă

sa. Ca un autentic personaj existențialist, autorul îl aduce pe eroul său mereu în fața unor evenimente-limită, dar nu-l lasă niciodată să eșueze în mod definitiv. Rând pe rând, unii dintre colegii de facultate cu care făcea parte din aceeași grupare de idei, trimit delațiuni la organe, înfățișându-l ca pe un tip subversiv. Participarea la meditația transcendentă duce la excluderea lui din partid și din facultate, și după o anchetă brutală asupra căreia autorul nu insistă în mod intenționat, tânărul lector universitar este trimis la munca de jos, adică la o echipă de colectat fier vechi, unde în mod paradoxal descoperă fărâme de umanitate în meșterul Rangă. Sebastian Sârcă concepe traiectoria vieții asupra acestui personaj polimorf ca o suită de încercări pe cele mai diverse planuri. După eșecul politic și profesional, eroul din **Martorii lui Seninu** este adus din nou în situația să-și caute alinarea prin iubire. Dar suava Mona, pe care o cunoscuse la Sibiu și de la care avea numeroase scrisori de dragoste, cade în ispită la un prim asalt al unui coleg. Iar idila cu Adina, fiica unor diplomați cu care împărțea doar o dragoste epidermică, se dizolvă printr-o sexualitate facilă.

Trimiterile acestea încrucișate la diferite episoade din biografia sa intimă și publică sunt posibile printr-o ingenioasă tehnică a evocărilor, ancorate în prezent sau în trecut. Cel care povestește în romanul **Martorii lui Seninu** este gazetarul, prietenul protagonistului care-l însoțește și la anchetă și spre sfârșit la ospiciu. El știe tot atât de mult, cât știe și eroul încercării, scriitorul conferindu-i poziția de martor omniscient, denumită de un critic francez „la vision avec...”. El se comportă ca un reporter al suferinței, ca un eu epic prezent peste tot.

Când am parcurs romanul **Martorii lui Seninu** în totalitatea sa, mi-a fost dat să constat, poate la fel ca și alți cititori, că această operă are puține derapaje, evidente în modul de structurare, ca și în registrele de scriitură specifice unui debutant. Sebastian Sârcă își supraveghează scriitura cu luciditate. El lasă impresia că a rămas cu privirea ațintită asupra unor cititori din tinerele generații, puțin familiarizate cu epoca. Poate din această cauză se străduiește, pe diverse căi, să-și facă romanul cât mai credibil și să-i dea o amprentă de autenticitate în cele mai neașteptate situații. Cred că aceasta este motivația pentru care Sebastian Sârcă face apel la unele „documente fictive”, cum sunt scrisorile de dragoste, dările de seamă de la adunările de partid, ședintele de excludere din facultate etc. Dacă acestea par prea lungi pentru

shaul carmel

Înaintea cuvântului

Ajunge să spună
Pasăre
Ca să-i simtă ciocul
Lovind-o,
Scria poeta prietenă
Într-un vers fermecător.

Te uită, Doamne!
Eu, nici nu rostesc
Numele Tău,
Unul din numele Tale,
Și simt brațul Tău,
Mâna Ta, mângâindu-mă.

Să fie acesta semnul
Mărinimiei Tale
Față de mine?
Semnul că buzele mele
Nu-s vrednice de numele Tău?
Sau Tu, fiind peste tot,
Ești înaintea cuvântului meu,
Înaintea cuvântului?

Broboada

Un petec de cer,
S-a lipit de geamul
Camerei din spital
Și încerc să-l iau
Ca să-l fac broboadă
Pentru mama
Care-mi stă în preajmă,
Despletită de toate.

Ba îmi mângâie
Părul albit,
Ba îl netezește
Pe al ei
Să-l așeze, cumva.

Mușc

Mușc din miezul nopții
Ca din pâine,
Flămând de-a o trăi
Scriind
Și de-a rodi ideile lăsate,
La malul revărsării noastre,
Când trupurile
Prinse-n flăcări
Ardeau ca două jertfe
Sacre
Pe-altarul ultimilor zei.

Mușc, scriind,
Că nopțile sunt scurte
Și zilele puține,
Prea puține.
Și liniștea totală,
Până vine,
De undeva, de-aproape,
Prea aproape.

Nebuna Neomy

Am plecat să-l caut pe Allen,
Pe marele descălțat
Cu barba netunsă,
Nepieptănată,
Veghind peste moarte
La căpătâiul mamei sale.

În drum,
Întâlnesc peste tot pe Whitman
Împădurit,
Tulburător de frumos
Și rodind a belșug.
Doar pe alocuri este desfigurat
De Zgârie-Norii lui Ginsberg,
Ai răzvrătitului.

Îmi satur ochii flămânzi
Cu această pradă imensă,
Dar America, domnilor,
Pentru mine,
Numai pentru mine,
Nu-i altceva
Decât zece bărbați

Îmbrăcați în negru,
Cu pălării negre,
Și-un poet
Spunând kadiș
Lângă hoitul acela,
Care l-a ispitit, cândva
Nebuna Neomy.

Pe muntele sufletului

Noaptea, târziu,
Când Leviții
Și ceilalți sălbăticiți,
De Vițeei anilor noștri,
Dorm,
Urc pe muntele sufletului,
Pe care ziua de mâine
Îi va găsi
Mai luminat decât ieri,
Să scriu Poezie.

Fă-o, Doamne,
Legea de piatră
Pe care s-o respecte
Oamenii deșertului,
Chiar dacă eu
Nu voi intra cu Ea
În Țara Făgăduită,
Chiar dacă voi muri,
Acolo,
Unde am scris-o!

Minciuna

Așterne minciuna
În loc de cearceaf,
Ca-ntins,
Lângă tine,
În pat,
Să-ți pot spune
Vorbe frumoase.
Că trupul tău
De trestie este.
Că buzele tale
Ispite sunt.
Și sânii și coapsele,
Balsam.

Apoi,
Întinde adevărul
Pe pat
În loc de cearceaf,
Să nu mă vezi
Altfel decât sunt.
Și vom putea adormi
În liniște.

Că publicarea operei complete a lui Eminescu s-a dovedit în acești zece-unsprezece ani de încheierea, în 1989, a ediției academice, de **Opere**, începută cu exact cincizeci de ani în urmă de Perpessicius și continuată (în valuri) de un colectiv al Muzeului literaturii române (în componența căruia au existat inerente fluctuații de personal) condus de Petru Creția și D. Vatamaniuc, episodic de Al. Oprea. Odată pusă la îndemâna cercetătorilor din toate colțurile țării, de la Huși la Nădlag, ori de la Câmpulung Moldovenesc la Reșița, fără ca aceștia să trebuiască a irosi ceasuri și zile întregi în fața fișierelor din marile biblioteci de la București, Iași, Cluj etc., litera eminesciană a devenit incomparabil productivă, avalanșa de studii și volume publicate în această perioadă, unele de o valoare capitală, făcând dovada peremptorie. Mai rămăsese de împlinit celălalt deziderat, legat de cunoașterea aprofundată a efectului creației eminesciene în cultura națională, anume realizarea bibliografiei sale critice. Strădaniile, inițiative și eforturi **particulare**, de-a lungul anilor, au apărut, firește, dar ele n-au făcut decât să arate cât de anevoioasă și de dificilă era o atare întreprindere, pe de-o parte, și cât de imperativ necesară era, pe de altă parte, finalizarea acesteia. În 1976, un colectiv grupat sub egida Academiei ne-a dat un volum-eșantion, asupra căruia s-au năpustit, ca asupra unei prade

apărare, mai toți **specialiștii** în domeniu la cea aceea, criticându-l (pe bune, cum se zice, dar neglijând total faptul că era, totuși, un început, adică ceva mai mult decât nimic) în termeni ce au avut darul de a-i demobiliza și pe cei mai entuziaști susținători ai ideii, așa încât startul a fost declarat ratat și totul a trebuit luat de la început. „Între timp se schimbaseră optica - motivează cu delicatețe Gabriel Ștrempel - cu privire la planul lucrării, datorită în mare măsură volumului enorm de muncă ce se cerea depus (...) dar pe scheletul său, mai exact pornindu-se de la el, a fost structurată o nouă bibliografie“. A trebuit să treacă, iată, aproape un sfert de veac pentru ca **Bibliografia Eminescu** să prindă relief. Ea a fost realizată, așadar, „de-a lungul anilor“ de către un colectiv de la Biblioteca Academiei Române, sub coordonarea generală a acad. Gabriel Ștrempel, care și spune în succinta dar exactă sa **Prefață**: „La data apariției ultimului volum (de **Opere**, Ct. C. în seria căreia se așază cu îndreptățire), bibliografia era terminată în forma ei primară, fiind necesare doar revizii, rectificări, unele completări. De altfel, ea fusese astfel concepută încât ultimele volume de **Opere** să poarte numerele 17-19 sau 20, în funcție de anul la care se va opri lucrarea“. Așadar, a mai fost nevoie de încă zece

BIBLIOGRAFIA EMINESCU

de CONSTANTIN CUBLEȘAN

ani de la terminarea formei primare a volumului XVII, primul din cele patru de Bibliografie - din seria de **Opere**, pentru ca el să vadă, în sfârșit, lumina tiparului: M. Eminescu, **Opere**, XVII, Bibliografie. Viața și Opera. Referințe. Partea I (1866-1938), Editura Academiei Române, București, 1999 (Academia Română, Biblioteca Academiei Române), coordonator general prof. dr. Gabriel Ștrempel, membru de onoare al Academiei Române, coordonare bibliografică Victor Vișinescu. Și merită, cu toată îndreptățirea, să-i menționăm pe toți autorii și colaboratorii: Anca-Silvia Bogdan, Ileana-Stanca Desa, Grigore Goanță, Radu Ionescu, Dulciu Morărescu, Alexandra Moroșanu, Ioana Patrachie, Tudor-George Pereverza, Viorica Săvulescu, Ileana Sulică, alături de Lucreția Angheluță, Sorin Barna, Maria Buturugă, Ion Ciortan, Edith Ciuciuiu, Constantin Damian, Rodica Fochi, Natalia Georgescu, Nicolae Georgescu, Liana Miculescu, Neonila Onofrei, Dan Octavian Radovici, Adriana Raliade, Octavian Roske, Valeria Trifu și Marina Vazaca.

Bibliografia are o structură pe cât de simplă pe atât de operativă. Ușor de utilizat și mai cu seamă de neprețuit pentru lapidarele, concisele, extrem de utilele **rezumate** privind conținutul a numeroase articole, prefețe, note, studii etc., cu punctarea ideilor, ce au darul nu doar de a-l orienta pe cercetător, ci și de a-i sugera, cel puțin, orizontul de discuții în care opul respectiv se așază. Astfel, primul volum bibliografic începe, firește, cu prima poezie, **De-aș avea...**, publicată în „Familia“, nr. 6/25 februarie/9 martie 1866; pe un alt palier cu articolul lui Iosif Vulcan, **Convorbiri cu cititoarele**, tot din „Familia“, nr. 13/29 martie/10 aprilie 1870, în care, autorul „discutând despre repertoriul teatral, citează și opinia lui Eminescu în această problemă“ și dintr-o altă perspectivă, cu ediția de **Poezii**, prefată de T. Maiorescu, din 1884, pentru a sfârși cu intervențiile critice din 1938 (Stoica Sever, **Naționalismul lui Mihai Eminescu** - Rasismul - P.-0 (în Lista siglelor publicațiilor periodice figurează: P.O., adică **Poarta**, comuna Lissa, Viișoara, județul Teleorman, 1897-

1899; 1905), s. 3, V (1938), nr. 344, mart.-apr., p. 3-13) este structurat pe trei mari capitole: **Opera lui Mihai Eminescu**, la rândul său compartimentat în ediții și opera publicată în periodice, apoi **Referințe despre viața și opera lui Mihai Eminescu**, iarăși cu departajări pe cărți și, respectiv, periodice, și, în final, **Iconografia eminesciană**. În total 15.802 poziții. Mult. Chiar foarte mult dar, în același timp, poate prea puțin. Pentru că, iacătă, în anul jubiliar 2000, la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj, doi cercetători, Mircea Popa și Viorica Sâncrăian, tipăresc o bibliografie, **Eminescu în Transilvania**, cuprinzând perioada 1866-1918, cu 2215 poziții. Or, dacă numai în Transilvania de până la 1918 avem peste două mii de poziții, în toată țara, până în 1938, vor fi rămas doar vreo treisprezece mii? E o întrebare, dacă vreți, retorică. Important rămâne faptul că **Bibliografia Eminescu** a început să capete consistență reală. Ce efect benefic va avea asupra cercetării eminescologice, vom vedea. Sunt convins însă că înlesnirile pe care le oferă cercetătorilor sunt deocamdată inestimabile. Cărțile, studiile, articolele ce vor urma vor dovedi, fără îndoială, impulsul pe care acest volum îl dă studiului fenomenului eminescian. Este o realizare importantă, marcând, poate, momentul cel mai de vârf, al tuturor **manifestărilor** prilejuite de jubileul sărbătoririi a 150 de ani de la nașterea poetului (deși datat 1999, volumul a apărut efectiv abia în 2000), alături, desigur, de publicarea celor 92 de scrisori inedite din corespondența Eminescu - Veronica Micle. Restul **acțiunilor** nediferind prea mult de formele festive ale **Cântării României** de odinioară. Nu ne rămâne, totuși, decât să întrebăm, cu sinceră nerăbdare, pe când volumele următoare ale **Bibliografiei Eminescu** (vom mai fi oare în viață, având în vedere ritmul de elaborare și de finalizare), și, evident, cu ce am putea ajuta, fiecare în parte, la realizarea cât mai grabnică a acestui edificiu, cu adevărat monumental?! Pentru că, oricum ar lua-o, e vorba de o operă ce ține de esența spiritualității neamului românesc.

(urmare din pagina 5)

cititorii mai vârstnici, pentru cei tineri reprezentanți probe de autenticitate.

Până și descrierea detaliată a mecanismelor de funcționare din anumite instituții, ca spitalele, facultățile, institutele de cercetare, constituie o altă cale de a da relevanță relațiilor dintre personalitățile izolate și instituțiile subordonate puterii. Dacă la spitalul de oncologie, operația lui Seninu decurge normal, deși este foarte dificilă, la spitalul de boli mintale patronat de doctorul Lelescu și colonelul Țintă, pensionarii (un academician, un diplomat, un

cleric, un gazetar, un rege imaginar și Seninu), sunt ținuti sub o supraveghere secretă, pentru a nu se răspândi în străinătate diverse știri despre soarta acestor **refuznici**, retrași sub masca unor clovni, a unor nebuni.

Dar, când exponenții puterii părăsesc ospiciul, pacienții doctorului Lelescu se întorc în libertate. Cine compară primul volum din romanul lui Sebastian Sârcă cu alte opere, dedicate universului nostru concentraționar, constată că unele „încercări“ se repetă. Nu este vorba de lipsa de imaginație a autorilor, ci de prezența acestor locuri comune în istoria noastră contemporană, reprezentate de fiecare autor în felul său. S-ar putea, bunăoară, stabili anumite analogii, între traseul existențial al lui

Petrini și permanenta deviație de la țință a lui Seninu, provocată de obstacole similare. Asemănarea este de suprafață. Să nu uităm că Sebastian Sârcă a publicat un prim volum din **Martorii lui Seninu** care se termină cu ieșirea în spațiul deschis al revoluției din decembrie. Abia atunci când autorul va da publicității și cel de-al doilea volum (**Avocații diavolului**), proiectat asupra acestui deceniu de tranziție, personajul său central va căpăta o culoare specifică, iar celelalte personaje în devenire vor putea conferi amprenta caracteristică acestei epoci confuze și contradictorii, asemănătoare cu o junglă. Debutul lui Sebastian Sârcă este de bun augur.

PRIMA NINSOARE SAU NOAPTEA AȘTEPTĂRII

Ningea.

Fulgi mari și vătoși planau prin aer, rătăcind nehotărâți. Nici o pală de vânt nu adia; frigul încremenise orice tentativă de mișcare. Doar fulgii cădeau. Erau deși, grași ca niște ciudați arici făcuți ghem și se îngâneau reciproc, schimbându-și mereu locul între ei. Erau, pareă, însuflețiți. În mulțimea lor promiscuă păreau să dialogheze, să schimbe păreri despre cum e să tot aluneci în jos, înspre pământ, păreau, unii dintre ei, să se certe, să intre în altercații și, în cele din urmă, să se contopească într-o minunată întruchipare a reconcilierii. Viața lor scurtă, scursă dinspre cer spre pământ, părea o viață plină de evenimente cruciale, fiecare modificare survenită în planarea lor părând o decizie bine chibzuită, poate ultima.

Era prima ninsoare din iarnă. Deși așteptată de toată lumea, venise pe nepregătite. Nimeni nu mai spera ca, după o așa lungă și deznădăjduită expectativă, să mai cadă niște fulgi atât de frumoși - orice fel de fulgi. Își pierduseră speranța. Văzând cum trece luna octombrie, înmuiată până la suprasaturație în ploii mînioase, apoi trece și noiembrie, cu ploii și mai dese, și vine decembrie, iar ninsoarea încă nu dă semne c-ar vrea să sosească, ce să facă oamenii dacă nu să se resemneze cu gândul că și aceasta va fi o iarnă aidoma celorlalte, mustind de apă, dar frustrată de ninsoarea mult-dorită. Ajunseseră la concluzia că și în acest an vor folosi umbrela mult mai mult ca mănușile, fularul și cizmele de iarnă.

Din câte-și dădea el seama, era prima ninsoare adevărată din viața lui. Era, adică, conștient c-au mai fost și altele, mult mai demult, când era mic și când mințile lui rătăceau în acel spațiu iluzoriu, lipsit de ecou, în care nici o imagine nu e sortită să rămână mai mult decât câteva secunde. Da, știa de acele ninsori, dar nu și le amintea. Mama și cu Tata îi povesteau întruna despre iernile geroase de mai demult și despre oamenii de zăpadă pe care el însuși i-a construit. El îi asculta de fiecare dată cu interes, așa cum ascuți poveștile unui pesacer sau ale unui vânător, fascinat și cu o sclipire aparte în ochi, dar înlăuntrul minții sale tot nu reușea să găsească imaginile care să confirme spusele părinților. Firește, erau și poze. Le văzuse pe toate. Părinții aveau albume întregi, cu scoarțele poroase rotunjite la colțuri de atâta trecut dintr-o mână într-alta, și cu fotografiile alb-negru îngălbenite și prinse cu leucoplast. Sigur că le văzuse. Toți care le treceau pragul și care reușeau să intre în grațiile Mamei le vedeau. Erau ca un soi de vestigii ale unor vremuri de care părinții lui, în mod ciudat, păreau deosebit de mândri. Însă, oricât s-ar fi străduit el, nu putea să le împartă entuziasmul, și cu atât mai puțin, nostalgia. Pentru el, acele imagini, multe neclare, cu contururi amorfe, nu aveau nici o însemnătate. Privindu-le, era ca și cum ar vedea pozele dintr-o

revistă aparținând altei epoci, populată cu chipuri necunoscute. O, desigur, propriul său chip îl recunoștea - chiar dacă acum era mult schimbat -, și pe cele ale părinților le recunoștea - ei rămăseseră cam aceiași -, însă restul persoanelor puteau la fel de bine să fie niște străini. Orice încercare de rememorare și de animare a acelor chipuri împietrite pe hârtia fotografică era inutilă. La început, părinții fuseseră de părere că suferă de o formă gravă de amnezie, apoi se liniștiră auzind la televizor, la o emisiune în care credeau orbește, că deseori copiii au tendința să lase totul în urmă, să șteargă cu buretele toate informațiile înmagazinate în creier atunci când fac pasul spre pubertate. De atunci îl lăsară în pace. Albumele nu mai ieșeau atât de des din sertare, iar povestirile despre iernile înzăpezite de odinioară erau din ce în ce mai rare și din ce în ce mai succinte. El putea ghici de la o vreme încoace o oarecare resemnare în atitudinea părinților săi când venea vorba de iarnă, de sărbătorile lipsite de omăt. Era felul acela de resemnare pe care-l văzuse începând cu două luni în urmă pe chipul tuturor oamenilor trecuți de o anumită vârstă. Și-a dat seama că aceștia sufereau într-adevăr de lipsa zăpezii. Aveau o privire rătăcită, o gesticulație a mâinilor lipsită de control, iar pasul, da, pasul i se părea că e atât de nesigur cum ar fi dacă ar merge printr-o apă adâncă până la genunchi și s-ar teme să nu cadă în vreo groapă.

El nu suferise. Nu avea de ce să suferă. Ninsoarea era, adică, pentru el un concept pe care-l întâlnește doar teoretic, în filme, în cărți... în poze. Simplul fapt că el ar fi stat mai demult în mijlocul unui noian de zăpadă sau, și mai mult, că ar fi construit un om de zăpadă, nu avea darul să-l facă să tresară, înfrigorat. Deoarece și acestea nu erau decât concepte, idei teoretice care nu-și găseau în amintirea sa nici o acoperire. De când mintea sa își începuse propriu-zis viața activă, conștientă, nu căzuse nici un fulg de nea în orașul său. Poate că altora li se părea trist, poate că și el ar fi trebuit să se simtă trist, însă nu era capabil. Nu se imagina mergând pe stradă cu o asemenea mină, călcând atât de șovăielnic sau ducând umbrela după el ca pe o piatră de moară agățată de gâtul unui înotător sinucigaș. Nu, el își continua viața așa cum o știa. Venea luna octombrie, își scotea umbrela din dulap și ieșea din casă; venea apoi și luna noiembrie, se îmbrăca ceva mai gros, își lua din nou umbrela și pleca; venea, în fine, și mult-așteptata lună decembrie, iar el nu simțea nici un strop de reținere să pună iarăși mâna pe umbrelă și să plece. Era atât de simplu! Făcea așa de când se știa. De ce ar fi trebuit să fie trist?

Ninsoarea continua să cadă, din ce în ce mai deasă, din ce în ce mai vătoasă. Acoperea totul. Fulgii cădeau liberi, în același dans frenetic, și aterizau cu blândețe unde apucau. Un strat deja destul de gros se formase pe trotuar, pe șosea, pe

mașini, pe oameni. Oamenii se pierdeau în albul zăpezii. Luată prin surprindere, formele încerte ce se târau pe trotuare resemnate, s-au văzut dintr-o dată învăluite în această plasmă infernală, a cărei amintire începuse să se șteargă din mințile multora. Acum, cu mișcări mult mai vioaie și cu răsuflări mai însuflețite, aceste forme se grăbeau nici ele nu știau unde. De multe ori se ciocneau între ele, dar în loc de o apostrofare țâfnoasă, se auzeau exclamații și chiar strigăte de veselie.

Venise iarna. În sfârșit. Venise. Iarna. Așa cum trebuie ea să fie. Așa cum o așteptau cu toții de ani de zile. Cu ninsoare. Tocmai acum. În Ajunul Crăciunului. Era o minune. Era o.

Simțind mai mult decât văzând atâta fericire în jur, pareă îi venea și lui să se bucure. În cele din urmă, ninsoarea asta de care vorbeau cu toții era chiar frumoasă. Nu semăna câtuși de puțin cu imaginile acelea încremenite, cu zăpada îngălbenită de vreme și cu aburii ce formau vâlătuci deasupra capetelor oamenilor. Era chiar frumoasă! Acum că o vedea, era conștient că întotdeauna, undeva adânc în străfundul ființei sale, tânjise după zăpadă. Undeva, într-un loc unde avea acces, ceva se declanșase.

Duse mâna la ochiul stâng și culese un strop de lacrimă. O duse și la celălalt ochi, și adună și de acolo unul. Plângea?! Fără știrea lui?! Nu e posibil. Frigul trebuia să fie de vină. Frigul și vântul.

„Vânt?! Nu simt nimic?“ își spuse și se mai șterse o dată la ochi. Și de data aceasta se alese cu două picături calde de lacrimă. „Asta-i bună!“ gândi și se opri locului.

În jurul său simțea lumea cum freamătă. Deslușea cu greu figurile ce doar cu câteva clipe înainte se prelingeau impersonale, iar acum se grăbeau, se ciocneau, râdeau și strigau.

- Ninge! Ninge! auzi el prin foșnetul fulgilor.

O siluetă trecu rapid pe lângă el, îl lovi cu cotul, el își pierdu echilibrul și ateriză în stratul proaspăt de zăpadă.

- Scuză-mă - auzi -, iartă-mă, mă grăbeam, ninge, vezi, ninge, mă grăbeam, n-ai pățit nimic, nu-i așa? Scuză-mă, nu te-am văzut, cred că zăpada asta mi-a răpit mințile?

Silueta dispăru în ceața zăpezii.

El rămase încă jos, încercând să-și pună ordine în gânduri.

În tot acest timp nu a făcut decât să-i considere nebuni pe oamenii ăștia, i-a privit cu suspiciune, neînțelegând ce-i făcea să se comporte în felul în care se comportau, în vreme ce el era acela la care lumea ar fi fost îndreptățită să se uite cu compătimire, el era ignorantul, cel fără regrete și mereu gata să ia umbrela când ploua de Ajun. Iată, chiar acum, când se înnorase, se pregătise să-și deschidă umbrela. Și ce-a simțit, făcând asta? Nimic. Absolut nimic. Forța obișnuinței, ar fi fost gata să spună cu câteva momente în urmă. Dar când a simțit primul fulg de zăpadă topindu-i-se pe obraz, a avut prima strălucire de înțelegere. Atunci, închizând ochii și deschinzându-și porii acestor *făpturi*, a devenit conștient de forța pe care stropii aceștia înghețați de apă o au în pragul sărbătorilor. Și s-a mirat cum de au rezistat toți oamenii ăștia fără minunea aceasta atâta vreme.

Se sprijini cu mâna de pământ - simțind zăpada scrâșnindu-i sub palmă - și se ridică în

picioare. Era puțin amețit. Dar nu din pricina căzăturii, ci din a celor câtorva lucruri de care tocmai își dăduse seama. Era amețit din pricina goliciunii pe care o aducea regretul în ființa sa. Creierul pierduse simțul echilibrului, fiind preocupat de această revelație.

„Doamne, ce-am pierdut!“ exclamă, frecându-se la ochi.

Prin ceața creată de mulțimea de fulgi, vedea luminile colorate ale ghirlandelor de becuri agățate de-a lungul străzii principale. Niciodată nu arătaseră atât de frumos. Niciodată orașul acesta nu păruse atât de viu, atât de plin de viață. Era ca și când cineva ar fi apăsât în sfârșit pe butonul potrivit, pe acel buton care făcea lucrurile să se învântească.

Surâse, iar o lacrimă i se prelinse pe obraz și se opri pe buze. Tremură acolo, până ce i se alătură un fulg mare. Acesta se topi în apa sărată, iar el deschise gura. Era un sărut atât de desăvârșit, că fu trecut de un fior. Închise ochii din nou și înghiți cei doi stropi de apă contopiți. Cece ce simți îl făcu să caute cu mâinile orbește un punct de sprijin. Nu mai era stăpân pe propriile-picioare.

Rămase așa, sprijinit de colțul unei clădiri, multă vreme, vreme a cărei curs îl pierdu. Timpul se transformă pentru el într-o pasă fină, aluneca pe alături fără să-și dea seama.

Când deschise ochii, era mult mai întuneric. Luminițele colorate se deslușeau mult mai bine acum. Forfota oamenilor extaziați de sosirea Iernii era încă prezentă, însă el nu o mai percepea ca pe ceva distant; simțea cum încetul cu încetul este cuprins de aceeași euforie, simțea cum se integrează forfotei până nu demult neînțeleasă.

Își luă umbrela și, surâzând, dădu colțul.

Strada pe care mergea era neiluminată, iar algi albi de nea se profilau ca niște fantome misterioase în lumina spongioasă a lunii. Nu simțea prezența nici unei persoane. La ora aceasta, ora la care se întorcea acasă în fiecare zi, nu se găsea niciodată nimeni pe acolo. Părăsise strada principală, cu tot zgomotul ei. Dacă voia să ajungă acasă, trebuia să meargă pe această stradă ferită și solitară.

Îi părea rău. Ar mai fi vrut - ceea ce nu i se împlinise niciodată înainte - să rămână alături de ceilalți, acum că le împărțea simțămintele. Ar mai fi vrut să se hrănească cu forța nebănuită încă de el cu care te năpădește prima ninsoare. Ar fi vrut ca seara aceasta de Ajun să nu se termine niciodată. Era cea mai frumoasă seară din viața lui.

„Ce cer înstelat!“ își spuse, privind în sus spre un petic mic de cer senin.

Apoi simți ceva lovindu-se de el.

- Au! Nu te uiți pe unde umbli? se auzi întreat.

Își coborî ochii dinspre zenit și încercă să deslușească ce avea loc pe pământ.

După toate aparențele, dăduse peste o făptură. Nefiind atent, răpit de priveliștea miraculoasă a celor câteva stele, se izbise de o trecătoare. Dar ce căuta ea pe strada asta neumblată?

- Te-ai lovit? o întrebă, lăsându-se pe vine alături de ea. Te doare? Te simți rău? Haide, lasă-mă să te ajut.

Dar mâna îi fu respinsă.

- Ba nu, mai bine lasă-mă aici, spuse ea. Vreau să mor aici. Lasă-mă. De ce nu mă lași să mor?

mircea pricăjan

El se uită nedumerit. Să moară? Acum? Aici? Acum? Tocmai când ninge pentru prima dată în viața lui?!

- Ce tot bolborosești acolo? Ce vorbă-i asta: „vreau să mor?“ Tu te-auzi ce zici? o admonestă el ca pe o veche cunoștință.

Fata nu răspunse. Se uită numai la el cu doi ochi albaștri cum nu mai întâlnise niciodată. Îi amintea de cerul de la care tocmai își întorsese privirea.

- Haide, dă-mi mâna, să te-ajut să te ridici, spuse el și-i căută mâna prin omătul mătăsos. Ce cauți pe-aici la ora asta târzie? o întrebă în timp ce ea-și recăpătă echilibrul.

- M-am rătăcit, răspunse ea cu o voce slabă, resemnată.

„Nu, nu iarăși resemnare, te rog, nu!“ strigă el în gând.

- Ai văzut ce frumos ninge? întrebă el, voind să schimbe subiectul.

- La ce folos? Mâine se va topi! răspunse.

- Eh, na, c-ai zis-o! Crezi că eu nu știu? Dar ce contează asta! Uită-te la ea, atinge-o, e zăpadă! Nu-mi vine să cred. Zăpadă! N-am mai văzut niciodată! Și mai înainte am simțit... - tăcu.

- Ce-ai simțit? vru ea să știe.

- Nimic, răspunse el, plecându-și ochii.

- Nu cred; cred că ai simțit ceva și nu vrei să-mi spui. Nu-i așa?

El tăcu. La unele întrebări chiar nu era în stare să răspundă. Iar faptul că reușise să înceapă să spună cuiva, oricui, ce simțise, era o realizare.

- Bine, dacă nu vrei, nu vrei, mă resemnez, spuse ea.

- Nu, nu - se repezi el, punându-i un deget peste buze -, să nu mai spui cuvântul ăsta, nici ăsta și nici că vrei să mori, să nu le mai spui. Ce-am început să-ți zic era că azi a nins pentru prima dată în viața mea și am simțit pentru prima dată că timpul și logica, sau rațiunea, cum vrei s-o numești, nu mai au nici o însemnătate.

- Ei, ai văzut, ce era așa de greu?

El tăcu din nou. Era greu. Fusesse greu. Dar reușise. Uitându-se în ochii aceia albaștri simțise că poate, că gândurile sale sunt capabile să zboare, să se transforme în cuvinte, cuvinte pe care el să le rostască fără reținere. Izbutise. Și numai datorită făpturii ăsteia.

- Întocro mergeai? o întrebă.

Păru să stea pe gânduri o vreme. Ochii ei senini se întristară. El putu citi în ei o întregă istorie tristă.

- Niciunde. Stăteam, de fapt, pe loc, răspunse în cele din urmă.

- Stăteai pe loc?! se miră el. Cum așa?!

- Așa bine. Am obosit să tot alerg. Am alergat până aici de să-mi sară ochii din cap, și tot timpul am avut senzația că cineva fuge după mine. Dar eu m-am ținut tare. Mereu. Indiferent de cât de mulți erau cei care veneau după mine. Au fost câțiva care au încercat chiar să-mi pună piedică. Au fugit alături de mine, prefăcându-se că-mi sunt camarazi, și, când eram mai puțin atentă, mi se puneau de-a curmezișul. Ei bine, m-am săturat. Nu mai vreau să fug. Am ajuns la concluzia că, dacă stai pe loc, nimeni nu mai poate fugi după tine și nimeni nu-ți mai poate pune piedică. Am trecut de strada de acolo acum câteva ore și, când am văzut atâta întuneric și pace aici, mi-am spus că vreau să stau. Vreau să mă contopesc cu umbrele de aici, vreau să nu mă vadă nimeni. Vreau... și tăcu.

Nu mai era nevoie să vorbească. Ultimii aburi ai respirației sale se pierdură în aer, nevăzuți. El o privi înțelegător și se apropie de ea. O prinse de mână și simți o ușoară tresărire la atingerea lui.

- Bine, dar nu statul pe loc e soluția, spuse el privind-o în ochi. Trebuie să continui să umbli. Da, e întuneric și liniște aici, acum. Dar va veni dimineața, cu lumina și oamenii, mulții oameni pe care îi aduce. Ascultă-mă pe mine. Știu cum e. Vin în fiecare seară pe aici. Și de fiecare dată sunt trist. Și singur. Știi, nimeni nu pare să vrea să aleagă drumul acesta. Însă acum, straniu, zâmbesc. Înclin să cred că e prima dată de când trec pe strada asta și zâmbesc. De aceea-ți spun, nu statul pe loc e soluția. Când încremenești, e ca și când ai înceta să mai fii. Poți rămâne aici cel mult până la dimineață, stau cu tine, dar dimineață trebuie să ne mișcăm. Nu să fugim, ci să mergem normal. Căci de aici încolo numai normal se poate merge. Așa merg aproape toți. Dacă ai încerca să fugi, te-ai împiedica de fiecare, dar nu fiindcă ei ar vrea ca tu să te împiedici, ci pentru că lumea de aici umblă altfel. Cei mai mulți... Iar pe ceilalți, ei bine, nu-i băga în seamă.

Ochii fetei erau acum înlăcrimați. El simțea strânsoarea mâinii sale, iar tremuratul se accentuă. Spaima din privirea ei era aproape palpabilă. „Oare ce a putut-o speria atât de rău?“ se întrebă. „Un lucru e sigur: nu plec de aici până ce n-o văd umblând... și zâmbind... și!“

- Crezi c-o să ai răbdare să aștepti alături de mine cât e noaptea de lungă? îi întrerupse ea firul gândirii.

- O, nici n-o să-ți dai seama cât de repede o să treacă. Promit, spuse el și îi atinse obrazul cu vârful degetelor.

Atunci știu nu numai că va avea răbdare să-i stea alături toată noaptea, dar și că o va însoți de-a lungul drumului pe care-l vor avea amândoi de parcurs la dimineață.

Sub prima zăpadă din viața lui și pentru prima dată în viața ei, noaptea așteptării începea să-și picure fulgii de liniște și umbră din ce în ce mai albă.

UN „CATHARSIS“ SEXUALIST

de MARIN MINCU

Noutatea poezilor post-cărtărescieni este că nu mai sunt nici post-textualiști, nici post-apocaliptici, ci sexualiști. Refularea freudiană, îndelungată, a părinților, a născut, prin recul, această reacție de răzvrătire ce presupune un transfer retardat, în scriitură, a dejecțiilor lingvistice nederulate încă în discurs. Este ceva similar cu atitudinea lui Geo Bogza din **Jurnal de sex** sau din **Poemul invectivă**; numai că există diferențe esențiale între poietica „abjecției“ din discursul geobogzian, prin care se încearcă o transgresare a realului și o „remetafizicizare“ simultană a acestuia, și simpla defulare psihanalitică a celor mai tineri poeți de azi.

Volumul de debut, **Tractir**, al lui Matei Alexandru mi se pare simptomatic pentru orientarea psihanalistă/sexualistă a discursului debutanților emanați din cenaclul lui Cărtărescu. „Revolta“ actantului poetic ultim se îndreaptă violent împotriva incertitudinii metafizice a propriului statut socio-existențial; am vorbit anterior despre schizofrenia clinică asumată conștient de către post-textualiști, în succesiunea deschisă de „patologia“ poietică a lui Paul Daian. Dacă la post-textualiști, aveam de-a face cu un sentiment de evadare din apocalipsa deja traversată, la Matei Alexandru observăm o complăcere maniacală a subiectului slab de a se instala retoric în **simptomatologia defulantă**.

Noua retorică impune o anulare definitivă a tuturor **tabu**-urilor conceptuale/lingvistice prin abolirea victorioasă a pudibonderiei tradiționale. În polemica declarată cu restricțiile registrului solemn, Alexandru Matei va introduce, cu voluptate

fățîșă, în textele tractirice toate „reveriiile sexului“; aceste „reverii“ sunt însă dezarmante prin lejeritatea puerilă.

Obsesiile actantului poetic se reduc la mimarea superficială a existenței precare, în limitele unei patologii sexualiste acaparatoare („eu înot vara cu n-am luat droguri niciodată eu nu sunt decât profesor/ tare aș mai păcătui elevele iubitele fiicele mele/ le-aș hrăni m-aș culca cu ele le-aș învâța franceza s-o ia naiba de/ eu sunt am douăștrei de anii ăștia da“), descrise ca o stare permanentă de „comă“ („în comă din comă prin comă de sub comă din măneca ei din pantalonii ei din/ gura ei de pe limbă/ prin pragul ei ce poate să-mi treacă prin cap/ coma/ sunt/ eu/ eu sunt în comă“). Percepțiile și senzațiile subiectului proiectează doar un traiect strict biologic, reductibil la acte fiziologice, larvare, fără nici o miză în planul cunoașterii. Deși poetul afirmă că: „poezia se face pe deasupra fustei pe deasupra/ bluzei pe deasupra în general și nu/ înăuntru“, totuși textul său abundă de sintagme-martori ce indică o superfetație sexologică („citesc și toate penisurile de pe Internet, intră în mintea mea toate vulvele intră în mine și mă fecundeză“; „văd tot/ de 24 de ani/ din sex am văzut altfel decât ceilalți să ne luăm bagajele să intrăm în/ sex shop să cerem o pereche de ochelari să adulmecăm sexul femeilor să-l privim“; „astăzi am deja penisul crescut înăuntru“; „îmi arunc sexul înainte până departe în capul tuturor femeilor în capul tău/ închis etanș blindat/ în țara asta măcar femeile măcar picioarele lor lungi să se desfacă pe/ pieptul meu/ pe sexul“; „un sex în oglindă un sex pe parbriz/ dintre faruri un sex/ se

plimbă prin țară face autostopul e singur e atât de singur/ sexul citește/ ziarul/ sexul moare dar nu se predă“) pe care o practică în exces, recunoscând placid, fără simț autoironic, că „aici în românia/ despre sex despre femei se scrie mult și prost foarte prost“. Obsedat de complexul psihanalitic pe care și-l descrie într-un **jurnal de sex** cotidian, Alexandru Matei cade în transă scripturală ca într-un raptus al masturbării („sexului meu i s-a urcat la cap de atâta masturbare crede c-o duce ca-n răca-n/ paradis sexului meu i-s-a/ dat preaviz de exmatriculare sexul meu are prepuțul deschis“) și rămâne în emisie perpetuă ca o jucărie stricată, fiind absolut inautentic. Discursul sexualist se declanșează incontinent, fără nici o pretenție de structurare poetică, fără nerv și fără tensiune expresivă. Dezabuzarea aceasta nu exprimă un examen abisal al cămii înfiorate de senzorii senzualității profunde, ci divulgă doar lejeritatea mimetică a unei **mode poetice sexy** ce se consumă din abundență pe tarabele cenacliste. De altfel, însuși Al. Cistelean, în prefața volumului, vorbește de „ostentația falocratică“ și de „gestica provocatoare“, „făcută din simple conspecte după arta defulării iar tema endemică a poemelor e masturbarea, jucată cât în proiectul bravadei, cât în registru cathartic, între excitație și exorcism“; numai că această „jucare“ se derulează mecanicist într-o descriere stereotipă ce nu conduce la nici un ef. purificator/exorcizant. Moara textului macină o materie fadă, evidențiind doar un „frenetism discursiv“, degradat într-un „barochism logoreic“ ce nu ne propune sporirea poieticității post-textualiste. Când excrescențele sexualiste sunt tunse din pură întâmplare, mai acroșante apar textele călduțe, sălcii, în maniera cărtăresciană; singurele versuri autentice se reduc la scâncetul autobiografic („nora te iubesc am spus/ am șoptit nora te iubesc“). Debutul lui Alexandru Matei, cu toată retorică sexologică, se înscrie printre tentativele eșuate de renovare a poieticității.

semne

Riri Margareta Panduru este o prezență discretă, ca să nu spun sfielnică, în climatul literar craiovean. De-a lungul anilor a participat destul de rar la întrunirile purtând emblema lui Pegas, întâlniri unde larma creștea pe măsură ce schimburile de opinii căpătau sclipirile săbiilor, pe un câmp de luptă unde mulți intrau fără vizieră și se lăsau descoperiți, fiindcă soseau cel mai adesea fără muniția necesară unei adevărate confruntări ce decădea, deseori, în zona suburbanului. Riri Margareta Panduru (de profesie inginer) asculta cu o atenție preventivă și, probabil, cu o benefică precauție strategia unor dezbateri care funcționau când delirant, când surdinizat, când rezonabil, când de-a dreptul turbat, ignorându-se realele primejdii ce poneau dinspre pereții capitonaiți ai întrunirilor dinainte de 1989.

Știam că Riri Margareta Panduru scrie, dar dintr-o lehamite ce ne cuprinde din te miri ce, am fost mai puțin atent la paginile sale. Le-am citit mai târziu și mărturisesc că au fost o revelație. Mai ales într-un climat provincial, unde amatorismul dă năvală cu inconștiență și furie. Tipărise, în 1983 (Editura „Scrisul românesc“), volumul de proză scurtă **Noapte cu lună**, volum pătruns de o tandră undă de romantism, Volumul următor, apărut mult mai târziu (1997) și intitulat **Bucură-te, Irina**, are ca temă dragostea, temă nu lipsită de conotații de ordin politic și social.

Ultimul roman, **Timorare** (Editura „Ramuri“,

EFECTELE TIMORĂRII

de ROMULUS DIACONESCU

1999) este o carte cu o pregnantă țesătură socială și politică, o subtilă denunțare a mecanismelor sistemului totalitar. Riri Margareta Panduru se numără printre scriitorii care nu ezită să se întoarcă spre experiența suferită de noi toți, în timpuri apropiate, și să o considere aptă pentru a deveni fapt literar. **Timorare** nu este atât o reconstituire, cât o căutare, un exercițiu de descifrare, o fixare de sensuri. Tehnica narativă este de o evidentă modernitate. Expresivitatea romanului provine din concizia și dicția ideii, din stilul interogativ, problematizant al personajului principal care constată, reflectează, expune „marfa“, fără de soluții. Acestea îi aparțin cititorului. Acțiunea se desfășoară în cadrul unui institut de cercetare, a cărui atmosferă este un fragment sugestiv pentru universul concentraționar al totalitarismului. Personajul narator este un tip onest, capabil, dar împins mereu spre margine de un șef fariseic, versatil, ce și urmărește cu o consecvență diabolică scopurile, conducând după principiul *divide et impera*.

Personajul-narator este un radar discret care înregistrează cu timorare și spaimă tot ceea ce se întâmplă în institut. În această celulă acționează, cu o agresivitate apăsătoare, stresantă, legile sistemului totalitar. „Șeful ne pilotează și pentru asta îi datorăm supunere, ni se spune la un moment dat; o supunere impusă dinăuntru, de undeva de unde răsare bunul-simț al fiecăruia și din afară, de legea relației superior-subaltern, impusă de alții“. Cum spuneam, romanul este deschis mai mult întrebărilor decât răspunsurilor. Lirismul este lucid, crud, aspru și el aparține personajului narator care nu este un înverșunat, ci mai degrabă un intelectual umilit de meschinăria și falsitatea din jur, de spiritul gregar „victorios“. Și, mai ales de pericolele care pândesc pretutindeni, marginalizând eroul, la rândul-i istovit de prețul atâtor precauții. Bine scris, **Timorare** este un roman reconfortant intelectual, care pune și îți resuscitează vechi întrebări.

SALTURILE VITALE ALE POEZIEI

de MARIA-ANA TUPAN

Erotic-metafizic-textual: iată un traiect urmat cu fidelitate de poezia lui Cassian Maria Spiridon și în cele trei secțiuni ale recentului său volum, **Dintr-o haltă părăsită**. Artele poetice din debutul fiecăreia - **Poema înscrierii**, **Betleem** și **(plin de cerneală...)** - exersează trei salturi... vitale ale poeziei care se alcătuiesc din tensiuni dinamice, contrapunct, umbre, contraste: de la o estetică a "jocului mai pur" al artei, trece la o poetică incarnaționalistă și, în sfârșit, la una borgesiană, a ontologiei textuale: poetul devine o ființă de hârtie (sau cerneală) înscrisă în sisteme de semne.

Poema înscrierii înscenează o despărțire: de diurn, de materie, de realitate, o transcendere în spațiul specular al unui lift transparent, prin care subiectul poate fi contemplat cunoscut, în forum - în conștiința și discursul public. Cum acest forum este „o nouă piață Tien-an-men“, ne întrebăm dacă următoarele versuri sunt și o aluzie la Shih Huang Ti, care a construit Marele Zid chinezesc și în același timp și-a surghiunit mama și a poruncit să fie arse toate cărțile, pentru a anula trecutul, istoria

și până atunci și a întemeia o alta, în care să poată apărea de serie, Prim Împărat. Fiecare carte poate să însemne ambiția unui autor de a fi *protus* în altă realitate decât aceea în care este înscrisat ca un ins neînsemnat într-o mulțime nediferențiată: „zidurile bătrâne/ ale învățăturii/ radiază căldura adunată peste zi/ fântâna prin țevile ei sub presiune/ execută o ploaie amăgitoare/ am înțeles/ încă o dată/ despărțirile au totdeauna viitor/ dar niciodată trecut“.

Ca și Revoluția Roșie a maoismului, Tien-an-men a reinstituat „imediatul atroc“ al absolutismului ideologic, închis între ziduri, altele decât ale „nțelepciunii. Spre deosebire de Carte, zidul eliberează doar căldura acumulată, fenomen fizic pur. Absolutismul poeticului nu are însă o natură violentă, anihilantă, ci constructivă. Fântâna, simbol tradițional al abisului imaginației creatoare sau inspirației, produce aici doar o iluzie, o creație artificială, care, printr-un hiat față de existența anterioară a poetului, își afirmă doar ontologia independentă și posterioară actului scrierii ca ștergere, suare a datului existențial crud. Poezia e căutare

(„îmi caut locul și ființă“), nu pe calea rațiunii, ci pe cea a unei senzorialități cognitive („instinctele sunt cunoscătoare“); un semnal pentru cititor că imaginile nu sunt gratuite, ci codifică o viziune. Originală este utilizarea liniilor oblice, care marchează de obicei sfârșitul de vers atunci când nu se respectă structura strofică, pentru paranteze de gând, alternative sau suspensii ale unor decupaje de text care creează ambiguități, căci relațiile lor cu contextul poate fi interpretat sintactic și semantic în mai multe moduri.

Eroticul slujește în aceste poeme ca sursă de tropi textualizanti: pământul poetului, un spațiu original silvestru, cu o natură umanizată („pădurea așteaptă, crengi/ frunzele/ iarba sunt atente“) sau chiar sublimată („am călcat peste amintirea copacilor/ îngropată în humus“), este fixat în momentul sacru al nuntirii, al „imaginii blitz“ a poemului, din care „făcutul vinovat“ este izgonit. Interesantă variație în marginea binecunoscutului poem al lui Ion Barbu: „prins în pânza de păianjen a iubirii/ plină de țândări/ toate în roșu mă las fixat/ într-o imagine blitz/ acolo/ pe pământul poetului.../ sfioși și vinovați/ precum Adam și Eva/ părăsim pădurea cea imaginară/ pânza de păianjen a fost ruptă“.

Tot ca o reinscripție - a unui top eminescian, de data aceasta, pare să fie **Venerii** - un poem în care frazarea subliniază opoziția dintre *claritas* - **cu-noașterea** Madonei pure, a Afroditei Urania, sau iubirii intelectuale - și „lutul cel negru“ din care dublul pământean, al Afroditei Pandemos coboară în „aici și acum“, „în apele timpului“, risipindu-se printre idolii comercializați în „piețele publice/ gări/ stadioane“. Elegiacul *ubi sunt* („Unde sunt acum?“) lasă însă loc unui final optimist, căci „zăpezile“ purității de altădată sunt recuperate prin „stihuri și plânsete“ - eminesciana căință și horațiana încredere în artă.

Erosul însuși poate fi o salvare, ca în **Voi săpa adânc în inima ta**, căci alterității înfricoșătoare a lumii-leviathan (haos și dihanie, moartea ca dezordine și dispariție a conștiinței) i se opune imaginea sa în inima iubitei (un vechi concetto, petrarchist la origine, dar investit cu un sens nou, căci această imagine, necunoscută lui, este o formă de existență independentă a sinelui în altceva, dar tot de natură spirituală).

Din spațiul domestic, încălzit de „plita cu bucate“, din casa ființei, cuplul arhetipal este împins fără voie în *loco refrigerii*, în alt spațiu nepriimitor, înghețat, al cărților sau credințelor religioase - forme de transcendere percepute însă mai curând ca experiențe traumatice, de naștere în altă ordine a ființei. Poemul **Am fost cândva** este mai explicit, fiind ancorat într-un element autobiografic. Condamnat la moarte, redus la condiția unui trup schingiuit și destinat morții, poetul remarcă „oportunitatea“ - în sens metafizic, de tip Kairos, în care sacral traversează istoria - acestei întâmplări la capătul mileniului, când Iisus îmbracă din nou cămașa, pantru a salva oamenii. De altfel, **O deschidere a porților**, al doilea grupaj de poeme, operează invers celui dintâi, în sensul unei desacralizări și umanizări a divinului. **Betleem** proclamă nemurirea Cuvântului („gând și iubire“ - Iisus ca Adevăr și Iubire divină) în urma **Celui singur, sortit cuielelor**, măruț nu este mit, ci fruct din care poetul mușcă și subiect al poemului ce se alcătuiește simultan (**În timp ce scriu poemul**), destinul său este al unui om aruncat într-un univers fără plan și țel („în lume par un mecanism/ condus de neștiute pârghii“), pe care doar voința sa de reprezentare îl poate transforma într-o catedrală, cu poetul inserat ca „o cărămidă anonimă“. De altfel, cuvântul „glorie“ este constant folosit cu referire la reprezentare într-un obiect de artă, tablou sau poem. Dacă relația cu divinitatea este aceea dintre vânător și vânat („să fim permanent/ pentru ochiul din cer/ o țintă-n mișcare“), adevărata glorie, căreia se închină și zeei, aparține eroilor.

Într-o haltă părăsită indică scena scrierii ca un nod într-o rețea, o intersecție, dar care s-a sustras traficului viu al vieții. Poezia capătă un aspect enigmatic, nu numește, ci parafrazază sau închide subiectul într-o ghicitoare. Cine este acel cineva „- pe cine viața nu poate să-l cuprindă/ și moartea o cunoaște/ nu doar pentru o dată -“.

Este poetul care se smulge din ale vieții, trupul său fiind substituit de **fiicare dată** de „litere“, semnele (sema:mormânt) poemelor. Concepția imaculată, cornul abundenței și euharistia (cina pentru călugări asceți) sunt tropi mai vechi ai creației, pe oare poetul îi resuscită în jurul celui central: al transubstanțierii textuale a existenței sale

(„cuprins în călimara cu cerneală“, apoi, „plină de cuvinte“), în structuri lingvistice opace față de realitate, autogeneratoare. Nadirul poeziei reușește să împace ființa scindată a omului, să anuleze dualismul existenței umane, între ființarea alături de ceilalți în spațiu și singurătatea stărilor interioare individuale, căci obiectul estetic este o obiectivare a lor, o înscriere într-o ordine intersubiectivă. De la persoana întâi a omului singur pe calea dintre viață și moarte, poemul îngăduie transferul la persoana întâi plural: „poem după poem/ mărșăluim spre o/ bulboană de/ înțelesuri“ (**E ochiul din adâncuri**). Ochiului de Sus, al unui zeu care întârzie să-și țină promisiunea de a reveni la Neamuri, poetul îi opune gravitația acestei bulboane care nu este altceva decât o utopie semiologică, în care sensurile se cheamă și își răspund, într-un circuit ce reface totalitatea originară a ființării în Logos. Limbajul omului, considera Borges, nu este ceva total diferit de „Scriptura zeului“: „Ce tip de sentință (m-am întrebat) va fi alcătuit o minte absolută? Am cugetat că nici chiar în limbajele umane nu există propoziție care să nu implice universul întreg; a spune *tigrul* înseamnă a spune tigrului care l-au zămislit, cerbii și țestoasele pe care el le-a devorat, pasiunea din care s-au hrănit cerbii, pământul care a fost maică a pășunii, cerul care i-a dat lumina pământului“ (**Cartea de nisip**, Editura Univers, 1983, p. 103). Utopia totului, Cassian Maria Spiridon o realizează în chip simbolic prin înscrierea sa în această ordine textuală a lumii, oprindu-se asupra lui Rilke: „cine trage în mine/ trage în starea mea viitoare/ și în starea mea care a fost/ cine râde/ râde împreună cu mine/ și cu totul împotriva mea/ cine taie barba cu briciul/ taie carnea mea/ și mă bucur“ (**După Rilke**).

Trecutul poetului este recuperat nu prin memorie, ci prin texte („cernelurile atât de diferite“), iar Testamentul său este, ca și la Villon, o retrospectivă a simboliceii vârste mijlocii (treizeci de ani), când dinspre existența biologică, de spasm al Oceanului, „copleșit de-atâtea vechi păcate“, poetul trece către o viață mai pură de „Vierme zidit în cuvinte, cântec, zvon“, jucându-și viața la zaruri cu moartea, precum corăbierii lui Coleridge sau Mallarmé, parafrazând uneori texte celebre („niciodată iarna/ nu va fi atât de frumoasă“), se reculege prin ospățul cuvântului în fața inexorabilei treceri, percepute și mai intens la capătul „unui secol care moare“.

Reprimarea afectivă în favoarea jocului intelectual și estetic încep să devină mărci distinctive ale autorilor veniți către poezie din afara umanioarelor, dar Cassian Maria Spiridon este suficient de familiarizat cu tradiția mitopoeică pentru a adăuga poeziei sale și o valoare culturală.

DISCURSUL DE RECEPȚIE

al scriitorului român care a acceptat, în cele din urmă și contrar tuturor așteptărilor, Premiul Nobel

... Propun Onoratei Asistențe să păstrăm împreună un moment de reculegere pentru marii dispăruți și inconsolabili nedreptățiți ai competențelor dumneavoastră, înlocuiți deliberat sau doar în ultimul moment prin loteria bizară a voturilor... Prefer să vi-i citez din memorie, e mai cinstit și, în același timp, îmi reprezintă propria biografie, confundată, cât a fost omenește posibil, cu lectura de carte: voi începe cu Contele Tolstoi, carele, refuzându-vă distincția tocmai când v-ați decis s-o acordați lumii întregi (nu discut aici motivele), sigur că se cuvenea să insistați un deceniu să vă admită premiul; în absența lui Dostoievski, avea să fie cel mai important scriitor al vremii. Îl numesc conte nu numai fiindcă a întreținut o curte, ci și pentru a-l despărți de un alt nedreptățit rus, tizul său Alexei; și prin acest secund Tolstoi, vă desfășor o mini-listă de absenți, listă care face să vă fie trecute pe linie (aproape) moartă bunele intenții: Proust, Kafka, Capek, Green, Dürrell, Miller (H.), Green (J.), James (H.), Rebreanu, Joyce, Frisch, Dürrenmatt, Blaga, Argezi, Céline, Brecht, Adamov, Gënet, Lem, Yourcenar... vai, enumerările sunt și obositoare și, de obicei, incomplete; oricum, în ultimele două decenii, compozitorul la orgă și cimpoiul literelor au compus atâtea opere notabile încât, recunosc, nu v-a fost prea lesne să decideți; așa că v-ați culcat pe urechea „mondializării” premiului, oprindu-vă asupra prea-supușilor lingăi ai unor Muhammad Amin Gaddafi sau Ciang Kai Le Pen... Ați răsplătit cazuri/personalități care au șocat înainte de orice prin anonimatul lor. Ceea ce mă determină să cred că nu veți avea totuși curajul să-i oferiți distincția unui Rushdie, care, din câte îmi dau seama, este și un caz dar este și un creator; îl invidiez pentru bafta sa. Permiteți-mi o scurtă paranteză: dacă vă e frică să-l premiați, întrucât Islamul l-a condamnat-de-viu, personal nu mi-e frică să v-anunț că discursul meu nu are nici cea mai firavă legătură cu diferendul româno-suedez ce urmează să fie spulberat, mutual, de către finanțiști; sunt sigur că metaforica și simpatica (!) cumpănă dintre milenii va ține în cumpănă justă argumentele. Dacă nu-i oferiți - nu în locul meu, aș fi ipocrit să semnez propoziția, cum a semnat-o Sartre, odioasă, oare vă mai amintiți de acel existențialist-al-străzilor? invocând un premiu pentru impostorul și venalul Șolohov... dacă nu-i oferiți atenția dumneavoastră, lăsați-mă să cred că la fel ați fi procedat și cu alde Cervantes, Shakespeare, Dante, Dostoievski, Rabelais... printre pușinii născători moderni de universuri (l-am omis pe derbedeul Villon, să-mi fie rușine; l-am omis pe inconfundabilul Baudelaire, iartă-mă, Doamne, am uitat de Poe, și Twain, și Melville... sunt un incorigibil, sunt de-acord cu dumneavoastră că nu te poți baza pe memorie...). Lor, și numai lor, mă simt obligat să mă înclin și să mă închin, eu, un obedient, un notoriu nimeni pe care dumneavoastră l-ați extras

cu forcepsul unei politichii specioase dintre coapsele mănoase ale unei Arte care s-a curvășărit mai aprig decât suratele ei (muzica, pictura, coregrafia...) pentru că a făcut trotuarul apelând la limbajul cel mai comun, mai sfiorător, mai penibil, și totuși același care i-a făcut nemuritori și pe Eschil, Homer, Sofocle, Euripide, Platon...

Îmi amintesc că acum niște ani, vouă, dragilor de Nordici, v-am servit la Athènes Palace, în lipsă de atâtea lipsuri, praz cu măslină, chestie culinară pe care-ați îndrăgit-o subit și ne-ați livrat, în schimbul câtorva cantități industriale din acest meniu, prelungind prazul până la Stockholm, un număr de automobile. N-are a face că prazul cu măslină nu-i hrana noastră originală/originară. Ironia, atunci, cândva, azi rezistă în aceea că descoperiți întruna România pe ușa din dos sau pe scara de incendiu. Avem 15 figuri de băieți frumoși care vorbesc româna ca pe-o limbă străină. (Unii îi numesc minoritari.) Toate statele moderne au așa ceva. Dar atâtea state moderne și-au căpтуșit panoplia cu diplomele și medaliile Voastre, în timp ce Noi ne-am mulțumit cu parafe trase la xerox. Să ne fie rușine obrazului!...

Doamnelor și Domnilor, Onorat Juriu,

Totdeauna laureații au trudit frumos la câte un encomion, cu acest festiv prilej, și au lăudat sârguincios pe câte un înaintaș care, până la ei, a marcat mai multe goluri în poarta cecității vremii, vremurilor. Personal, mă descopăr într-o văgăună delicată: pe de-o parte, sunt cel puțin 10-12 eroi (excluzându-i pe Ghilgameș, Socrate, Iisus, Buddha, Mohamed...) cărora mă simt obligat, sângeros de obligat, să le măsluiesc ode și imnuri, iar pe de altă parte, mă simt îndrituit să vă zgâlțai cu propunerile mele vizând pe-aceia care se cuvenea să stea smirnă, în smoking violet, acum, în fața dumneavoastră, și înainte mea. Un fel de *passo doble*, nu? executat de asemenea balerini ai cuvântului scris sau internet-izat. Să recapituliez: vă accept recompensa fiindcă, primo: vreau să-mi achiziționez un ulei potrivit pentru căruța mea (vă mai amintiți, poate, că tot un valah a introdus în franceză caroutza, haïdoucks, mamaligutza...) și mai vreau să fondez o fundație, Ycsulescu&Fiii, prin grija căreia cei câțiva nebuni care, în loc să producă avioane, grâu, tancuri, heroină, produc cuvinte, să poată supraviețui încă un ceas, două... cosmice. Vă mărturisesc cu mâna pe cord că am ce să mănânc, ce să beau, ce să respir, ce să fecundez (chiar dacă mulți dintre statisticienii continentului nostru nu-s deloc convingși de asta). Un singur amănunt nu posed: fonduri pentru a-i sprijini pe confracții care abia de respiră/ mănâncă/ beau/ fecundează. Și-i un păcat că stau astfel pe craca lor și ce-ar fi să vă reamintesc: e un păcat originar acela din cauza căruia se consumă acești neajutorți în suc propriu și anonim, nemaiajucând să vă aștearnă „cearșaful (lor) găurit”, cum fain spune alde Rushdie, în *site*-uri și *webb*, evaluabil

în megabitzi sau kilobitzi. Cu ce ar fi ei mai interesanți, prin mesajul lor, decât mesajul altora, din Mozambic, din Țara de Foc, din Noua Zeelandă? Ar fi mai interesant abia, dar mai cu seamă prin acea virgulă sentimentală, iscusit plasată și al dracului, pardon, de viguroasă, pe care numai cei nedreptățiți, puși mereu la colț sau ignorați ca pe niște boabe infertile o pot desena pe... covorul ambasadorului Henry James.

Dacă nu s-a înțeles până în secunda asta, am să pun punctul pe i (evident că vă vând în original expresia, engleza Voastră oficială n-are cum s-o conțină deși, sunt sigur, chiar maestrul Shakespeare își zgârâie privirea, ambetat): nu mi se cuvine onoarea, oficială sau informală, a acestui premiu. N-am să Vi-l refuz, totuși, deoarece, așa cum v-am arătat, îmi lipsesc câțiva dolari pentru a-mi pune căruța pe picioare, adică pe roți; bașca intenția imutabilă de a fonda Ycsulescu&Fiii. Nu merit acest premiu pentru că, din motivele numai de dumneavoastră argumentate, n-ați vrut sau nu v-ați încumetat să-i răsplățiți și pe cei una sută, două sute... de autori mai importanți decât mine. Iar dacă v-ați luat în cele din urmă inima-n dinți (rog pe tălmăcitorii-în-cască să traducă literal, altminteri își vor frânge laringele) și ați blagoslovit (vezi supra) un român, o Românie (ființând cel puțin două...), permiteți-mi să vă reamintesc că, acum cinci decenii, ați îngurgitat în cel mai acătării caravanserai autohton praz cu măslină și ați importat ulterior atâtea praz cât să echivaleze...

niscaiva capote de Mercedes-uri *second hand* (oare, Volvo încă nu fusese născută?). Ceea ce mă face să cred că în prezent, azi, adică, v-ați decis în fine să ne decontați inteligența (culinară? artistică?...) într-o altă monedă, de fapt, într-un card emis de Voi și ai Voștri. Culmea ar fi ca, printr-un miracol de colț de uliță, să reușesc să vă preschimb koroanele în niște coroane și coronițe pentru nesătulii mei de cuvinte, de metafore, de ficțiuni. Păi, în acest caz, chiar că mă simt obligat să vă mulțumesc că mi-ați încurajat palpabil onirismul, adică visarea și visul îndeolaltă, cu ceva mai numeroși arginți decât fuse accl Iuda răsplătit întrucât a păcăuit în nume propriu iar nu pentru întreg stolul de apostoli, Iisus ar fi putut foarte lesne să nu-l ierte-n vecii vecilor; a făcut-o, totuși, fiindcă fost-a să fie Unul, respectiv Fiul Domnului. Cum noi, ăștia, păcătoși mărunței, n-avem privilegiul de-a conviețui cu Iisus, iată, ajungem să ne mulțumim - și să vă mulțumim și Domni Voastre - pentru niște arginți care-s atât de folositori nemerniciților de vișători care visează și-și consemnează visurile tuturor nemerniciților care n-au aflat cât de însemnate sunt visurile lor. Datorită acestora - sau, din cauza lor? - mă umilesc acum și aici și vă ofer ocazia ca, prin donația dumneavoastră, generoasă pe cât de modestă, să ajungeti niște mulțumiți, creștinește vorbind, că ați contribuit ca bietul de mine să aibă uleiul potrivit căruței proprii, cu roți și volan pe stânga, iar confracții mei să aibă ulei pentru osia scrisului lor - „osia lumii” de care v-a șoptit un anume Blaga -, pe care l-ați omis de pe listă doar fiindcă lista nu era contrasemnată de un partid unic, dezavuat de voi, dar gratulat de voi și, hai să n-o mai lungesc, ar trebui să vă zic Pa! și, eventual, Thank You, dar, uite, n-o fac, mai răbdați-mi niște minute de monolog, ceea ce în graiul meu matern, de primcreștin european, s-ar putea tălmăci și prin „vorbire în pustiu”, fie ea și profetică, fiindcă profetii sunt îndeobște pipăiți abia pe meleaguri străine, nu în grota privată...

V-am anunțat inițial că nu ridic encomion nimănu anume, ei bine, a fost să fie o stratagemă. Fiindcă laud, mai exact, constat - și aveți libertatea

s-o luați ca pe-o laudă sau ca pe-o notație de jurnal intim, vă privește! - constat fisurile și inadverențele pe care le aveți, le etalați, le opoșiți cu leucoplastul mărturiilor estetice. Așadar: l-ați omis pe Sadoveanu. **Baltagul** său ar fi putut foarte bine să vă taie foamea de Hamsun. L-ați sărit pe palicarul Istrati, cel învățat de Barbusse și Rolland să franțuzească tot așa cum Gertrude Stein l-a învățat pe-un Hemingway să englezească **Bătrânul și marea**, argumentul vostru, nu face cât **Kyra Liralina** sau **Moș Anghel**... L-ați sărit pe Arghezi. **Psalmii** săi v-ar fi jenat, dacă vă păstrați onestitatea, pentru premiarea unor Proudhomme (oare așa se grafiază corect?), sau alde Brousky, sau alde negritudini (con)ferite doar pentru că dădea bine la *imaginea* (sau interfața?) firmei, Blecher și Vona, israeliți-români sadea, vă sunt total absenți din baza de date; ei sunt victimele confine unor alde Kafka, și Musil, și Broch (ah, cu Broch v-ați jucat, deja, printr-o nominalizare; e ceva, recunosc, doar că, în duzina anual reiterată, de nominalizați, odată și o dată a tremurat pe-acolo și trestia de Nichita; nominalizările fac cât o pepinieră galonată dinlăuntru căreia voi extrageți, aleatoriu, un vlăstar fătos; e la mijloc o loterie bine frapată, conformă numărului unic sau, foarte rar, numărului dublu, tandem de nefericiți notorii, notorii pentru o secundă zemoasă ca miezul de kiwi). Credeți-mă, mi-e neplăcut să vă reamintesc că era normal ca unul sau cinci dintre dumneavoastră să învețe româna, măcar fiindcă pretindem și stihuri intraductibile; oare cum sună-n suedeză, domnule Miloș, „nu credeam să-nvăț a muri vreodată“, sau „un cuiar rotit de ape“, sau „și-n pisc era Iisus“, sau „cum se lovesc de geam razele de lună“, sau „ea danță/ acană/ cu muscalii și cu turcii“, sau „dormea întors amorul meu de plumb“...?

Onorată instanță a viselor noastre,

Aș fi ultimul dintre bipezi dacă n-aș recunoaște că nu-i deloc simplu să ordonezi cacofonia Babilonului. Soluția radicală a lui Dumnezeu nu mai e pe placul nostru. Cu toate astea, ceva trebuie să întreprindem, altfel... unde... poposim... cu crenguțele de măslin printre molari...?!

Oh, nu mi-am pierdut, încă, uzul rațiunii - sunt sigur că ați mai ciupit câte ceva din româna veche, adică nouă, și fiindcă îmi pică vorba peste întâiul Caragiale, hai să vă fac pe plac și să vă amintesc că sunt și povești indigene netraductibile, precum

toară, **Craii de Curtea Veche**, aparținătoare tot unui Caragiale, alde-fiul. Îmi veți reproșa aroganța, pot să fiu de-acord: graiurile ronțite de populații de sub pragul de 50 de milioane se cuvine să se autotraducă. Corect, de-aceia chiar am să vă ridic mână: unii dintre noi au trebăluit și pe ogorul acesta. Recoltele n-au fost continuu mănoase. Cel mult ajunătoare. Însă, și aici vă înaintez protestul meu - v-ați prefăcut fermecător că nu vă interesează recolta noastră, fie din cauza prețului (stabilit tot de către voi), fie din pricina calității (evaluată tot de voi, conform unei grile a concurenței supravegheate de Statul-Democratic-Și-Liberal-Și-Social-Democrat-Creștin...). Permiteți-mi ca, până la un punct, să vă înțeleg dizgrațioasa circumspecție. Fiindcă, mai depărțitor de-o amenitate confortabilă și generatoare de dialoguri civilizate, nu ne mai situăm de-aceiași parte a baricadei. Dacă, prin UNESCO, v-a căzut sub sprâncenele docte, într-o versiune *ad usum Delphini*, **Galeria cu viță sălbatică**, i-ați parcurs copertele și v-ați oprit (citez din memorie) asupra unui Milosz, cu microportretele lui stânjenitoare asupra unor anonimi staliniști polonezi, sau, cumva? asupra celui Pasternak - numai fiindcă a existat un medic Jivago, microfilmă și subversiv

sărit peste graniță (sub nasul KGB-ului?! mira-maș!). Nu-i așa că, sub lentilele voastre de contact, străluceau texte, astea mai abtitor decât „însăilările“ unor „neaveniți“ precum alde Bănulescu, Breban, Bălăiță, Țoiu... publicate în cele din urmă, cu acordul aceluia partid unic pe care-l adulați strâmbând copios și hilar din năsururi?!... Cu Soljenițin, recunosc - deși tot ahtiat după Marele Partid Unic Țaristo-Stalinist -, ați nimerit-o; întâmplarea (fericită, pentru lectori fericită) face ca acesta să întrupeze, sfâșietor de credibil, deruta, și suferința și bucuria de a fi comune nu doar celor care azi, mâine, ieri, poimâne vor fi pușcăriași, dar și celor care (repetati, vă rog, adverbele în cască) vor scăpa de plutonul execuției sumare, asemenea aceluia inegalabil Fiodor Mihailovici... Recunosc, la fel, că - tardiv -, i-ați laureat și pe Grass și Saramago, reparându-vă firma prin aceste recunoașteri; vai, ce se-ntâmplă dacă-l premiați pe Grass la momentul când răsuna toba lui de tinichea?!... V-ați propus să așteptați, să privegheați, să mustăciți, poate-poate o să-nghită biletul înainte de termen?... Permiteți-mi să nu-mi fie jenă, dar scârbă, de o asemenea supoziție care, hm, s-a verificat în atâtea ocazii! Aceștia sunt, într-adevăr, doi super-grei și, dați-mi voie să presupun că le urmează, la aceeași categorie, Salmon Rushdie (pe Llosa, candidat la președinția patriei, văd că-l ocoliți, suflându-le în urechea celor care prețuiesc premiul „Cervantes“ să i-l înmâneze). Chiar dacă Rushdie n-are cum să poposească personal ca să-și înhațe koroanele, căci dacă-i cereți asta, e totuna cu a-i pretinde să vină personal ca să-și încaseze glonțul promis! Apropo: v-ați dumirit, între timp, cine ar fi trebuit să vă ridice premiul „În numele“ lui Șolohov...? Doar n-ați rămas, cred, pe meterezul bolnav al convingerii că „chiar el“, un puștan de circa 19 ani, ar fi putut să compună dureroasa trilogie a Donului cinic de liniștit?!... Una peste alta, vă asigur că mă răstorn câteodată în fotoliul Judecătorului și realizez, morocănos, că nu-i deloc lejer să mă pronunț discreționar; pentru că o mobilă, sau un computer, sau un pantof încorporează unități *măsurabile*, câtă vreme nebunia ficțiunilor, care-și află rostul în ea însăși, se măsoară îndeobște numai prin accelerarea pulsului și grandificarea/aplatizarea organelor de simț ori a celor procreative, factori dificil de controlat, de anticipat, de explicat. Totuși, totuși, rămân la ideea că ați învățat cu nepermisă întârziere limba română. Iar dacă m-ați votat pe mine, singura (mea) scăpare e să vă sugerez că în locul numelui meu să inscripționați țara de baștină. A fost un accident cordial că m-ați descoperit. Nu vreau să cred că-i un accident cordial să descoperiți România. Doar se află și ea pe hartă. Undeva. Cumva. Cândva.

Onorat Juriu,

Doamnelor și Domnilor,

Mi-ar face plăcere să cred că păstrați, măcar ca piesă de muzeu, printre dumneavoastră, și un scriitor adevărat. Dintre aceia, adică, ați să renunțe la belșugul Euro-fanic, la familie, la viață, la moarte și să vă întindă indexul în direcția nasului dumneavoastră infailibil și să vă indice vânatul-cel-mai-de-preț. Vai, domnilor NobeliNobili (măcar în *flel* acesta să-nțelegeți româna; în care alt grai mi s-ar fi permis acest calambur?!); dacă v-ați fi mănjit conduita cu întrebuintarea unei jucărioare, de felul pixului, stiloului, mașinii de scris, și tot ar fi fost suficient ca să aflați, imberbilor! în ce constă dezvirginarea unei coli A-4 imaculate și nude... În care caz, acel condeier vânos v-ar fi impus, cu pumnul turtit cu repetiție în biroul dumneavoastră, un punct de vedere vital; înănd, respectiv, de viață, de concretul existențial, iar nu de... claudesionisme sau william-

goldingisme. Și când mă gândesc că din aceeași arcași ați aruncat-o peste bord pe Doamna Woolf - vânturile, *valurile*... oare câte le vor sparge mările? se-ntreba cel mai artist dintre ai noștri, cei pe care, azi, aici, îi onorați cu un hit de lebedă beată... Ați sărit peste Salinger și Celine, înfrânți de alde Buck, Lewis, Lagerlöf (de parcă nu l-ați fi avut pe minunatul bizar Strindberg). Prin urmare, vigilența v-a fost amăgită cu popularitatea, iar nu cu tăria, ați înghițit bere neagră în loc de whiskey bourbon. Nu v-a rămas în gât? Nu - cel puțin așa deduc dacă n-ați aflat de, și n-ați premiat un titlu senzațional, **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război**, sau chiar o reușită (**Patul lui Procust**), ci pe-acci lideri de opinie care-au barbussit pe la ruși, alde Gide, alde Rolland... Când cu Aragon-Triolet v-ați trezit din torpoare, vă mulțumesc... Consecvenți cu un adânc discutabil punct de vedere, l-ați exclus și pe domnul ministru gaullist, când ați fi putut cu mult înainte să-i aplaudați **Condiția umană**; punct de vedere păgubos și-n cazul aceluia Borges, sprijinit cândva de-un dictator spaniol; tactica s-a repetat și-n cazul aceluia Ionesco, strecurat de către adversari într-o Academie, noroc că l-a răzbutat un Beckett, pe El, și pe Adamov, și pe Frisch, și pe Dürrenmatt, și pe Gënet, și pe... E foarte adevărat: toți creatorii, chiar și aceia periculos de insignifianți, își secretă prin toți porii iluzia dăinuirii. Recunosc: e aici un fals, însă mă-ntreb și vă-ntreb: oare cine ar mai dezvirgina coli albe, cu sutele, cu miile, în *absența* acestei închipuite megalomanii? M-aș fi mulțumit fie și cu unele tandemuri, altele decât cele avansate de către domniile voastre; iată: Lampedusa și Mateiu Caragiale, Jarry și Urmuz ș.a. (Evident, fantalez, știu și eu că n-au fost tocmai de-un leat). Privilegiul dumneavoastră rezidă în privirea-de-sus, de pe acele piscuri olimpiene pe unde Hera și Zeus, Hefaistos și Afrodită, și câți ca ei, ca ele! se ciorovăiau la cuțițe pentru... un petec de pământ, pentru un muritor chipeș. Asta nu vă justifică, însă, opțiunea pentru creatorii de talie încercă de prin fostele colonii, care v-au lins tălpile și v-au îmbrăcat în mirodenii înlăuntru vespasiencelor voastre indigene care put a igienă ecologică aidoma lemnului de santal și a spermanțetului stropit cu mireasmă de trandafiri. Ce-ar fi fost dacă i-ați fi laureat pe băștinașii respectivelor teritorii, iar nu pe locatarii cu fețe de hornar și ochi eschimosici și freze din abanos, bursieri la Cambridge, Oxford sau Colege de France?... Vă avertizez că i-am citit pe-acești înaintemergători. N-au produs nici opere rare, nici opere scandaloase. Unii dintre ei sunt mult mai cuminți chiar și decât păcătosul care semnează monologul prezent. Să-nțeleg de-aci că mă citiți ca pe-o curiozitate zanzibareză sau sud-africană? Ca pe-un pigmeu cu joben și redingotă? Ca pe-un Tarzan care hăulește o engleză de baltă? Ca pe-o codană creolă, convinsă abia de ieri să folosească tampax-ul?... Mai bine mă opresc acum. Fiindcă mi-a mijit o speranță: nu pe mine m-ați descoperit și răsplătit. Ci pe-un teritoriu. Pe-un ethos. Pe-o paideumă. Altfel zis, în fine ați tălmăcit în runele voastre cam ce-ar putea să-nsemne „ține-rețe fără bătrânețe și viață fără de moarte“; acel text mă gândesc, acum, cu mintea de pe urmă, acel text a fost premiat prin mine. Iar dacă vi se pare că am fost irreverențios, ei bine! ar fi încă un argument în favoarea noastră. Fiindcă nu oricare cerebel și-ar fi permis, prin dotare proprie, să vă fie irreverențios.

george l. nimigeanu

Știre de senzație

Rușinea lumii! iară ies la rampă
Cu tencuiele politice pe față
cocotele - cer pensie pe viață
c-au obosit dormind și dând din clampă

Sub tencuiele transpiră falimentul
unor matrapazlăcuri contra firii
dar stau buluc pe marginea tingirii
să prăduiască pân'la fund momentul

Tupeul e un fel de frac la modă-n
dregătorii la ceai și la paradă
în bălci și-n răfuielele de stradă
nu iese nici dacă îl speli cu sodă

Și cum puțini rezistă la tentații
când toate-s pe din dos și alandala
cuțitul e problema iar scofala
să bucătească pâinea-ntregii nații

Restul e circ de când e lumea lume
cine-i mai sus mai acătării minte
acolo-n lupta dinte pentru dinte
doar cel mai mincinos își face nume

Așa că nu e vorba de morală
când vezi în parlament câte o moară
că huruie din greu pe-o apă chioară
cinstea-i un moft morala veche țoală

De aia trag la turla lor cât pot
ce te mai miri că punga țării-i goală
ajunge sus cel care-n zori se scoală
noi pricopsiți cu urne după vot

cu zâmbetele stâlpilor pe stradă
tot ascultând prin vis cum bate vântul
cu mintea de pe urmă ce-o dă Sfântul
pe-un leu vom sta ca pasărea de pradă

Gust amar

Apele privirii întristate
s-au lovit și azi de pietre reci
dar nu cred că nu mai e dreptate
chiar dacă-n părere te îneci

Însă cred că-n felul meu aparte
stăruind în bine voi fi eu
chiar dacă în cel care împarte
nu oficiază Dumnezeu

ci un nimeni bântuit de ifos
cântărind anume interes
pentru el eu sunt bolnav de tifos
fă nume purtător de fes

Vinovat însă de îndrăzneală
cum pășesc de-a dreptul precum sunt
pe a vorbeii trecere egală
eu nu vreau decât să ies din rând

întristat dar cu dreptatea-n mine
spre cel orb în neființa lui
însă vai constat că n-am la cine
să mă duc de păsul meu să spui

Că în loc de suflet și de minte
dau de pietre țâfne și lingăi
rănilile deschise din cuvinte
leacuri nu găsec la nătărăi

și-mă-nchid în mine zilei cheie
neodihnei rob umbrelor baci
însă tot mai sper Domnul să deie
oful să ți-l strigi să te desfaci

din fărădelege și minciună
să le mântui urmele cu foc
să se lumineze de furtună
gândul bun dar fără de noroc

Ducă-li-se numele-n pustie
mersul să învețe drumul drept
vorba-n Adevăr când va să-nvie
inimă de om să-i bată-n piept

Bălci balcanic

Balkanizăm de ne apucă greața
narcotizat leul dă ortul popii
stăm în tranziții tot pe buza gropii
spre care ne prostesc cei cu povața

Bandaj pe rana veche dimineața
lingav și sclav ni-i soarele în ceață
nădejdea nu prea ține loc de viață
în legi minciunile cât ne iau fața

Pai dulce-n gura prostului paiata
politicii nu trage fără plată
măine e o gogoasă răsuflată
dar la taraba ei ne trage ața

Că buchisind părelnici doar prefața
tertipurilor cu bătaie lungă
ne burdușim sleita noastră pungă
cu vorbe-n care ei sucind mustața

ne dau cu bobii pun la cale piața
prețul încrederii și al urzicii
cu hamul foamei pe mârțoaga fricii
mizând să-i spargă-mpotrivirii gheața

Pe văz doar-doar ți s-o lăți albeața
lor benevol să le acorzi puterea
de a te stoarce după cum li-i vrerea
paguba ta sporindu-le dulceața

Lingușitori când vin cu măgăreața
de îți strâng mâna du-te și te spală
sunt plini de bube negre și de-o boală
de care când auzi te-apucă greața

Rondel frivol

Nimic nu-i mai devastator
decât tăcerea ucigașă
când inima-ți aleargă-n zbor
sub a gândirilor cravașă.

Când anii trec ca-n abator
mințind frivolitatea lașă
nimic nu-i mai devastator
decât tăcerea ucigașă...

Finalul? Un trucat decor,
în suflet disperarea-n fașă,
blestemul gliei ce se-ngrășă
sub ochii plânși ai tuturor

mințind frivolitatea lașă...

rondel bastard

Nimic bizar ce nu-i adevărat -
nimic adevărat ce nu-i bizar
când cumpărăm și vindem calculat
crezând că viața-i cel mai bun bazar.

Legăm speranțe de-un simbol visat
uitând că-ntr-un destin elementar

dumitru nicolcioiu

nimic bizar ce nu-i adevărat,
nimic adevărat ce nu-i bizar...

Bastarzi ai utopiei de coșmar,
robotizați pe drumul neumblat,
cu sufletul toiag de mercenar
mărșăluim spre un final ratat

bastarzi ai utopiei de coșmar...

Rondel gramatical

Demolator sau arhitect
- când subiect, când predicat -
e viața noastră un efect
gramatical dar agramat...

Prin anii repezi, circumspect
descoperim că ne-am aflat
demolator sau arhitect
când subiect, când predicat!

Ne naștem subiect perfect,
frumos, deștept și lăudat

cu băjbâiala-n intelect
și-n Marele Nimic, soldat

când subiect, când predicat...

Sonet trist

Nici nu mai știu să număr bine anii,
„nel mezzo del camin“ e amintire;
„a fost odată“ parcă-i o sclipire
ce-o au în ochi, rugându-se, țărării.

Mă stăpânește falsa umilire
nemotivat, ca frica-n spovedanii,
ca taina unei intime litanii
din ritualul nopții de iubire!

Însingurat voi trece iute pragul
cedând eternității mute steagul!
În ochii mei o lacrimă pribeagă

Îți va vorbi meru că mi-ai fost dragă,
că-n drumul nostru greu printre jivine
„nel mezzo del camin“ am fost cu tine...

* Pe 3 ianuarie s-au împlinit zece ani de când am fugit din țară. Imaginile și amintirile îmi dau ocol ca niște lupi înfomețați: noaptea de iarnă când am plecat din Bocșa, de la Bebe Gașpar, spre graniță; Rodica rămasă în mijlocul străzii cu mâinile ridicate în semn de rămas bun; singur în mașină; vama, vameșii, teama, iarna, viscolul și ăpada... M-am oprit pe șosea și am privit încă o dată în urmă: câteva lumini scilipeau în întuneric. Atât rămăsese din tot trecutul meu. Am pornit mașina știind că niciodată nu o să mai revăd această imagine. În fața mea se deschidea întunericul-definitivul și iremediabilul-EXILUL!

Cineva urla cu disperare în mine...

* În fiecare seară trăiesc alături de Grég câteva clipe de încântare sufletească. După ce îi citesc o poveste, sting lumina iar el îmi spune: „Poți să rămâi cu mine?”. Mă așez pe covor lângă patul lui, pun capul pe pernă alături de el și aștept să coboare în somn. La început se mișcă, încearcă să-și găsească un loc mai bun, dar tot timpul păstrăm contactul dintre noi: mâna lui așezată în palma mea. Momente de relaxare, liniște, împlinire, seninătate și iubire. Fără nici un gând. Trăiesc doar clipa! Îi ascult respirația. Știu că a adormit fără să-l privesc după felul în care respiră. Mă ridic de lângă el cu mișcări încete și privesc pentru a nu face nici cel mai mic zgomot. Înainte de a ieși din cameră, întorc privirea spre el: chipul lui pare iluminat de o fericire nepământescă.

Expresia unui copil care doarme este încă dovadă că aparținem nu numai unei „cetăți terestre“, ci în special unei „cetăți celeste“, unde îl putem întâlni pe Christ, care ne șoptește: „Rămâi cu mine!“.

10 ianuarie 1997

* Văzut prima casetă a filmului **Liaison dangereuse: Hitler-Stalin**.

Știam că Lenin a fost protejat și ajutat de germani (generalul Lundendorff), care l-au trimis în Rusia folosind șiretlicul „vagonului plumbuit“ în vederea încetării războiului și a declanșării Revoluției din 1917. Din documentar rezultă - bazat pe documentele descoperite recent în

bujor nedelcovici

CETATEA CELESTĂ

arhivele KGB-ului - că Lenin era agent german plătit în timpul exilului la Zürich. În „vagonul sigilat“ se aflau doi ofițeri germani care aveau funcția de consilieri. După declanșarea Revoluției și a loviturii de stat (declarată „Insurecția Armată“), Lenin a continuat să primească ajutoare bănești (folosite în propagandă: ziare, afișe, agit-prop) din partea germanilor. Prețul plătit: Pacea de la Brest-Litovsk.

În același documentar este prezentat rolul pe care l-au jucat comunistii germani în destabilizarea țării (Republica de la Weimar) și al revoluțiilor comuniste de la Berlin și München, declanșate de „Liga Spartacus“ care, la Congresul din 1918, s-a transformat în „Partidul Comunist German“, afiliat în 1919 la Internaționala a III-a Comunistă. Kominternul, prin intermediul sovieticului Karl Radek, era ajutat de Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg, Franz Mehring, Clara Zetkin și alții. Ei făceau parte dintr-o conjurație mondială, de la Bela Kun în Ungaria până la Emma Goldman în Statele Unite. Insurecția armată spartakistă, organizată la Berlin în 1919, a fost reprimată de social-democrații Noske și Scheidemann, iar Rosa Luxemburg și Karl Liebknecht au fost asasiinați.

Rânduri scrise cu ocazia transcrierii caietului: 16 octombrie 2000.

Ultimele publicații apărute la Paris confirmă cele expuse mai sus: **La guerre civile européenne 1917-1945** de Ernst Nolte (volum fundamental în înțelegerea premiselor și analizei nazismului ca reacție la bolșevism) și revista „Historia“ în care este scris: „Le baquier Parvus trouve à Berlin des fonds pour Lenin - Homme de l'ombre, financier richissime, marxiste con-

vaincu, il a subventionné à coup de dizaines des millions de marks les révolutionnaires russe“.

De obicei, istoria Germaniei începe în 1933, după sosirea la putere a lui Hitler și a nazismului. De ce este ocolită istoria dinaintea de 1933, a cauzelor și a împrejurărilor socio-politice care au condus la apariția fascismului în Italia și a nazismului în Germania?!

15 ianuarie 1997

* Transcriu în continuare **Primul Caiet din Jurnalul infidel**. Retrăiesc - fără entuziasm și fără emoții - primul an de exil la Paris. Printre hârtiile păstrate, găsesc o listă (2 ianuarie 1987) cu treburile pe care voiam să le fac înainte de plecarea din țară: „Rupt caietul-jurnal. Rupt hârtiile și documentele de familie. Rupt fotografii.“

Rămân încrăcniți la gândul că distrugerea fotografiilor de familie, păstrate de două generații, era atunci un fapt oarecare, o datorie ce trebuia îndeplinită ca un ordin primit... De la cine? Nu puteam să-mi imaginez că acea treabă simplă va căpăta cu timpul un „gest simbolic determinant“; o semnificație, un sens al clipelor pe care le trăiam atunci când se producea desprinderea, ruperea, sfâșierea pe care trebuie s-o înfăptuiesc; eu eram desemnat, eu eram alesul, ultimul reprezentant al familiilor: Nedelcovici (tatăl), Tepeș (mama), Niculescu (tatăl adoptiv), Vasiliu (mama adoptivă)... Era un doliu forțat, o îngropăciune a trecutului meu și tuturor înaintașilor; eram pe marginea gropii în care aruncam imaginile existenței lor, urmele materiale păstrându-le pe cele spirituale, înainte de a pleca definitiv din locul unde m-am născut, iar ei văzuseră lumina începutului...

migrația cuvintelor

POVESTEA SCRIERII (II)

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Omului i-a plăcut întotdeauna să se înconjoare de lucruri frumoase și plăcute vederii; el își împodobește armele, instrumentele de vânat și chiar propria persoană. Printre strămoșii noștri din paleolitic, și mai ales din neolitic, se aflau, fără îndoială, desenatori și pictori ale căror opere depășesc în frumusețe chiar și anumite lucrări contemporane. Ca și muzica, desenul este înnăscut în om. Multor copii le place să deseneze și fac acest lucru înainte de a fi învățat la școală; când sunt întrebați ce reprezintă desenul lor, ei istorisesc în general o poveste. Pictorii din antichitate și din evul mediu reprezentau deseori mai multe episoade ale

aceleași istorii într-un singur tablou. Și pentru oamenii primitivi un desen însemna o succesiune de evenimente. Cum se spune, „ei desenau istorii“, adică succesiuni de evenimente. Pe măsură ce grija pentru partea estetică se estompează, desenele devin tot mai schematici, mai convenționali. Este faza **pictografiei**, caracterizată prin aceea că o idee complexă este reprezentată în mod global. Desenele sunt în general schematici, sobre, toate detaliile inutile sunt neglijate, nu sunt vizate asemănări între desen și realitate, nu se fac portrete. Intenția era doar de a trasa simplu și sugestiv faptele și raporturile dintre ele. Dar desenul, chiar schematicizat într-o formă

convențională, nu este suficient pentru a nota mesajul comunicării. În cea mai mare parte a lor, desenele sunt imprevizibile pentru „cititor“; comunicarea este în felul acesta superfluă. O convenție prealabilă în condițiile stadiului societății primitive era imposibilă. S-a simțit nevoia atunci a introducerii unor semne cu valoare determinată care să poată să completeze și să suplinească imperfecțiunile desenului. Cum viața oamenilor primitivi era mai încărcată de simbolism decât a noastră, ei au completat aproape firesc pictografia, deja mai mult sau mai puțin convențională, prin simboluri figurate. Aceste simboluri sunt de fapt ideograme pentru că transcriu o idee, adică un concept sau o noțiune. Când aceste simboluri apar în pictografie ea devine **pictografie ideogramată** și reprezintă un alt stadiu al evoluției scrierii. Despre cele ce au urmat până la apariția alfabetelor moderne, vom povesti în rubricile viitoare.

Într-o amplă teză de doctorat, poeta și publicista Aurelia Lăpușan abordează viața spirituală a Dobrogei din timpuri străvechi și până în zilele noastre. Cum o asemenea întreprindere exegetică e vastă și, deci, peste puterile unui singur om, autoarea își restrânge strategic perspectiva investigativă la acel „miracol formator numit presă“, miracol în cadrul căruia se oprește la o singură direcție și anume aceea de oglindă a fenomenului teatral dobrogean.

Un prim traseu din altele cinci stabilite va fi spre Antichitate și spre Evul Mediu al provinciei intradaniubiano-pontice unde, pe bază de atestări epigrafice, se trec în revistă practicile cultice geto-dacice, via Herodot, banchetele ritualice ale asociațiilor religioase, riturile agrare, practica oratoriei muzicale, spectacolele teatrale prin care spiritualitatea tragică destul de puternică o interferează pe cea grecească și, mai apoi, romană (Rosaliile, Cultul imperial, Diombria etc.). Au existat aici teatre, amfiteatre, stadioane unde aveau loc spectacole cu măști și lupte de gladiatori.

Autoarea deplânge faptul că după Războiul de Independență, administrația turcească a plecat cu arhivele din Dobrogea și, prin urmare, o mare parte din istoria spirituală din Evul Mediu e greu de reconstituit. Din unele surse sporadice (cum ar fi însemnările turcului Evlia Celebi) află că în Carasu (Medgidia de astăzi) existau femei (ghivendi) ce mergeau din casă în casă și cântau. Dimitrie Cantemir vorbește de sărbătoarea Sfântului Foca în satul Alacap (Poarta Albă), iar H.C. Andersen, Ion Ionescu de la Brad, Jules Verne și Del Chiaro, lasă mărturie despre muzica păstorilor și a agricultorilor din zonă, a dansurilor și spectacolelor lor folclorice.

Cercetătoarea decelează moștenirea geto-dacică în folclorul dobrogean: port, muzică, dansuri, rituri magice, obiceiuri ocazionate de nuntă ori de culesul grâului.

Al doilea traseu își adjucează relația dintre presă, cultură și civilizație. Presa e expresia societății civile și cel mai vechi mijloc de comunicare cu masa. Se face sociologia și istoricul presei în lume și respectiv la noi, în Dobrogea cunoscându-se până în această oră circa cinci sute de publicații administrative și culturale. Toate considerațiile cercetătoarei se citesc cu interes și curiozitate, cartea fiind scrisă alert, cu nerv, neostentativ ori savant, practicarea gazetăriei spunându-și aici în chip fericit cuvântul. Seducătoare e, de pildă, afirmația că Ovidiu e un precursor al publicisticii în această zonă devenită romană cu un secol înaintea celorlalte provincii dacice. Aflăm, apoi, cum cărturarii români din secolul al XVII-lea fac abonamente la periodice europene (stolnicul Constantin Cantacuzino e capul de afiș la acest capitol și tot el a introdus în limba română cuvântul **ziar**).

Presa dobrogeană dintre 1880-1944, cu 494 de titluri, a devenit port-drapelul bătăliei pentru progres în plan spiritual a ținutului pe care românii nu l-au vrut anexat pentru că în schimbul lui rușii își reluau o parte a Moldovei. Doar Mihail Kogălniceanu a înțeles importanța alipirii Dobrogei la Regat și a dat, în acest sens, celebra sa Proclamație călăuzit de principii patriotice antinaționaliste.

Al treilea capitol al cărții e consacrat presei în care s-a reflectat cultura teatrală din primele decenii ale veacului al XX-lea. Printre precursorii presei dobrogene se numără Dimitrie Cantemir, Hector de Béarn, Ion Ionescu de la Brad care, „sponsorizat“ de Ion Ghica, a străbătut Dobrogea în lung și în lat cu o căruță căreia-i zice el însuși „haraba“. Călătoria reporterului de la 1850 a durat patru luni și însemnările erau redactate în franceză.

Cel dintâi ziar, „Steaua Dobrogei“, a apărut la

PRESĂ ȘI TEATRU ÎN DOBROGEOA

de ION ROȘIORU

Tulcea în 1879. Apoi, 1880, a fost urmat de „Farul Constanței“. Succint, se trec în revistă și alte publicații (v.p. 40), stăruindu-se asupra celor vădit culturale: „Ovidiu“ (1889), condusă de Petru Vulcan, vărul descoperitorului lui Eminescu, al cărei **Cuvânt de acasă** e reprodus pentru entuziasmul lui în care, ca altădată „Dacia literară“, milita pentru o literatură națională și încuraja, concomitent, traducerile din literatura orientală și balcanică. Se vorbește aici de o reprezentație teatrală prezidată de Zoe D. Sturdza. Revista a circulat în țară, iar cercul cultural „Ovidius“ îl are ca președinte de onoare și pe I.L. Caragiale într-un moment în care marele scriitor trecea prin grele încercări morale. Gestul conștanțenilor are un benefic efect terapeutic asupra părintelui **Scrisorii pierdute**. Revista „Ovidiu“ a luat atitudine tranșantă în problema acuzării de plagiat pe care anonimul și neputinciosul Caion i-a adus-o marelui dramaturg. De reținut că exact în aceeași perioadă critică o echipă de actori din Medgidia pune în scenă drama **Năpasta**.

C. P. Demetrescu, ziarist, actor și dirijor, înființează primul cerc dramatic din Constanța. În 1899 acest entuziast redactează singur două numere din revista „Tomis“, iar în 1905 scoate revista „Cultura“ în care publică numeroase cronici dramatice.

Presa ne amintește ce personalități teatrale și nu numai au vizitat Dobrogea, în exercițiul misiunii spirituale, legăturile Provinciei cu țara fiind emulativ-stimulative și colaborative. E vorba, ca să nu reținem decât câteva nume, de: Matei Millo, Aristitza Romanescu, G. Enescu, G. Georgescu, C. Nottara, C. Tănase etc.

În 1927, Demostene Tranulis construiește Teatrul Ligii culturale, pe a cărui scenă a debutat, la doar treisprezece ani, Oleg Danosvki, fiul unei profesoare de balet, venită aici, ca urmare a vitregiilor istoriei, de la Cernăuți.

Când vorbește de Ion Marin Sadoveanu, paginile capătă suflul unui adevărat studiu monografic ce, el singur, dă seama de eferescența spirituală puțin cunoscută și comentată, în cetatea pontică: șezători literare, conferințe despre teatru, personalități invitate la aceste întruniri cu scop educativ, citate din scrisori, mărturii autobiografice extrase din presa vremii, cronici la unele reprezentații teatrale ale autorului ș.a.m.d.

La propășirea spirituală a Dobrogei au contribuit reviste cu profil cultural-literar („Tomis“, „Ovidiu“, „Analele Dobrogei“, „Dobrogea literară“, „Litoral“, „Astra dobrogeană“); de notat că unele au apărut și în limbile conlocuitorilor). Personalităților amintite li se adaugă alte și alte nume care de care mai de rezonanță culturală și pe care spiritualitatea dobrogeană și le adjucează îndreptățit: Iorga, Vianu, Grigoraș Dinicu, Ionel Teodoreanu, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Ion Jalea, H. Nicolaide și atâția alții, în ajunul celei de-a doua mari conflagrații mondiale cât și după război când se instituie cenzura comunistă și se împușinează numărul publicațiilor de orice gen iar tumultul spiritual e sugrumat de ideologia roșie care vrea să-l aroge și chiar reușește s-o facă în foarte mare măsură.

O a patra secțiune a tezei e consacrată expres receptării textului teatral și mai ales a spectacolului de aceeași natură în presa dobrogeană, stăruindu-se teoretic asupra cronicii în ipostază de

gen jurnalistic cu rol formator în devenirea spectatorului dintotdeauna. Cronica teatrală e pe bună dreptate considerată (și asimilată) o formă a criticii literare în general și ea presupune un ideal din partea jurnalistului ce și-o asumă, în numele unui cod etic și estetic, ca și a unei riguroase deontologii ce presupune responsabilitate, imparțialitate și autoritate în materie, în oficializarea dialogului mental dintre sală și scenă, dialog transpus în spațiul ecoului.

Al cincilea și ultimul compartiment al lucrării Aureliei Lăpușan, autoare ce a dovedit o putere de muncă uriașă și o forță de sinteză cu nimic mai prejos, e o racordare la prezent a problemei teatrale reflectate în presa actuală. Aflăm aici despre avaturile clădirii ce adăpostește astăzi Teatrul Dramatic, denumiri, premiere, turnee pe litoral ale trupelor dramatice din țară, ramificarea secțiilor onorabilei instituții conștanțene, promovarea valorilor teatrale locale (Grigore Sălceanu, Eugen Lumezianu), un gând pios și încărcat de admirație neprecupețită îndreptându-se spre toți conștanțenii care s-au dedicat trup și suflet acestei arte ce implică scena: Corneliu Leu, Vasile Cojocar, Hamei Cerchez, Tudor Popescu, Ion Toboșaru, Ovidiu Dumitru, Stere Gulea, Romei Profit, Valentin Sgarcea etc., fie că aceștia activează aici, fie în Capitală, fie în alte teatre din țară. Despre nașterea și traiectoria de excepție a Teatrului „Fantasio“ se confesează Aurel Manolache, în discursul lui apărând laudativ numele a zeci de textieri, interpreți, dansatori, regizori, compozitori, dirijori, unii consacrați de mult la nivel național (Jean Constantin, Gelu Manolache, Oleg Danovski). Impresionantă, apoi, prin sinceritatea și demnitatea ei e și spovedania scriitorului Eugen Lumezianu, chit că aceasta a așteptat un deceniu în mapa redactorului ce ar fi vrut să inaugureze o rubrică, **Atelier literar**, în ziarul județean „Dobrogea nouă“, devenit la finele lui decembrie '89, „Cuget liber“ în care, de altfel, a și apărut cu statut reparativ.

Un procent considerabil de justițiaritate o are și publicarea în același cotidian postdecembrist a amintirilor lui Nicolae Răgan despre poetul, dramaturgul și traducătorul Grigore Sălceanu, cel care a trăit atât de modest și de discret în a doua jumătate a vieții sale doar pentru simplul fapt că refuzase să se înroleze în rândurile purtătorilor de carnete roșii ale partidului unic și discreționar de până la Revoluție.

Cartea, care este sub toate aspectele una de referință și care spulberă imaginea unei Dobroge vitregite de binefacerile și producerea de cultură, se încheie cu un adevărat potpuriu de reportaje, interviuri, cronici teatrale, articole, consemnări, unele mai incitante decât altele, semnate de Aurelia Lăpușan în calitatea ei de reporter și de redactor-șef al cotidianului „Cuget liber“ și demonstrând fără tăgadă că orașul de la malul mării e o cetate culturală întru totul demnă de începuturile ei scoase ca prin magie din negurile timpului.

Presă și teatru în Dobrogea (Editura Monodigraf, Constanța, 2000) este o carte remarcabilă, exegeții fenomenului cultural dobrogean nemaiputând face de acum înainte abstracție de existența ei mai mult decât necesară.

MISTERELE DIN SUBTERANELE CURȚII VECHI (V)

de RADU CERNĂTESCU

Numeroase amănunte din biografia realului Pantazi Ghica, prefect și deputat ca în devenirea lui Pirgu, vin să susțină și să dea viață personajului lui Mateiu. Așa de pildă, faptul că Pantazi Ghica, dincolo de scriitorul neîmplinit, fondator în 1880 al „Literaturului” împreună cu Macedonski, care l-a numit o dată chiar părintele său spiritual (monografia Vioricăi Diaconescu, **Pantazi Ghica**), a rămas în istoria literaturii române și ca un virulent pamfletar. Îl regăsim iterat într-un pasaj admirativ, unul dintre puținele din cartea lui Mateiu, care fixează în viziunea romancierului o altă dimensiune a lui Gore Pirgu: „Era dat în Paște, dat dracului. A! să fi voit el (...) Pirgu ar fi ajuns să fie numărat printre scriitorii de frunte ai neamului, i s-ar fi zis **maestrul**, și-ar arvunit statui și funeralii naționale. Ce mai schițe i-ar fi tras, maica ta Doamne! de la el să fi auzit dandanale de mahala și de alegeri”. Continuând aceste inconsecvențe laudative să ne reamintim însă că, la urma urmei, Pirgu avea nu doar „faima de băiat deștept”, ci și pe „aceea de băiat bun”, calități pe care i le vor evidenția - postum, cei drept - și controversatului autor a **Reflecșiunilor asupra amorului și asupra femeelor**, un Macedonski (care-l va numi în necrolog pe Pantazi Ghica „inimă nobilă”), un Călinescu („un adevărat gentleman”), ori chiar un I. L. Caragiale („trecea de mare om politic, de mare orator și mare literat”).

În plus, vocația de tribun și simpatiile socialiste ale modelului real vin să ne reamintească faptul că visul lui Pirgu, pe lângă cel de a deveni „Avocatul cel mai strălucit, gloria baroului român” ca o trimitere la „briantul avocat ledant” Pantazi Ghica, apărător al lui Macedonski, a fost și acela de a ajunge „Purtător de cuvânt al revendicărilor democratice cele mai sfinte (sic!), ar fi cerut în Sfatul țării împărțirea moșiilor la țărani și votul obștesc...”

La fel, vizitele *crailor* la Arnoteni, organizate de Pirgu, au și ele un suport real în biografia acestui descendent al Ghiculeștilor. După cum se știe, Arnota a fost o cititorie a lui Matei Basarab, iar „neamul istoric al Arnotenilor”, „al adevăraților Arnoteni”, denomina în intenția lui Mateiu presupuși descendenți ai Basarabilor. Chiar așa s-au și considerat Văcăreștii, cei care, într-o istorie a familiei colportată de Ienăchiță Văcărescu (N. Iorga, **Studii și documente cu privire la Istoria Românilor**, vol. 3, București, 1919, p. 76), făceau caz de înrudirea lor încă de pe la 1245 cu Radu-Vodă Negru Basarab. Atent genealogist, Mateiu știa însă că „genealogia Arnotenilor era calpă mai sus de Brâncoveanu, printre slugile căruia, cel dintâi dovedit istoricește se numărase înainte de a fi boierit. Bietul Maiorică până și în aceasta se arăta tâmpit, căci, dacă ținea să se laude cu neamurile, i-ar fi fost atât de lesne cu acela al mamei lui, mare într-adevăr și, pentru Valahia, străvechi, suindu-și spița craiovească fără frântură și fără tăgadă până la mijlocul

veacului al cincisprezecelea, din mare-ban în mare-ban și numai de încusciri de voievozi”. Într-adevăr, prima atestare indubitabilă a Văcăreștilor datează doar din vremea lui Constantin Brâncoveanu, căruia Ianache Văcărescu i-a fost vel-agă și mai apoi, în 1703, capuchehaie la Înalta Poartă (A. I. Odobescu, **Poezii Văcărești**, în *Op. I*, București, ESPLA, 1955, p. 270). La fel de adevărat este și faptul că prin ascendenții materni, prin Elenca Dudesca căsătorită cu poetul Alecu Văcărescu, spița Văcăreștilor urca până la vechea familie a Marelui Ban Dudeacu ot Craiova, înrudită de-a lungul timpului cu cele mai vechi familii de domnitori din principate (Brâncoveanu, Cantacuzino, Mavrocordat etc.).

În plus, trimerile lui Mateiu la Văcărești, făcute sub numele Arnotenilor, sunt și ele suficient de aluzive în roman: „Și apoi cine nu știa că pana unui Arnoteanu, Enache al doilea (Ienăchiță Văcărescu - n.n.), însemnase începutul renașterii literelor române?”. În acest context, legăturile de rudenie dintre Văcărești și Ghiculești (Marele Ban Dumitru Ghica, străbunicul lui Pantazi și al fratelui său, poetul Ion Ghica, a fost căsătorit cu Maria Barbu Văcărescu, sora mamei poetului Iancu Văcărescu), pare să fi fost pentru Mateiu amănuntul genealogic ce putea oricând motiva *pour le conesseurs* mereu deschisele uși ale Arnotenilor pentru un Gore Pirgu, *alias* Pantazi Ghica. Resortul scriptural mai deținea însă, prin descendența nobiliară a personajului Gore Pirgu/Pantazi Ghica și, cum se va vedea, chiar prin înrudirea lui cu ceilalți „crai”, o cheie care putea anclanșa în subiacența lecturii credibilitatea vizitelor la Văcărești și totala lui acceptare în cercul exclusivist al *crailor*, toți boieri de viță.

În tot acest complex de fantezii create brodate pe o textură de adevăruri genealogice, regula disimulării a cerut ca numele adevăratului Pantazi să-i fie trecut altui personaj. Faptul că Mateiu a făcut o regulă din redistribuirea adevăratelor nume ale personajelor sale se va vedea mai bine atunci când vom localiza și biografiile celorlalți *crai*.

Există însă în fantazarea lui Mateiu o inadvertență temporală care face ca, la prima vedere, să nu încapă în totalitate Pantazi Ghica sub masca lui Gore Pirgu. Faptul că Pirgu era, față de ceilalți *crai* „mai tânăr mult”, pune un semn dubitativ în localizarea acțiunii pe la 1910, de vreme ce Pantazi Ghica murise încă din 1882. Pe cât de evident devine faptul că naratorul nu se putea întâlni cu Pantazi/Pirgu, pe atât de plauzibilă ne apare introducerea lui în roman pe calea mărturiilor venite prin filiera Caragiale-tatăl. Doar astfel, cu această participare din afară la ideatica romanului se pot explica coincidențele de amănunt dintre biografia lui Pirgu și cea a lui Pantazi Ghica. Doar în acest mod devine perfect verosimilă și poziția vehement *antispiritistă* din secvența cu „adunarea de cioclovine” altminteri o

inconsecvență pentru profilul psiho-mental al lui Mateiu, cel mereu atras de ocultism, dar rezonând perfect cu totalul dispreț, impus polemic în epocă, al lui Caragiale-tatăl.

De altfel, este de notorietate faptul că Mateiu obișnuia să precizeze și teme de la tatăl său, chiar titlul **Crailor...** fiind un *împrunut de familie*: „Titlul vine - spune Călinescu în **Istoria sa** - de la o anecdotă publicată de I. L. Caragiale în „Vatra”, unde se explică originea expresiei de *crai*. O ceată de mahalagii, în frunte cu grecul Melanos, s-au răsculat, după mazilirea lui Gr. Ghica, și au început a jefui orașul. Melanos, cu cucă de Domn în cap și cu haine voievodale furate, trecea prin oraș cu *craii* lui, beat mort, călare pe un măgar”. Ceea ce nu a realizat Călinescu este faptul că aceasta „anecdotală” ascunde sub faldurile unei cutume populare uzanțe misterice străvechi. Este vorba de alegerea toamna a unui „crai al nebunilor” sau, în alte locuri, a unui „rege al săracilor”, finalizată de omorârea lui simbolică într-un alt carnaval, de Rusalii. Larg răspândită în Orientul Apropiat, această hierofanie i-a atras atenția lui Cantemir în a sa **Historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae** (pe larg la P. Caraman, **Cantemir et le folklore du Proche-Orient**, în Dacoromania, Jahrbuch für östliche Latinität, 3/1975-1976, Verlag Karl Alber: Freiburg-München, p. 237-270), dar semnarea ei cea mai cunoscută este cea din **O mie și una de nopți**, în povestirea lui Abu-Hasan, tradusă în românește tocmai de I. L. Caragiale, după versiunea franceză a lui Galland.

Rozicrucienii au recuperat această cutumă care avea ca figură centrală un rege fără regat și au transmis-o ritualului masonic în forma unui simbolic „rege al Ierusalimului”. Încă de timpuriu, un „rege nebun al Ierusalimului” a fost semnalat de literatura iscată de fenomenul rozicrucian. O vreme, el a avut chiar și o biografie reală, identificat fiind cu „Philippum Ziglerum”, profetul itinerant și minorul scriitor rozicrucian născut în Germania, la Wuerzburg, pe la sfârșitul secolului al XVI-lea.

Cel care și-a dat cel dintâi seama de valențele literare ale unei asemenea cutume, care, sub aparențe populare, putea răspândi revoluționarele Arcane ale rozicrucienilor, a fost masonul „cetățean al universului” Victor Hugo. El a literaturizat cel dintâi *democratica alegere de rege fără regat* în capitolul liminar al romanului său în cheie rozicruciană **Cocoșatul de la Notre Dame...**

Interpretată ca o reminiscență a cultului lui Osiris, eresul acesta de la începutul toamnei are, în varianta lui românească citată de Caragiale, o neașteptat de directă legătură cu Hiram și cu masoneria. În **Biblie** - spune C. W. Leadbeater - numele lui Hiram Abiff apare uneori scris Huram sau Khuram. Dar *khur* semnifică în ebr. negru, exact ca și gr. *melanos*, epitet care, adăugăm noi, era un atribut al lui Osiris. Continuând vechi rituri cu rezonanțe mitice în forme bufte și carnavaliste, *craii* din suita lui Melanos ilustrau *ab origine*, foarte probabil, rolul cosmic integrator al unei serbări străvechi fixată în acest moment al toamnei, când toate simbolurile astrale măturisesc mitul lui Osiris. E vremea când, exoterizează Mateiu, „vânătorul cu arme de aur, Orion (simbolul astral al lui Osiris - n.n.) apune de frica Scorpiei (Seth - n.n.) ce se cațără pe pragul Răsăritului”.

O MINUNE DE SPECTACOL

de MARIA LAIU

După un debut semnificativ cu **Conu' Leonida față cu reacțiunea** de I.L. Caragiale, Claudiu Goga și-a continuat cu tenacitate ascensiunea profesională punând **Portret de criminal** de S. Mrožek - montare cu care, de altfel, a și fost prezent în cadrul ediției trecute a Festivalului Național de Teatru, și ajungând până la **Cerere în căsătorie** de A.P. Cehov. Sunt toate producții ale Teatrului „Sică Alexandrescu” din Brașov, văzute de mine și pentru care pot depune oricând cheazășie. Mai mult, actorii cu care el a colaborat - și cu care eu s-a întâmplat să stau de vorbă - mi-au povestit că, pe lângă talent, Claudiu Goga este animat de o mare putere de muncă, este serios și lucrează temeinic cu interpreții, pătrunzând împreună în miezul fiecărei situații scenice. Că are darul de

a-i seduce pe artiști, făcându-i să-l urmeze în toate - calitate rară, dar de un imens folos, la un regizor. Or, această deplină încredere, convertită adesea și într-o imensă bucurie a jocului, este aducătoare de izbândă, căci, fără exuberanță și degajare din partea protagoniștilor, un spectacol oricât de bine făcut poate părea mai sărac. Spunem noi, în general, despre montările îngrijite, dar lipsite de spirit ludic, că n-au strălucire.

Ei bine, **Cerere în căsătorie**, spectacol văzut de mine către sfârșitul anului trecut în cadrul Festivalului de Comedie de la Galați, avea și sare, și piper, adică tot ce-i trebuia ca să ne amuze, ba chiar să-l ținem minte mult timp de aci înainte. Deși, la prima vedere, poate părea o joacă, o simplă înlănțuire de gaguri (textul e scurt, replicile succinte, iar scenele se petrec într-un ritm

dinamic, aproape cinematografic), montarea poartă toate însemnele unei fine țesături regizorale, peste care se așază armonios - și cel mai adesea de un haz nebun - jocul actorilor. Așa se face că reprezentația devine o mică minune alcătuită cu gust și rafinament stilistic, în care comicul (nicidecum îndoielnic) se naște din infinitele nuanțe ale fiecărui gest (de pildă, dintr-o mișcare a vârfului pantofului, dintr-o privire piezișă sau din felul în care unul dintre eroi își pune ochelarii pe nas). Se simte, apoi, în spatele întâmplărilor o îndelungă cercetare psihologică a personajelor, prilej,

desigur, pentru regizor, de a ajunge la subtilități nebănuite, iar pentru actori de a atinge - în mare măsură - performanța.

Astfel, Bianca Zurovski (actriță de mare sensibilitate, dar încă prea puțin folosită în teatrul brașovean) face de astă dată dovada și a unui accentuat har comic. Ea interpretează rolul Nataliei Stepanovna - tânără timidă, care abia așteaptă să se mărite -, apăsând cu delicatețe pe clapele unui instrument ce dă la iveală o diversitate de tonuri; este când năbădăioasă, când toantă, când plină de nuri, când șfidelnică. Dan Săndulescu (cel mai vârstnic, așadar și cel mai experimentat din distribuție) își înobilează eroul (pe Stepan Stepanovici) cu adevăr; în plus, este bonom și foarte simpatic. Dar surpriza cea mare a constituit-o, pentru mine cel puțin, apariția lui Dan Cogălniceanu în Ivan Vasilievici Lomov. Ei bine, acest tânăr frumușel, dar cam rigid în alte spectacole, a consimțit să se lase, de astă dată, pe mâna regizorului, devenind în cel mai mic detaliu pretendentul ridicol, cam nevricos, cam fricos în fața necunoscutului, cam ipohondru, altminteri hotărât să se căsătorească, nu de alta, dar avea și el o vârstă, și mai avea și palpitațiuni - ce mai! - risca să moară neînșurat.

Minuțios elaborat, decorul (semnat: V. Penișoară Stegaru), care cuprinde până și o caleașcă în mărime naturală (noroc că îi lipsește caii!), le vine în ajutor interpreților într-un mod cu totul original: nedându-le posibilitatea unor gesturi ample - totul se petrece într-un cadru închis și restrâns la maximum -, îi obligă pe aceștia la mișcări mărunte și dese, ce dau impresia unei mari agitații (din nou există senzația că te afli în fața unui film mut).

Nu știi de ce, dar îmi vine să compar **Cerere în căsătorie** cu un tablou în miniatură, de care nu te mai saturi privindu-l. Și tot admirându-l îi poți descoperi noi și noi calități.

cinema

STARURI ȘI AȘTRI ÎNTR-O SALATĂ GALACTICĂ

de ILINCA GRĂDINARU

Când omul a pus picioarele pe lună, raționaliștii s-au îmbătat cu senzația victoriei. Visătorii, dezorientați, au știut că pierderea unei muze cu o asemenea carieră literară va avea consecințe evidente. Ele nu s-au lăsat așteptate. După ce a cutreierat pământul în lung și-n lat înșămânțând deșerturile americane cu plugul aventurii, Clint Eastwood a realizat că dovleacul ăsta rotund pur și simplu nu-i mai ajunge. Imaginația sa a prins aripi și, transformată în heruvim, a luat căile cerului să confrunte realitatea legendelor sale cu legendele despre acea realitate... înălțătoare. Astfel, din gâlceava oamenilor rațiunii cu grănicerii fanteziei a câștigat filmul. Evident, între primii doi nu se va găsi vreun mulțumit, academicienii fiind dezamăgiți de inexactitatea informației, iar poeții de puerilitatea simbolurilor. Publicul de duminică, însă, care va avea de ales între o plimbare pe bulevardul „glacé” și învelișul călduț al scaunului din sala de cinema, se va declara mulțumit alegând **Space cowboys**.

Fosta echipă de aviatori militari „Daedalus”,

sortită experimentării metodelor de a ajunge în spațiu, este reactivată după 40 de ani de NASA. Defectarea unci vechi nave spațiale rusești îi obligă pe tinerii specialiști să apeleze la mai experimentații lor colegi. De altfel, antica zburătoare avea instalat un sistem prea vechi pentru a fi cunoscut de inginerii moderni. Cei patru membri ce formează „Daedalus” au acum șansa să-și împlinescă un vis de mult abandonat: zborul în spațiu. Chiar dacă au ajuns la vârste respectabile, inițial ridiculizați de presa care-i poreclește „răscopții de la NASA”, ei dovedesc abilitatea și dexteritatea unor adevărați profesioniști. Călătoria lor nu va fi lipsită de peripeții, situațiile provocându-i să devină eroi și să marcheze un punct de răscruce într-o istorie a emisferelor.

Totul e bine când se termină cu bine. Secretul probabil e prezența stimuloare a rivalilor ruși, veșnicii negativi ai filmelor de acțiune americane. În apropierea câte unui slav burdușit cu intenții mârșave, recordurile cad ca muștele, geniile răsar cu spontancitate din sânul poporului, iar trupul

înșuși al Americii se zvârcolește într-un ultim zvâcnet de ripostă: civilizația împotriva barbarului siberian.

Dincolo de aceste clișee evidente, alege cu grijă din repertoriul hollywoodian, **Space cowboys**, este un basm plăcut. Feții-Frumoși sunt cam bătuți de vreme, dar amuzanți și politicoși. Idile tomatice se înfiripă, precum și nevinovate altercații între camarazi de o viață. În plin suspans imaginile vorbesc de frumusețea naturii contemplate din cosmosul imens și neînșulețit. Ca orice poveste, însă, filmul nu își pune problema a ceea ce urmează sfârșitului fericit. Ce gust mai are viața când ți-ai atins visul? Sau, cum e să mori în chiar momentul în care ți se deschid atâtea perspective? Trebuie să fie crud să revii la anonimul după ce ai cunoscut succesul și știi că ai puterea să mergi mai departe. Trebuie, de asemenea, să fie insuportabil gândul de a lăsa în urmă o lume la care ai visat atât și ale cărei aspirații poate le atingi cu mintea. Soarta eroilor de o zi nu se confundă cu sublimul clipei, ci cu tristețea timpului ce se va scurge în umbră.

Astfel, happy-end-ul își ascunde consecințele sub derularea pașnică a genericului de final. Spectacolul este întrerupt în punctul său culminant. La ce se întâmplă mai departe nimeni nu vrea să fie martor. Cu atât mai puțin spectatorul care părăsește sala în grabă, dornic să mai păstreze chiar și pentru o clipă senzația ametoare că e așa de ușor să fii fericit.

DESPRE SEAMUS HEANEY, UMANISM, POLITEȚE ȘI ALTE NIMICURI

Dând peșemne cu nasul de niscaiva lucruri prăfuite de prin vreun pod albastru, Cronicarul s-a zăpăcit puțin și a cam întrecut măsura.

Întâi de toate, **Pohetul și pisicile** (am fost tentat, la un moment dat, să scriu „pihicile“ și chiar să pun câte un „h“ cam în fiecare cuvânt, ceea ce ar fi făcut să se vadă cel mai limpede ce era de văzut, dar mi s-a părut cam dur; intenția mea nu a fost să lovesc prea tare într-un poet - opiniile lui exprimate într-un context în care nu se făcea chiar deloc, le-am găsit pline de ingratitudine și nicidecum prea pătrunse de umanism -, și mai ales într-o persoană care are o anumită vârstă; cam de modă veche fiind, am rămas cu respectul anumitor valori) este chiar un pamflet. Cronicarului i s-a părut „un fel de pamflet“ pentru motivul că nu folosesc invective și alte cuvinte grele, așa cum el utilizează din belșug la adresa mea într-un text care nu e pamflet. La ce să ne așteptăm de la cineva care citează obstinat și cu voluptate dintr-un cotidian care are o faimă prea onorabilă la capitolul limbaj? Când publicam la revista Cronicarului se remarcăse politețea cu care tratam scriitorii pe care îi criticam. Dar Cronicarul nici măcar nu răspunde la salut, pe stradă.

Printre altele, Cronicarul mă face „obscur“. Motivul să fie faptul că nu citește decât ultimele pagini ale revistelor literare, miscellanea? Deh, fiecare... vorba unui personaj din Marin Preda. Ar fi putut să remarce, altfel, lucrurile pe care le-am publicat prin diverse locuri. Ce l-o fi făcut pe Cronicar să se autosizeze și să devină avocatul

unei cauze de neapărat? E trist însă că nu citează corect. Deși reproduce aproape întregul material, se prefacă a scăpa tocmai pasajul în care spuneam că eu cred din toată inima că poezii trebuie din când omagiați. Așa, devin în ochii celor care nu mă cunosc un monstruos dușman al poezilor. Și-o fi imaginat Cronicarul că probabil cititorii revistei sale nu sunt și ai „Luceafărului“. Cea mai mare eroare a unui ziarist este să considere cititorii niște proști, am învățat în prima lecție de jurnalism. Îl informez pe detractorul meu că sunt persoane care parcurg ambele publicații și au remarcat mica... „stratagemă“, ca să nu spun abatere de la deontologie; dar altfel rândurile sale înveninate (încă o dată, de ce?) nu ar mai fi avut obiect. Cine iese șifonat de aici nu mai e problema mea.

În privința epitetului „obscur“, cu care sunt gratulat (sunt și altele, mult mai insultătoare) mă întreb dacă nu cumva ar trebui considerat nu în negativ ci dimpotrivă. Cineva îmi spunea, amuzat, că în revista Cronicarului apărea, acum câțiva ani, expresia „un autor obscur, ca Alexandrian“. Or, Sarane Alexandrian este un scriitor celebru (atenție la numele acestea ca Sarane, Isidore!), din a cărui bibliografie, dacă am aminti doar de scrierile dedicate lui Victor Brauner, Breugel, Max Ernst, Gustave Moreau, Marcel Duchamp, Dali, Seurat, ca să nu mai vorbim despre cele asupra suprarealismului, impresionismului, cubismului, filosofiei oculte sau despre romanele pe care le-a publicat, și tot ar fi suficient pentru a configura un reper solid al literelor și gândirii europene ale ultimei jumătăți a secolului al XX-lea. Să ne mai mirăm că se fac grave confuzii cu

privire la numele fondatorului lettrismului, Isidore Isou? Să ne manifestăm uimirea că însuși Cronicarul nu-și citește propria revistă, de vreme ce nu avea habar de Seamus Heaney, laureatul cu Nobel pentru literatură? Recurgând la un procedeu nu chiar corect, prin care insinua (adică, vezi, Doamne, erau de împușcat doi iepuri dintr-o lovitură) că redactorul șef al „Luceafărului“ nu ar fi tocmai potrivit să diriguiească revista, Cronicarul afirmă că dacă ar fi trăit Laurențiu Ulici nu ar fi publicat intervenția mea. E imposibil de crezut că regretatul Laurențiu Ulici ar fi pus pumnul în gură unei expresii a umanismului și ar fi dat câștig de cauză uneia pentru care nu găsesc un eufemism potrivit. Dacă ar fi să procedăm precum Cronicarul, am putea și noi sugera domnului profesor care este șeful lui să mai dea din când în când câte un extemporal redactorilor. Dar nu mă voi amesteca în modul cum se gospodăresc alte reviste.

Cronicarul mă trimite la psihanalist. E dreptul lui să gândească ce vrea. Eu îl trimit doar până la bibliotecă. Pot să-l și ajut cu liste de lecturi necesare. Prima ar fi „Codul bunelor maniere“. Pentru că mă insultă urât și nu are nici un motiv. În afară de acela că în tot ce fac mă animă o imensă iubire de oameni. Nu voi gândi niciodată, necum să mai și afirm ritos, că între oameni și alte viețuitoare le voi prefera pe acestea din urmă. Dacă mai dorește argumente pentru a mă împoșca cu invective, îi mai pot spune Cronicarului că am o mătușă care șchioapătă de un picior (sic!), un unchi cu strabism, o verișoară care a născut un copil din flori și tot așa.

Îmi place grozav să polemizez, dar nu o voi face niciodată cu cineva care nu respectă normele de politețe. Așadar, dacă dorește să continuăm, îl rog confraternalmente să renunțe la insulte. Altminteri, nu răspund.

RADU VOINESCU

fapte culturale

LUMEA NOUĂ ÎL DESCOPERĂ PE IOAN ES. POP

Poezia lui Ioan Es. Pop a devenit cunoscut cititorilor de poezie de peste Ocean grație mai multor traduceri apărute în revistele „Asheville Poetry Review“ (1998) și „Plume“ (1999 și 2000). În ambele cazuri, lirica lui a fost primită cu mare interes și apreciată pentru sinceritatea ei frustră, lipsa de sofisticare a expresiei, forța mesajului și distanța pe care o afișează față de modelele poetice actuale.

O dovadă recentă a acestei favorabile receptări o constituie și faptul că prestigioasa revistă de traduceri „Metamorphoses“ (Amherst, Massachusetts, USA) își deschide numărul ei dublu din toamna anului 2000 cu o amplă Secțiune Specială de peste șaptezeci de pagini de poezie din creația lui Ioan Es. Pop. Este vorba despre o selecție bilingvă din primele două volume de poezie ale lui Pop: **Ieudul fără ieșire** și **Porcec**, datorată aceleiași grup de traducători ca și în cazul publicațiilor menționate mai sus, respectiv K. Shaver, Nat Smith și Ion Crețu. De menționat, elogiosul cuvânt introductiv semnat de Nat Smith. (C.I.)

FĂRĂ COMENTARI

„Punțile dintre literatură și lumea imediată sunt atât de firave, aproape rupte, adevărul literaturii și adevărul acestei lumi imediate sunt atât de diferite încât poate nu e deplasată, pentru scriitorii de astăzi și scrisul lor, imaginea unor copii autiști care se mișcă stingheri printr-o realitate cu care nu mai comunică. Nevoile, dorințele, codul de reprezentare, așteptările, «idealurile» oamenilor de rând se adevăresc din păcate rudimentare, simpliste și, în universul cumva deșertic astfel conturat, ceea ce propun artiștii, operele lor complexe, profunde, sofisticate nu-și mai află locul, nu mai au aer să respire. Felul în care sunt priviți scriitorii (și, mai larg, artiștii) de cei care ar trebui să însemne publicul se rezumă la ceva între indiferență, dezinteres și ostilitate, respingere violentă. Brusc, brutal, nimerim într-o nouă barbarie. E cumva enormă, exagerată viziunea aceasta apocaliptică? Măcar de-ar fi!... Dar, și dacă îmblânzim culorile, și dacă temperăm tonul descrierii, lucrurile tot stau prost: literatura aproape și-a pierdut cititorii. Cel care scrie lasă impresia că vorbește singur. Cel care scrie e în situația cuiva care îngroapă o

monedă de aur undeva în pustiu, cu speranța că într-o bună zi o va găsi cineva.

În asemenea condiții, aceste publicații literare, culturale, de mic tiraj au cu atât mai mult rost cu cât vremurile sunt mai potrivnice. Rostul lor este rodul unei sere pentru planta care altfel ar muri din pricina gerului. Rostul lor este rostul catargului pe care se odihnește pasărea în timpul furtunii. Rostul lor este rostul unei cetăți înconjurate de șanțuri și de ziduri în fața cărora așediatorii se opresc, ezită. Rostul lor este rostul unei bisericuțe în care nu au ce căuta cei înarmați.

Nu văd cum ar putea exista viața literară românească fără aceste mici publicații răspândite peste tot prin țară. Pentru tradiția culturală românească ele sunt de o importanță excepțională. (Dar adaug: pentru ca astfel de reviste să aibă viitor, e necesar ca ele să iasă dintr-o anumită stare de încremenire, să se redefiniească, să-și proiecteze structura, mijloacele, țelurile, să vină la zi. Dar aceasta este o altă discuție.)“

(Gabriel Chifu - „Ramuri“)

dominique stanchev-langlois:

EXPATRIATA

Născută la Neuilly-sur-Seine (Franța) în 1966. În 1988 își ia licența în istorie la Sorbonne, Paris. Între 1988 și 1997 colaborează cu articole culturale și istorice la revista „Nouvelle Rive Gauche”; este atașat de presă la diferite edituri pariziene (Editions du Castor Astral, Editions Mentha, Editions Tallandier) și documentarist la Wildenstein Institute, unde se ocupă în mod special cu punerea în valoare a operei lui Maurice de Vlaminck. Din 1998 predă limba franceză la Școala americană din București.

Iar apoi, aceea zi pe care Kate o aștepta fără să-și dea seama sosi.

Vântul răscolea straturile de nori... Era o dimineață înnegurată, lăncedă... Tomas sosi pe la prânz. Depuse pe birou o scrisoare. Kate privi numaidectat numele destinatarului...

Tomas îi spuse:

- O scrisorică de amor.

Apoi se-ndepărtă, adăugând neglijent:

- Mă duc să joc tenis. Mă întorc pe la două.

Apoi se auzi ușa trântindu-se. Tomas plecase.

Antoine stătea lungit pe covor și asculta o casetă. Kate se retrase în camera ei ca să citească scrisoarea de la Norman. Pe când o citea, i se întâmplă un lucru straniu. Cuvintele îi topăiau prin fața ochilor. Și totuși, era o scrisoare foarte scurtă, un simplu răspuns la scrisoarea ei:

„Dragă Kate,

Ce căutați în acel ținut îndepărtat? Aici, vă simțim lipsa. Desigur că nu bănuieți, dar părinții mei sunt de origine română.

Am impresia că am căzut într-un hău întunecat. Totuși n-am încetat să cred că voi fi pus în libertate curând.

Cu toată prietenia,
Norman.”

Visătoare, Kate se duse la fereastră să privească copacii unduindu-se-n vânt. Cerul era de culoarea plumbului. În curând se va dezlănțui ploaia. În ea se dădea o luptă, o schimbare profundă urma să se-nfăptuiască. Un lung fior îi străbătu trupul amorțit. Norman o înspăimânta. Dar spaima asta o și atrăgea. Și faptul că Norman era de origine română era o coincidență extraordinară, care aducea a destin.

De două luni încoace nu mai simțea plăcere atunci când făcea dragoste cu Tomas. Totuși nu se neliniștise din cauza asta. Dar acum, tulburătoarea emoție pe care-o încercase citind aceste câteva cuvinte era atât de aproape de-o plăcere senzuală, încât rămase un timp descumpănită. I se făcu frică de ea însăși, și când trecu prin fața măsutei de toaletă evită să-și vadă chipul în oglindă.

Tomas nu era într-o zi bună. Nu reușea să se concentreze și rata toate mingile. Trecuseră doar câteva zile de când fusese cât pe-aici s-o lovească pe Kate. De atunci gestul acesta îl obseda. Încă mai simțea nevoia s-o lovească. Știa că un bărbat ceva mai grosier ar fi făcut-o fără să clipească. Și sentreba dacă n-ar fi cazul s-o facă și el.

Își aducea aminte privirea ei strălucitoare. Ar fi vrut s-o facă să plângă. O emoție să spargă zidul ăsta de gheață. Îi era necaz pe Kate că nu-ntelesese nimic, nimic din cele ce-l mânaseră încoace. În fond, ea nu mai credea în el, dacă totuși crezuse vreodată.

Când se întoarse de la tenis, îl găsi pe Antoine blocat între piciorul unui scaun și canapea.

- Unde e mămica? îl întrebă în timp ce-l așeza cu grijă într-un fotoliu.

- În camera ei. Se odihnește.

Mânios, Tomas intră în camera lui Kate. Își găsi soția întinsă pe pat, pe jumătate adormită.

- Ce faci acolo? N-ai văzut că Antoine nu se poate mișca?

- Ce-a pățit?

- Nu-ți pasă de nimic. Stai în pat și visezi.

- Antoine n-a plâns, nu m-a strigat.

- Trebuia să-l supraveghezi.

- Fac exact ce trebuie.

- Nu, Kate, nu-i așa. În tot cazul, nu față de mine. Și doar te-am avertizat. M-ai decepționat!

- De ce?

- Știi foarte bine. Nu ești sinceră.

Kate privea în altă parte. Evadase din cameră, își pironise privirile pe bolta cerească. Tomas înțelese c-ar fi fost inutil s-o lovească.

Cu toate acestea, Kate fu însuflețită de atitudinea lui Tomas. Își aduse aminte cu mare emoție de certurile zdravene din primele lor luni de căsătorie. Cea pe care tocmai o încheiaseră, avea, oarecum, același gust. Kate se simțea din nou protejată, legănată de iubirea lui Tomas.

În aceeași seară puse cu mare grijă scrisoarea lui Norman în sertarul scrinului. Dar înainte de asta o mai citi o dată, cu zâmbetul pe buze.

M-am comportat ca o puștoaică! Auzi, să-mi pierd capul doar pentru că mi-a scris un bărbat!

După cearta lor, Tomas deveni tot mai indiferent. Nu îi mai făcu lui Kate nici o scenă. Și Kate începu iar să se plictisească.

Însă primind scrisoarea lui Norman, Kate găsisse în sfârșit un înlocuitor concret al jurnalului său. Această scrisoare îi stimula visele cele mai neînchegate să producă o materie concretă pe care s-o modeleze după dorință. Norman era un vis la îndemână. Putea să se joace cu el ca o adolescentă care, atunci când înțelege c-a devenit atrăgătoare, se joacă cu inima primului bărbat întâlnit în cale.

Tomas nu mai știa să-i ofere acest crâmpci de vis de care ea avea absolută nevoie. Vocea lui gravă și amăgitoare mângâindu-i fața, frumusețea lui fără egal; își amintește bucuria nemaiîntâlnită pe care-o încercase când el o posedase prima oară. Cât fusese de mândră că el îi aparține! Mândră să îl privească, pur și simplu.

Nu apucă să treacă săptămâna și îi scrisese o a doua scrisoare lui Norman. Se strădui s-o facă mai deosebită, povestindu-i cât mai multe lucruri despre ea însăși. O scrisese în timp ce Tomas era plecat la birou. Avea conștiința liniștită, dar totuși nu-i spuse nimic soțului ei. Știa că asta l-ar irita.

Intrutotul relaxată, se gândi să se ducă la piscină. Dar acolo, chipurile buhăite ale celor ce leneveau pe marginea bazinului, ținând într-o mână telefonul mobil iar într-alta țigara, o dezagustară. Îi bănuia de mult că sunt vechi nomenclaturiști transformați peste noapte în afaceriști dubioși.

Făcu totuși o baie. Se lăsă în voia voluptuosului

contact cu apa limpede, călduță. Împrejurui erau alte câteva străine ce urmau un curs de gimnastică acvatică. Încă o dată avu prilejul să se confrunte cu viața expatriatelor, care era și a sa, și o găsi destul de demodată.

Când ajunse acasă era într-o stare vecină cu disperarea.

În acea seară Tomas și Kate cinară în tăcere. Antoine o tot chema pe maică-sa sub pretextul că o muscă bâzâia prin cameră. Kate se duse să liniștească și-i dădu un pahar cu apă. Ceva mai apoi veni rândul lui Tomas să facă același lucru. În acest timp, Kate făcu o plimbare prin grădină. Aerul se îmblânzise. Se apropiau zilele apăsătoare, sufocante ale verii. Deocamdată serile rămâneau încăntătoare. De peste tot auzeai cântecul greierilor. După ce îl culcă pe Antoine, Tomas ieși și el în grădină și se apropie de Kate.

- Frumoasă seară, spuse el încet.

- Așa e.

- Te iubesc, o știi bine. Ești viciul, drogul meu preferat. Zilele și nopțile mele sunt numai ale tale și tu te-ndepărtezi, de ce?

Tomas urmărea cu privirea norii roșiatici care acopereau cerul, ca un lițoliu. Dintr-o dată, un nor mai întunecat acoperi luna. Noaptea deveni profundă, apăsătoare. De altfel, pentru Tomas noaptea începuse cu mult înainte. De când Kate devenise de neatins, înălțând între ei acea crustă de gheață. Tomas nu se temuse niciodată de cuvinte și de consecințele lor. Așadar, în ciuda tăcerii lui Kate, continuă:

- În vara asta vom merge pe litoral. O să stăm o lună încheiată.

- Tomas, nu de asta-i vorba.

- De fapt, ce vrei?

- Nimic mai mult decât am. Trăiesc ca o prințesă.

Cum ar fi putut Kate să explice un lucru pe care nici ea însăși nu-l înțelegea prea bine? Rămăseră multă vreme tăcuți. Apoi Tomas schimbă subiectul.

- Ai citit ultimele știri despre Norman?

- Nu. De ce, a intervenit ceva nou?

- Nu.

Dintr-o dată, ca și cum și-ar fi reamintit de un amant imaginar, Kate se ghemui la pieptul lui, ridică ochii ei mari spre el și exclamă zâmbind ca o fetiță:

- Oh, Tomas. Vom fi atât de fericiți vara asta, pe litoral; parcă-! și văd pe Antoine construind castele de nisip!

Această schimbare bruscă a lui Kate îl luă pe Tomas pe nepregătite. În graba sa de a fi fericit, alungă pe dată toate-ngrijorările.

- Da, am și ales hotelul unde vom sta. Ai să vezi, cred că-i cel mai frumos de pe-acolo.

Kate dădea târcoale fantomei lui Norman. Nu se putea abține să se gândească la el, devenise un adevărat viciu. Amintirile despre el le caligrafia în jurnal: privirea lui, cuvintele pe care i le adresase, deși pe atunci ea nu le acorda prea mare importanță.

Kate primi o a doua scrisoare de la Norman. Tomas era plecat într-o călătorie de serviciu. Kate o citi în vreme ce îl pregătea pe Antoine de culcare.

- Mămico, spune-mi, muștele sunt rele?

- Nu, doar murdare.

Răspunzând întrebărilor băiatului, Kate ținea în mână scrisoarea deschisă. Acest lucru îl enerva pe Antoine. Voia ca mama lui să se uite la el, nu mai știa ce să facă să-i atragă atenția.

- Mămico, e-adevărat că țânțarii sunt răi?

- Ți-am spus o dată că nu. Înceapă, dar asta nu-nseamnă că sunt răi.

- În orice caz, mie mi-e teamă de țânțari. Auzi, mămico, mi-e teamă.

De data asta Kate ridică privirile spre fiul său și lăsă scrisoarea lui Norman să cadă pe jos. Antoine era mulțumit.

- Hai, Antoine, a sosit ora să faci nani.

- Și paharul meu cu apă?

- Așteaptă, ți-l aduc.

Kate ridică scrisoarea și o apucă spre bucătărie. Era iritată: când o s-o lase-n pace copilul ăsta răzgâiat?

Când s-a întors, Antoine se ascunsese sub cuvertură.

- Spune: „Unde ești Antoine?” Hai, mămico, vine așa!

- Bine, puiule, uite-ți paharul cu apă. Fii bun și stinge lumina. Sunt atât de obosită, înțelegi?

După tonul pe care-l adoptase Kate, Antoine înțelese că nu-i cazul să întindă prea mult coarda, așa că acceptă târgul. Între timp Kate ieșise pe terasă și începuse să citească scrisoarea. Nu era nici mai lungă nici mai scurtă decât prima, dar se termina printr-o invitație: „Spuneți-mi ce mai faceți.” Și ăsta era lucrul cel mai important pentru Kate. Avea acum libertatea să continue corespondența cu el. Iată ce îi scria Norman:

„Dragă Kate,

În închisoare, zilele și nopțile sunt adevărate coșmare. Îmi petrec timpul ascultând muzică de operă și recitindu-l pe Dostoievski. Dacă voi scăpa într-o zi de aici, de asta-mi voi aminti: Verdi și **Crimă și pedeapsă**.

Ce stea blestemată mi-a-nsemnat destinul? Să-ți pierzi soția e o încercare îndeajuns de dură. Așa că cerul scutească-mă de suferința și de umilinta de-a fi considerat un criminal! Uneori mi se pare că am născut într-o piesă polițistă cu încercături tragi-comice. Dar să vorbim mai curând de dumneavoastră. Cum vă petreceți zilele pe-acolo? Părinții mei sunt din Moldova, ați fost deja prin locurile acelea? Când eram mic, mama îmi vorbea adesea despre acele meleaguri.”

Citind scrisoarea KATE mângâia fiecare cuvânt în parte. Era incapabilă să revină la realitate. În clipa aia simți că începuse să-l înșele pe Tomas.

Se duse la baie și dădu drumul la apa fierbinte. Închise ochii și se scufudă în apa înspumată. Mai citi o dată scrisoarea de la Norman. Își mângâie trupul, lucru pe care nu-l mai făcuse din adolescență. Simțea că renaște. Ieși din cadă și-și admiră trupul în oglindă, găsindu-se frumoasă. Atunci își dădu seama că Norman devenise, fără știrea lui, amantul femeii de treizeci de ani care se privea în oglindă. Poate că avea prea multă imaginație și de aceea dorea ca prin corespondența ce-o începuseră să-l cucerească pe bărbatul enigmatic care era Norman. Așa se apucă numaidecât să-i răspundă:

„Dragă Norman,

Mi-ar plăcea să vă povestesc câte ceva despre Moldova. Din nefericire, eu și soțul meu n-am mai avut timp să descoperim această regiune a țării. Știi desigur ce înseamnă o muncă ce-ți răpește zilele și nopțile. Cum este acum cea a soțului meu. Nu este întotdeauna ușor pentru mine. Adesea rămân singură.

Când au părăsit părinții dumneavoastră România? Mai aveți încă rude pe aici?

Românii sunt oameni plini de humor, câteodată pișicheri ca toți latinii, dar prietenoși. În București mă simt la răspântia mai multor civilizații. Un sentiment pe care l-am mai încercat și la Istanbul. Tristețea e ceva subînțeles în acest oraș, dar eu m-am obișnuit cu asta și, după ce trece iarna, ca și pe alte târâmuri, voioșia își face loc.

Îmi petrec ziua cu fiul meu. E un copil zburdalnic și grozav de curios. Stau mult timp în casă, citind și visând. Mă simt încă tânără ca să-mi închipui că viața mea-și găsește alte orizonturi.

Pe curând, sper.

Kate.”

Tomas nu se întoarse decât la sfârșitul săptămânii. Fu un răstimp prea îndelungat pentru nervii slăbiți ai lui Kate. Se simțea abandonată pe nedrept. Urâtul din sufletul ei proliferase ca o tumoră. Nu-l

avea decât pe Antoine, dar Antoine nu era decât un omuleț neajutorat. Nu putea să-i aline angoasele, să-i potolească tristețile. Un medic n-ar fi văzut în aceste stări ale ei decât o banală depresie, în timp ce Kate era pe cale să se metamorfozeze așa cum un șarpe își leapădă pielea. Kate de altădată, ființa care-l iubea pe Tomas, murise.

La sfârșitul săptămânii, când Tomas se întoarse, citi pe obrazul lui Kate urmele unei furtuni distrugătoare. Îngrijorat, o întrebă:

- Ce se-nțămplă, Kate? Ești bolnavă?

- Nu, stai liniștit.

- Îmi pare rău că am lipsit atâta timp, îmi dau seama că te-ai plictisit.

- Puțin, dar nu-i atât de grav. Înțeleg desigur, ai mult de lucru.

- Nu mai vorbi așa. Ești atât de distantă.

Ea îi luă capul între palme și-l liniști ca pe-un copil. Tomas cedă blândeții gesturilor sale, cu toate că ar fi preferat să domine situația. Dar ea îl alinta și el nu se putea sustrage, se simțea prea slab. După un răstimp care le păru a ține o eternitate, ei regăsiră gustul vieții normale. Și încă mai mult decât atât: Kate simulă un interes deosebit pentru tot ceea ce ținea de serviciul lui Tomas.

- Călătoria a fost încununată de succes?

- Da, dar să vorbim mai bine despre tine. Mă neliniștești.

- Nu spune prostii, Tomas.

Atunci, își auzi propriul glas, ca și cum n-ar fi vorbit ea, ci cealaltă Kate. Cea pe care-o părăsise în acea săptămână:

- Te iubesc, știi bine.

În ciuda faptului că știa că minte cu nerușinare, repetă: Te iubesc mai mult decât pe oricine pe lume.

În casă era liniște deplină. În patul lor, Kate dormea cu pumnii strânși. Tomas veni și se uită îndelung la chipul fiului său, pe cale să adoarmă. Începu să-i vorbească:

- Iartă-ne, puiule, dacă într-o zi vei avea de suferit din cauza noastră. Viața-i ciudată, nici nu știi de ce se-nțămplă unele lucruri.

În fiecare dimineață, pe când se-ndrepta pe jos spre birou, Tomas își zice că, părăsind Franța, Kate și el își aleseseră două drumuri paralele în loc să-și dureze unul singur. Acum drumurile lor nu se mai puteau uni. De fiecare dată când întâlnea vreun câine vagabond i se părea că întâlnește un camarad. Și el devenise un cerșetor al iubirii, un vagabond.

Venise vara. Un soare agresiv, o căldură copleșitoare pe străzi. Trâmbele de praf ridicate în urma Daciilor murdare. În fiecare dimineață, cu părul prins în basmale, românele măturau praful din fața caselor. Le vedeai, de asemenea, robotind la ferestre, prin balcoane. Era o tradiție: la începutul fiecărui anotimp, bucureștenii făceau o curățenie generală.

Tomas și Kate trebuiau să plece pe litoral la sfârșitul săptămânii. Perspectiva vacanței nu schimbă cu nimic din starca de spirit a lui Kate. Totuși ea căuta să mascheze pe cât se poate. Nu voia să-l alerteze și mai mult pe Tomas. Îl mai iubea încă? Nici nu ajungea să-și răspundă la această întrebare. Două zile înainte de-a pleca în vacanță, Kate primi o nouă scrisoare de la Norman. Soarele ardea cu putere pe străzile Bucureștiului. Câinii lătrau furioși de parcă ar fi avut ceva cu această zăpușelă blestemată. Deschizând scrisoarea, mâinile lui Kate tremurau:

„Dragă Kate,

Scrisoarea de la dumneavoastră m-a emoționat. Ați aflat că sunt în ajunul eliberării?

Într-adevăr, criminalul a mărturisit, după ce a mai comis încă o crimă în aceleași circumstanțe. Este un «revoltat». E împotriva întregii lumi, dar nu știe nici el prea bine de ce.

Pe scurt, povestea asta groznică și ordinară mă va obseda până la sfârșitul zilelor. Criminalul e

chiar cel pe care amabilul meu vecin l-a văzut furișându-se pe scară. În ceea ce-l privește, pe psihanalistul soției mele, jos pălăria. S-ar părea că face fine analize psihologice. În sfârșit, probabil că ați citit toate astea prin ziare.

Țin să vă mulțumesc pentru amabilele dumneavoastră scrisori și sper să vă revăd cât de curând. Norman.”

Kate așeză cu grijă și această scrisoare alături de celelalte. Începând din acest moment nu-și mai găsi locul nicăieri. Când oare va ajunge la Paris și va putea să-l vadă? Devenise unicul obiect al preocupărilor sale. Vacanța pe litoral îi părea timp pierdut.

Primele lor zile de vacanță se desfășurară plăcut. Kate și Tomas își petreceau cea mai mare parte a timpului pe plajă. Dimineața dormeau până târziu în timp ce Antoine privea desenele animate de la televizor sau desena pe foi de hârtie, ronțăind câte-un croasant. Din când în când venea să-i sâcâie cu cine știe ce năstrușnicie.

Apa era călduță, mângâietoare. La fiecare jumătate de oră Kate se zbenguia în mare. Iar Tomas îl învăța pe Antoine mersul pieselor de șah. Un străin care i-ar fi privit ar fi putut gândi că erau o tânăra pereche de îndrăgostiți ce aveau norocul să aibă un băiețel atât de draguț. În realitate, Kate încerca o durere lăuntrică. De îndată ce i se ivea ocazia se refugia în camera ei și se lungea pe pat. Când Antoine o descoperea, ea îi spunea:

- Mă doare capul.

Or, Kate suferea de astfel de dureri de cap de patru ori pe zi. Era prea mult. Tomas observă și se neliniști.

La sfârșitul săptămânii hotărî să scurteze vacanța și Kate să plece în Franța la un consult medical. Kate fu de acord. Simțea o mare ușurare la gândul că se va întoarce, în sfârșit, la Paris. Migrenele ei nu fuseseră decât simple capricii ca să poată pleca? Poate. Kate nu se simțea bine alături de Tomas pe litoral. Tomas era oare înșelat? Nici el nu-și dădea prea bine seama. Avea nevoie să fie un timp singur ca să poată reflecta.

Tomas se întoarse la București. Kate și Antoine plecară în Franța.

La Paris, Kate nu putu să-l vadă pe Norman. La domiciliul acestuia nu răspundea nimeni. Fu decepționată, dar se gândi că fără-ndoială va avea foarte curând ocazia să-l revadă. Așa cum fusese prevăzut, plecă împreună cu Antoine să se odihnească la țară. Durerile ei de cap trecuseră. Consultase un medic care-i prescrieseră calmante. Acum se simțea perfect. Dormea neînțoarsă. În vise îl întâlnea pe Norman.

Când vorbea la telefon cu Tomas se rezuma la strictul necesar, așa cum făcea și el. Doar Antoine deborda de energie și n-ar mai fi lăsat receptorul din mână. Atunci, pentru întâia oară Kate se întrebă cum ar reacționa dacă într-o zi părinții lui n-ar mai fi împreună.

Când reveni la București îl găsi pe Tomas în plină formă. Fața încă bronzată îi dădea un aer senin. În primele zile Tomas nu se interesă decât de Antoine. Kate fu surprinsă: grija lui exagerată avea ceva melancolic.

Căută să înțeleagă de ce Tomas îi părea schimbat, dar nu reuși. Tomas era rece, distant, aproape nepăsător. Kate se simți jignită. Încet-încet începu să regrete că nu l-a căutat mai asiduu pe Norman. Îi fusese teamă să o facă? Teamă să nu fie decepționată? Într-o dimineață îi telefonă la domiciliul său din Paris dar nu răspunde nimeni.

Școlile își reluară cursurile. Până acum Tomas îi pusese lui Kate mașina la dispoziție toată ziua. Fără nici o explicație i-o luă:

- Comandă-ți un același taxi zilnic.

Kate se resemnă să ia un taxi. Totuși, îi purta pică lui Tomas că nu i-a pus la dispoziție un șofer particular, ceea ce atâția străini făceau. De fiecare dată când urca în taxi, Kate strângea din dinți. Șoferul conducea cu mare viteză. Frânele scrâșneau îngrozitor, iar la picioarele ei covorul zdrențuit îi făcea silă. În cele din urmă fu silită să iasă din ce în ce mai puțin din casă.

Era prima pedeapsă pe care Tomas i-o aplica.

Revenind la treburile zilnice, Kate începu să scrie iar în jurnalul său. Și era atât de absorbită de această îndeletnicire încât nu observa absențele tot mai dese ale lui Tomas. De altfel, Tomas aproape că nu mai făcea parte din gândurile și din temerile ei. Ea însăși devenise umbra celei de-altădată. Nu-și putea închipui că Tomas, în timp ce ea fusese plecată în Franța, îi citise jurnalul. Kate lăsa impresia că se dispensează de iubirea lor, așa cum un muribund se retrage din viață. În schimb, se îngrijea de Antoine cu o râvnă înzecită. Își închipuia că este amanta lui Norman, că el îi povestește pe-ndelete toate cele prin care trecuse.

Tomas îi descoperise jurnalul absolut din întâmplare, pe când căuta o hârtie rățâcită. Citindu-l, se simți întrucâtva ușurat. În sfârșit, descoperise taina lui Kate.

Ieșise pe terasă, era o noapte înstelată. Nălucirile soției sale, dezvăluite în toată goliciunea lor, îl izbeau ca tot atâția pumni în față. Își amintea de acea zi în care ridicase mâna împotriva-i. De data asta regreta într-adevăr că nu o lovisse.

Se simțea batjocorit, ridiculizat. Cum îndrăznise Kate să facă asta? În paginile jurnalului își etala visele de-un erotism extrem. Se imagina alături de un om bătrân și necunoscut. Scârbit, primul impuls al lui Tomas fusese să arunce pe foc toate aceste mărturisiri penibile. Dar mai apoi hotărîse să facă în așa fel ca, după întoarcerea ei, Kate să priceapă că îl citise. Găsea că asta e soluția cea mai demnă.

De ce oare avusese Kate nevoie să se refugieze în astfel de vise absurde? Nu știuse oare să o satisfacă îndeajuns? Ori era o simplă comportare copilăroasă, un vis adolescentin creat de-o imaginație destructivă, și căruia nu trebuia să-i dai prea mare importanță? Totuși exista corespondența între Norman și Kate, și asta era reală.

Atunci își dădu seama din ce în ce mai clar că soția sa nu suferise niciodată de migrene. Că pur și simplu se dusese la Paris ca să-l vadă pe Norman. Înșelătoria, minciuna sfruntată, asta îl duru cel mai mult și-și zise că n-o s-o mai ierte. Cu toate că o iubea. Îi mai rămăseseră zece zile până la venirea ei. În seara aceea trebuia să se-ntâlnească cu câțiva colegi de serviciu la un bar.

Tomas bea destul de rar, însă în acea seară a băut mai mult decât de obicei. Se afla alături de-o brunetă drăguță, o ziaristă româncă. Era divorțată și avea și ea un băiețel de șase ani. I-a povestit viața ei și el a ascultat-o cu atenție. La plecare, i-a propus s-o însoțească. În mașină, ca un apel disperat al celui care se înecă, puse mâna pe genunchiul femeii și n-o mai luă de acolo.

- Ce se întâmplă? îl întrebă ea.

- Ca și tine. Sunt singur.

Tomas detesta minciuna. Totuși, în seara aceea, nu se dădu în lături. Când s-a deșteptat în brațele ziaristei, îl încercă o durere îngrozitoare de cap. Se gândea la Kate. O vedea lungită în pat, în Italia. Se sforța din toate puterile să n-o lovească.

Tomas se întâlni încă de câteva ori cu ziarista. La reuniuni, conferințe, împreună cu alți colegi. Ea păstră discreția. S-au dus să bea câteva pahare împreună, într-o zi a invitat-o la cină. Apoi, când Kate s-a întors din Franța, ea s-a dat la fund din proprie inițiativă. Tomas a apreciat acest lucru. Dar

Kate n-a bănuț nimic și asta era detestabil.

Era la sfârșitul lunii august. Spre seară se pornea câte-o mică furtună. Aerul era apăsător. Era ora unsprezece și Tomas nu sosise încă. De obicei o prevenea când urma să întârzie. Kate începu să se neliniștească. Mobilul lui nu răspundea. Încercă să-și imagineze tot ce e mai rău, delectându-se un timp în acest fel morbid. Știa că trebuie să plătească într-o zi pentru fantasmalele sale nebunești. Și poate că scadența era chiar în seara asta. Da, Tomas murise. Dintr-o clipă-ntr-alta vor telefona de la poliție sau de la spital. Avusese un accident de mașină.

Kate se-nvârtea de colo-colo prin salon, obsestată de zgomotele motoarelor de mașini de afară. Nu, nu recunoștea zgomotul mașinii lui Tomas. Era prima dată când Tomas lipsea de acasă noaptea fără s-o anunțe.

A doua zi dimineața, când Tomas se trezi alături de ziaristă, constată că nu-l mai încearcă nici o migrenă. Nu mai avu nici dorința s-o lovească pe Kate. Ar fi fost zadarnic, o lovise deja.

În sfârșit, Kate auzi mașina lui Tomas intrând în grădini. Ieși în fugă din casă. O sperie expresia chipului său: se citea pe ea gravitatea hotărîrilor fără întoarcere.

- Ce te-a apucat? Unde-ai fost toată noaptea?

Kate îl năpădisse cu întrebările dar cunoștea fără-ndoială răspunsul. Îl auzi bâguind ca printr-un vis:

- Cred că m-am îndrăgostit de altă femeie.

- O să mă părăsești?

- Kate, ți-am citit jurnalul. Ești o mincinoasă.

Kate se făcu lividă. Nici nu-i mai putea asculta reproșurile. Îi venea să intre în pământ. Însă el continuă:

- Aș fi putut să te iert, dacă nu mi-ai fi jucat comedia cu Italia. Te-ai întâlnit cu el în Franța, nu-i așa? Ea negă în timp ce lacrimile-i curgeau șiroaie pe obraji. Ca un copil! gândi Tomas. Doar câteva săptămâni mai înainte încerca s-o consoleze. Acum nu mai avea curajul.

- Cred că e mai bine să ne separăm. Timpul o să ne spună ce trebuie să facem.

- Și Antoine? îndrăzni ea să întrebe.

- Antoine va rămâne cu mine. Tu ești singura răspunzătoare de despățirea noastră.

- Și... femeia va veni aici, să trăiască cu tine?

- Nu știu, nu știu nimic. Singurul lucru clar e că tu nu mă iubești. Asta nu poți nega.

Kate nu spuse nici un cuvânt. Nu-i mai rămânea decât visul cu Norman și Parisul. Și, lucru straniu, n-avu măcar curajul să insiste ca să-l păstreze pe Antoine. Tomas plecă din bucătărie cu sentimentul învingătorului: sentiment pe care de mult timp nu-l mai încercase în legătură cu Kate.

Tomas era prea cinstit ca să facă un lucru pe jumătate. Nu-i plăcea să penduleze între soție și amantă, nici să ierte așa ușor o trădare. Îi dăruise lui Kate tot ceea ce era în stare să dea. Și acum n-avea chef să-și petreacă zilele ca să recupereze un suflet pierdut. În plus, îi era teamă de noi suferințe. Căci, rămânând lângă Kate, asta l-ar fi așteptat.

Tomas o dorea încă pe Kate. Era încă îmbătut de mirosul ei, de moliciunea pielii ei ca laptele. Dorința asta îl făcea să sufere cel mai mult.

Și Kate îl dorea pe Tomas. Ca o amintire pe care nu vrei s-o lași să dispară. Ar fi vrut să-i simtă iar degetele mângâindu-i gâtul și sânii. Când se culcă seara alături de el, încă spera că o să se-apropie de ea. Dar el nu-și îngădui luxul ăsta: l-ar fi costat prea mult.

A doua zi dimineață, înainte să plece la birou, Tomas îi spuse:

- Ar trebuie să vorbești imediat cu Antoine. Poți pretexta că pleci într-o călătorie.

În aceeași seară, Kate veni să-l învelească pe Antoine și-i vorbi așa cum îi ceruse Tomas.

- Mămico, dar te vei întoarce, promiți?

Antoine era un copil isteț. Înțelese că maică-sa nu-i spusese tot adevărul, dar îi respecta tăcerea căci o iubea. Și nu-și imagina că poate să-l facă să sufere.

Despărțindu-l pe Antoine de Kate, Tomas vrea să-i pună la încercare iubirea maternă. Pentru ca ea să aibă în sfârșit revelația propriei sale ființe.

Câteva săptămâni mai târziu Kate se întoarse la Paris. Înainte să decoleze văzu un câine târcolind împrejurul roților avionului. Aceeași imagine ca ziua de Paște. Dar, de data asta, Antoine nu mai era alături de ea.

Cu fruntea lipită de hublou, Kate își amintea amărăciunea și încordarea de pe chipul lui Tomas. Revedea atitudinea stânjenită a lui Antoine, în brațele tatălui său, fluturând de zor mânuța în semn de bun rămas. Cum de-a putut să dea dovadă de atâta cruzime? Își abandona viața cu o ușurință de neînțeles. Admiră oceanul de nori ce pluteau pe boltă, chiar deasupra-i, și adormi un timp nedefinit. În vis îi apăru Antoine care-o întreba cu vocea lui de copil:

- Mămico, ai să te-ntorci, nu-i așa?

Dar când se trezi uită totul.

La Paris, Kate se duse din nou să lucreze la Guy. Acolo își regăsi vechea colegă. Cu banii pe care i-i dădea lunar tatăl său, Kate închirie o mică garsonieră aproape de serviciu.

Foarte curând, Kate află că Norman, imediat după ce fusese eliberat, plecase și se stabilise în Statele Unite. Așa că nu mai avu cum să-l întâlnească.

Kate lucra fără nici o tragere de inimă. Spre toamnă se îmbolnăvi: o boală de nervi care nu se mai sfârșea. Își amintea cu ironie de Norman și era îngrozitor de tristă. De fiecare dată când îi telefona, Antoine o întreba: „Când te întorci, mămico? Îți simt lipsa.“ Repeta aceleași și aceleași cuvinte și Kate se simțea vinovată: o mamă nedemnă, egoistă. Începuse să dea telefoane tot mai rar ca să nu mai audă acest glas rugător. Colega ei o liniștea spunându-i că o mamă nedemnă nu s-ar îmbolnăvi la gândul că și-a abandonat fiul. Și, încet-încet, Kate ieși dădu seama că prietena ei are cumva dreptate. Se gândea la Tomas cu multă emoție. Acum nu frumusețea lui o fascina, ci tăria lui de caracter, onestitatea lui. Regreta tot. Nutrea în secret speranța că Tomas o va ierta.

La București, Tomas era neliniștit de îndelungata boală de nervi a lui Kate. Îi era milă de ea. Fusese întotdeauna o femeie-copil, inocentă, victimă a propriei ființe.

Înainte de Crăciun, Tomas și Antoine venira la Paris s-o vadă. Tomas o găsi mai slabă, mai puțin nostimă, în schimb mai tulburătoare. Cerându-i iertare lui Tomas, acesta îi spuse că ar fi fericit să se-ntoarcă acasă. Kate îi mulțumi; Antoine topăia încântat, parcă ghicind că trecuseră pe lângă o mare nenorocire.

O dată întorși la București, Kate știu că-l iubește pe Tomas cu o dragoste mai sigură, mai profundă. Același lucru îl simți față de Antoine. Kate se transformase întrutotul, abandonând-o pe fetișcana de la începutul iubirii lor și însușindu-și iubirea deplină a unei femei.

Un an mai târziu, într-o zi, Kate îndrăzni să-l întrebe pe Tomas:

- Și prietena ta?

Bărbatul nu spuse nici un cuvânt. Atunci Kate își dădu seama că Tomas își avea și el taina lui și că poate, în felul acesta, ea l-ar putea iubi și mai mult. De acum înainte, iubirea lui Tomas era ca dansul unui echilibrist pe sârmă. Putând în orice clipă să dispară. Era exact ceea ce dorea Kate: această incertitudine.

JOYCE CAROL OATES: SINGURĂTATEA ALERGĂTORULUI

de IOAN CREȚU

În 1997, „Luceafărul“ lansase o rubrică: „Creatorul în oglindă“, care punea la dispoziția scriitorului, fie el poet, dramaturg ori prozator, o pagină de revistă pentru a-și exprima un punct de vedere personal asupra sa și a propriei creații. Mai mult decât cum se percepe un scriitor - de regulă era vorba, firește, despre o reflexie strict personală, deseori diferită de cea oferită de critică, nu o dată egolatră - personal, aș fi așteptat din partea acestei rubrici să deschidă o poartă, sau măcar o ușă, la ceea ce altădată se numea atelierul de creație al artistului - nu văd de ce ar continua să se numească astfel -, respectiv la modul concret de a scrie, la cum se străbate drumul de la idee la documentare și mai apoi la gestul fizic de a scrie (orar, număr de pagini pe zi, idiosincrasii, superstiții, ce-i declanșează „inspirația“ unui scriitor, ce-l trage inexorabil spre terminarea operei etc.), inclusiv unele concluzii, direcții - dacă nu neapărat și imediat utile pentru confrăți, cel puțin teme de reflecție pentru cel care este dedicat sau vrea să se dedice scrisului. Cât din ceea ce ține de actul de creație, oricât de personal, de intim, de secret ar fi acesta, poate rămâne, în ultimă instanță, incomunicabil? Bref, ceea ce Annie Dillard numește *acea intimă writing life* a unui scriitor.

Mult mai sensibili la acest aspect, concret, practic al vieții, scriitorului, americanii sunt incomparabil mai deschiși, mai transparenți, generoși chiar cu propria experiență. Nimic din ceea ce ei consideră că duce spre o carte - Mallarmé susține că totul există pentru a duce spre o carte! - nu este ținut secret. Procesul de creație în sine, modul cum rezolvă fiecare o anumită problemă de ordin literar, potrivit propriilor forțe, înțelegeri, personalități artistice și talent, „inefabilul“ actului creator rămâne să fie confruntat de fiecare în propria solitudine. Motivul principal al acestei transparențe nu ține de caracterul mai mărinimos al scriitorului american, ci de faptul că cei mai mulți dintre membrii breslei sunt și profesori de „*creative writing*“ - subiect ignorat cu bună știință la noi. Profesia îl obligă nu doar să conștientizeze pentru sine tainele scrisului dar și să le comunice studenților.

Firește, nu înseamnă că dacă un element - *jogging*-ul, să zicem, cum vom vedea - este incorporat de Joyce Carol Oates în procesul mai amplu de creație, a adopta alergatul te

duce neapărat spre operă. Merită, totuși, reflectat asupra acestei alegeri. Îmi amintesc că, prin anii '70, prozatorul Gheorghe Suciu, scriitor diurn, se molipsise, mai precis încerca să se molipsească de la Ion Lăncrănjan - scriitor temperamental nocturn - și-și transferase după exemplul acestuia orele de lucru după ora 10 seara. Nu după mult timp, Suciu a descoperit că orarul de scris nu este o chestiune neapărat de opțiune, ci de personalitate, că el nu poate fi împrumutat așa cum împrumuți o haină, și a revenit la vechiul program. Cunosce scriitori incapabili, până la descoperirea calculatorului, să aștearnă pe hârtie o pagină de texte: numeroasele ștersături, revenirile, corecturile etc. îl împiedică - precum pe personajul lui Camus din *Ciuma* să treacă de primul paragraf. Îndată ce au adoptat calculatorul ca unealtă de scris și au înțeles ce posibilități extraordinare oferă acesta, scrisul a încetat să mai fie o corvoadă. Este de la sine înțeles că, în sine, calculatorul nu asigură calitatea unui text decât din punct de vedere strict tehnic. Restul rămâne circumscris aceleiași taine fie că scriitorul folosește stiloul, fie pixul sau pana de gâscă.

„Să alergi! - scrie Joyce Carol Oates plină de entuziasm. Dacă există o activitate care să producă mai multă fericire, să fie mai înviorătoare, mai profitabilă pentru imaginație, nu pot spune care este aceea. Când alergi mintea zboară cu corpul; eflorescența misterioasă a limbii pare să pulseze în creier, în ritm cu picioarele și în mișcarea brațelor. În mod ideal, un scriitor căruia-i place să alerge aleargă prin târâmul și orașul propriei ficțiuni, asemenea unei stafii printr-un decor real.“ Frumos spus. „Problemele structurale pe care mi le pun când scriu, într-o dimineață lungă, întortocheată, frustrantă și uneori disperată, de exemplu, reușesc să le dezleg alergând după masă.“

Dacă alergatul poate părea un exemplu excesiv, „americanesc“ nu trebuie să uităm, ne atrage atenția Carol Oates, că scriitorii și poeții sunt cunoscuți pentru dragostea lor pentru mișcare, fie că este vorba despre simple plimbări, excursii sau chiar alpinism. Poeții romantici englezi au fost inspirați în mod hotărât de lungile lor plimbări, pe orice vreme. Wordsworth și Coleridge - prin idilicul Lake District, de exemplu, Shelley în cei patru ani petrecuți în Italia. Dar parcă numai romanticii? Ce să spunem de Jean-

Jacques Rousseau, Jack London, Hemingway și de atâția alții?! Dacă este să ne referim la scriitorii români, cât oare nu datorează literatura română acestui tip de exercițiu? Să ne gândim numai la Hogaș, Topârceanu, Arghezi, dar mai ales la Sadoveanu, a cărui dragoste pentru natură și mișcare în aer liber a fost întărită, susținută de pasiunea pentru pescuit și vânătoare.

„Nu este surprinzător, observă Carol Oates, că Walt Whitman a bătut cu piciorul distanțe impresionante, fiindcă poți simți pulsul călătorului în poemele lui ușor găfâite, incantatorii. Și eu, continuă scriitoarea americană, obișnuiam să alerg kilometri întregi la Londra, în urmă cu niște ani. În genere, în Hyde Park, indiferent de vreme. Locuind un an la Londra împreună cu soțul meu, profesor de engleză, într-un colț din Mayfair, care dă spre Speaker's Corner, eram atât de afectată de dorul de America și de Detroit. Încă alergam ca o obligație, nu atât ca alternativă la intensitatea actului de a scrie, ci ca funcție a scrisului. Pentru mine a alerga și a scrie sunt activități foarte acaparatoare, ambele profund conștiente, precizează Carol Oates; nu-mi amintesc de un timp când să nu fi alergat sau să nu fi scris.

În încheiere, un punct de vedere mai „aplicat“: povestirile vin spre noi ca niște stafii care au nevoie de contur precis, scrie Carol Oates. „Alergatul îmi permite, în mod ideal, o conștiință lărgită în care pot să văd ceea ce scriu ca pe un film sau vis. Rareori inventez în fața mașinii de scris, îmi amintesc doar prin ce-am trecut. Nu folosesc un computer, scriu de mână, foarte încet. (Firește, știu asta: scriitorii sunt nebuni!) Când ajung să-mi bat la mașină textul, l-am revăzut de mai multe ori. Nu m-am gândit niciodată la scris doar ca la un aranjament de cuvinte pe pagină, ci ca la încercarea de a da formă unei viziuni, un complex de emoții, de experiență directă. Eu scriu prin revizuirii continue. Când scriu un roman mai lung, mă întorc la secțiuni anterioare pentru a le rescrie, ca să mențin o voce fluidă uniformă. Ajungând la ultimele două, trei capitole ale unui roman, le scriu simultan cu rescrierea primelor capitole, astfel încât, în mod ideal cel puțin, romanul este ca un fluviu care curge, fiecare pasaj în consonanță cu restul.

Un ultim omagiu închinat *jogging*-ului. Dacă el va reuși, în mod fericit, să facă adepti este o chestiune de percepție și opțiune individuală. Personal, consider că suntem o națiune înclinată spre sedentarism mai degrabă decât amatoare de exercițiu fizic în aer liber. Merită, totuși, să reflectăm asupra binefacerilor alergatului pentru actul de creație. „Visurile, scrie Carol Oates, pot fi evadări temporare în nebunie, care, datorită unor legi ale neurofiziologiei, neclare nouă, ne feresc de adevărata nebunie. Așa și activitățile gemene de a alerga și a scrie, ele îl mențin pe scriitor în mod rezonabil sănătos și cu speranță, indiferent cât de iluzorie și temporară, de control.“

1). Marin Preda - un prozator care nu se demonetizează. Ca și căciula de astrahan.

2). În 1971, Victor Eftimiu se prefăcea că studiază. În general, scria!

3). Două prozatoare care confirmă cu fiecare carte apărută: Mariana Sipoș și Gabriela Marin Thornton.

4). George Călinescu într-o alocuțiune fulminantă. În stânga lui, al treilea, este studentul profesorului, nimeni altul decât colaboratorul nostru Vasile Blendea. Se pregătea de pe atunci să-l imite pe divinul critic.

5). În picioare, Gheorghe Catană, tehoredactor, cândva, al revistei „România literară“. În vecinătate se află Mihai Gavril și Laurențiu Fulga.

